

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่องแนวโน้มการบริการวิชาการแก่ชุมชนของวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ในทศวรรษหน้า ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมความรู้จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ซึ่งจะได้นำเสนอตามลำดับหัวข้อต่อไปนี้

2.1 บริบทการบริการวิชาการแก่ชุมชนของสถาบันอุดมศึกษา

2.1.1 บทบาทและความสำคัญของสถาบันอุดมศึกษา ในการให้การบริการวิชาการแก่ชุมชน

2.1.2 การจัดการศึกษาเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

2.1.3 การพัฒนาอุดมศึกษาในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้

2.1.4 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์กับการบริการวิชาการแก่ชุมชน

2.1.5 ยุทธศาสตร์การพัฒนามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี (2555 - 2559)

2.1.6 การบริการวิชาการแก่ชุมชนของวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

2.2 แนวคิดการบริการวิชาการแก่ชุมชน

2.2.1 ความหมายของการบริการวิชาการแก่ชุมชน

2.2.2 ประโยชน์ของการบริการวิชาการแก่ชุมชน

2.3 ขอบข่ายการบริการวิชาการแก่ชุมชน

2.3.1 วัตถุประสงค์

2.3.2 นโยบาย

2.3.3 โครงสร้างและการจัดองค์กร

2.3.4 รูปแบบและวิธีการการบริการวิชาการแก่ชุมชน

2.3.5 การจัดระบบการบริหารงานบริการวิชาการแก่ชุมชน

2.3.6 การสร้างความร่วมมือและเครือข่ายงานวิชาการ

2.4 ประวัติความเป็นมาของวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

2.5 วิทยาลัยอิสลามศึกษา สถาบันอุดมศึกษาในอิสลาม

2.6 เทคนิคการวิจัยแบบ EDFR

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 บริบทการบริการวิชาการแก่ชุมชนในสถาบันอุดมศึกษา

การบริการวิชาการแก่ชุมชนหรือการบริการวิชาการแก่สังคมเป็นหน้าที่สำคัญของสถาบันอุดมศึกษา เพราะเป็นสิ่งที่ระบุอยู่ในกฎกระทรวงว่าด้วย ระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา ข้อที่ว่าด้วยหลักเกณฑ์การประกันคุณภาพการศึกษาภายใน โดยองค์ประกอบคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา 9 องค์ประกอบ ได้มีการบริการวิชาการแก่สังคม เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญ ซึ่งได้กำหนดหลักการการบริการวิชาการแก่สังคมไว้ในองค์ประกอบที่ 5 คือ การบริการทางวิชาการแก่สังคมเป็นหนึ่งในภารกิจหลักของสถาบันอุดมศึกษา สถาบันพึงให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ในรูปแบบต่างๆ ตามความถนัดและในด้านที่สถาบันมีความเชี่ยวชาญ การให้บริการทางวิชาการอาจให้เปล่า โดยไม่คิดค่าใช้จ่ายหรืออาจคิดค่าใช้จ่ายตามความเหมาะสม โดยให้บริการทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชน หน่วยงานอิสระ หน่วยงานสาธารณะ ชุมชน และสังคม โดยกว้าง รูปแบบการให้บริการทางวิชาการมีความหลากหลาย เช่น การอนุญาตให้ใช้ประโยชน์ทรัพยากรของสถาบัน เป็นแหล่งอ้างอิงทางวิชาการ ให้คำปรึกษา ให้การอบรม จัดประชุมหรือสัมมนาวิชาการ ทำงานวิจัยเพื่อตอบคำถามต่าง ๆ หรือเพื่อชี้แนะสังคม การให้บริการทางวิชาการนอกจากเป็นการทำประโยชน์ให้สังคมแล้ว สถาบันยังได้รับประโยชน์ในด้านต่าง ๆ คือ เพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ของอาจารย์อันจะนำมาสู่การพัฒนาหลักสูตร มีการบูรณาการเพื่อใช้ประโยชน์ทางด้านการจัดการเรียนการสอน และการวิจัย พัฒนาตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์ สร้างเครือข่ายกับหน่วยงานต่างๆ ซึ่งเป็นผลงานของนักศึกษาและเป็นการสร้างรายได้ของสถาบันจากการให้บริการทางวิชาการด้วย (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2553 : 77)

สถาบันอุดมศึกษาของไทยในอดีตเน้นการผลิตบัณฑิตมากกว่าการค้นคว้า วิจัยและการให้บริการวิชาการแก่สังคม การเรียนการสอนจึงมักเป็นการถ่ายทอดวิทยาการของตะวันตกให้แก่ผู้เรียนเพียงอย่างเดียว การละเลยภารกิจนี้จึงทำให้เกิดช่องว่างระหว่างมหาวิทยาลัยกับประชาชน (อาทร ชนเห็นชอบ, 2527 : 178)

การบริการวิชาการแก่สังคมหรืองานบริการชุมชนปรากฏชัดเจนหลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา โดยในระหว่างปี พ.ศ. 2495 – 2496 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้เสนอแผนปรับปรุงมหาวิทยาลัยขึ้น ซึ่งครอบคลุมงานบริการชุมชนไว้อย่างกว้างขวาง กิจกรรมที่เสนอนั้นมีงานด้านการส่งเสริมกสิกรรม การส่งเสริมยุวกสิกรรม การเผยแพร่ความรู้ทางวิทยุ วิทยุยนต์ เอกสาร และ

การให้การศึกษาระยะสั้น ซึ่งนับได้ว่าเป็นการริเริ่มงานบริการชุมชนอย่างแท้จริง แต่มุ่งเน้นเฉพาะการเผยแพร่ความรู้ทางการเกษตรเป็นหลัก มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้ดำเนินการให้ข้อเสนอนี้ อย่างจริงจังในปีต่อ ๆ มา จากสถิติในปี 2513 ปรากฏว่ามีผู้ผ่านการอบรมวิชาชีพอากาศอุดรธานี ซึ่งเริ่มมาตั้งแต่ปี 2496 ไปแล้วไม่ต่ำกว่า 5 พันคน และการเผยแพร่เอกสารต่าง ๆ อีกเป็นจำนวนมาก ด้วยเหตุนี้ในปี 2513 จึงได้มีการจัดตั้งสำนักส่งเสริมการศึกษาระยะสั้น ซึ่งได้ดำเนินงานอย่างกว้างขวาง จนถึงปัจจุบัน (ไพฑูริย์ สนิลรัตน์, 2539 : 261-262)

จากหลักการดังกล่าว การบริการวิชาการแก่สังคมจึงเป็นหน้าที่จำเป็นที่สถาบันอุดมศึกษาจะต้องทำอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ตามกฎหมาย และในด้านมาตรฐานด้านการดำเนินการตามภารกิจของสถาบันอุดมศึกษา ได้กำหนดมาตรฐานย่อยด้านต่าง ๆ 4 ด้าน ซึ่งการให้บริการทางวิชาการแก่สังคมก็เป็นหนึ่งในมาตรฐานย่อย โดยได้กล่าวไว้ว่าสถาบันอุดมศึกษามีการให้บริการทางวิชาการที่ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายทั้งในวงกว้างและกลุ่มเป้าหมายที่เฉพาะเจาะจง ทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งอาจให้บริการ โดยการใช้ทรัพยากรร่วมกันทั้งในระดับสถาบันและระดับบุคคลได้ในหลายลักษณะ อาทิ การให้คำปรึกษา การศึกษาวิจัย การค้นคว้าเพื่อแสวงหาคำตอบให้กับสังคม การให้บริการฝึกอบรมหลักสูตรระยะสั้นต่าง ๆ การจัดให้มีการศึกษาต่อเนื่องบริการแก่ประชาชนทั่วไป การให้บริการทางวิชาการนี้ สามารถจัดในรูปแบบของการให้บริการแบบให้เปล่าหรือเป็นการให้บริการเชิงพาณิชย์ที่ให้ผลตอบแทนเป็นรายได้หรือเป็นข้อมูลย้อนกลับมาพัฒนาและปรับปรุงเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่

ดังนั้นสถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งจึงต้องกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการบริการวิชาการแก่สังคมหรือชุมชน ไว้ในแผนการดำเนินงานของสถาบันไว้อย่างชัดเจน ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาเกี่ยวกับแนวโน้มการบริการวิชาการแก่ชุมชนของวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ในทศวรรษหน้า ผู้วิจัยจึงขอเสนอเนื้อหาสาระที่สามารถนำมาเป็นแนวทางแก่การดำเนินการจัดการบริการวิชาการแก่ชุมชนของวิทยาลัยอิสลามศึกษาในทศวรรษหน้า ดังต่อไปนี้

2.1.1 บทบาทและความสำคัญของสถาบันอุดมศึกษา ในการให้การบริการวิชาการแก่ชุมชน

มหาวิทยาลัยมีเป้าหมายในการให้การศึกษาคือ ให้ความรู้ แต่การให้ความรู้นี้มีได้หมายถึงการให้ความรู้เพื่อรับปริญญาแล้วถือว่าหมดหน้าที่ หากมหาวิทยาลัยเป็นแหล่งวิชาการที่แท้จริงก็ต้องถือว่า การให้บริการวิชาการแก่สังคมเป็นภารกิจสำคัญประการหนึ่ง

สุชาดา ชินะจิตร ได้กล่าวถึงบทบาทของมหาวิทยาลัยในการบริการวิชาการแก่ชุมชน จำแนกได้แนวคิดดังนี้ (จรัส สุวรรณเวลา และคณะ, 2534 : 271-273)

1. การให้บริการวิชาการเพื่อการให้ความรู้ด้วยการฝึกอบรม

1.1 การศึกษาต่อเนื่อง เป็นการให้การศึกษาหลังจากจบการศึกษา เป็นการเพิ่มเติมความรู้ในสาขาที่เรียนมาและประกอบอาชีพอยู่ แต่ต้องการความทันสมัย ความก้าวหน้าในวิทยาการ

1.2 การศึกษาตลอดชีวิต (Life-long education) เป็นการศึกษาที่ต้องทำไปตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคนให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสรรพความรู้

1.3 การศึกษาใหม่ (Re-education) เป็นการศึกษาในสาขาวิชาที่ต่างจากที่เรียนมาเพราะการเปลี่ยนแปลงของโลกและของวิชาการ ทำให้มีความจำเป็นที่ต้องติดตามหาความรู้เพิ่มเติม เช่น วิศวกรเรียนศาสตร์ทางการบริหาร เป็นต้น

1.4 การให้การศึกษาอันเป็นประโยชน์แก่สังคมทั่วไป เป็นการให้ความรู้แก่ผู้ที่ต้องการใช้ ซึ่งมีระดับและความต้องการในลักษณะต่าง ๆ กัน

2. การให้บริการทางวิชาชีพ เป็นบริการให้สังคม เช่น การบริการทางการแพทย์ ทันตแพทย์ สัตวแพทย์ ในโรงพยาบาล การบริการของสถานของสถานปฏิบัติการ เกษตรชุมชน หรือ โอเอสศालา ที่เป็นที่พักงานนิสิตพร้อม ๆ กับการให้บริการจำหน่ายยาโดยมีเภสัชกรให้คำแนะนำ

3. การให้บริการเพื่อรับรองคุณภาพ การวิเคราะห์ทดสอบส่วนหนึ่งเป็นการให้ข้อมูลเกี่ยวกับตัวอย่าง อีกส่วนหนึ่งอาจทำเพื่อการรับรองคุณภาพของสินค้าบางอย่างมีห้องปฏิบัติการที่ได้รับการรับรองจากหน่วยงานราชการเพื่อออกหนังสือสำคัญ เช่น การรับเป็นห้องปฏิบัติการเพื่อรับรองมาตรฐานอุตสาหกรรมของสินค้าบางชนิด

4. การให้บริการห้องปฏิบัติการเพื่อการเรียนการสอนและการวิจัยอยู่หลายด้านตามสาขาต่าง ๆ ห้องปฏิบัติการเหล่านี้มีเครื่องมือและอุปกรณ์พร้อมเพื่อการใช้งาน หากจะใช้ให้เต็มประสิทธิภาพ อาจนำมาจัดบริการเพื่อการใช้เป็นช่วงเวลาได้

5. การให้บริการที่ปรึกษา บุคลากรในสาขาวิชาชีพ เช่น วิศวกรรม สถาปัตยกรรม บริหาร ธุรกิจ ฯลฯ สามารถใช้ความรู้ความสามารถในการให้บริการในลักษณะที่ปรึกษา จัดทำโครงการเพื่อการศึกษาและแก้ปัญหา ซึ่งจะเป็นประสพการณ์ที่จะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนและการวิจัยได้ เพราะจากบริการนี้จะทำให้เกิดกรณีตัวอย่าง เพื่อการศึกษาหรือหัวข้อวิจัยเพื่อการศึกษาในเชิงลึกต่อไป

6. การให้บริการศึกษาวิจัยวางระบบ บริการลักษณะนี้จะคล้ายกับการให้บริการที่ปรึกษา แต่จะทำการวางแผนจนกระทั่งนำไปปฏิบัติได้ เช่น การวางระบบสารสนเทศ ระบบบริหารระบบบัญชี เป็นต้น

7. การให้บริการพัฒนาทั้งระบบเบ็ดเสร็จ นอกจากจะให้บริการแบบครบวงจร ตั้งแต่การวินิจฉัยปัญหาจนถึงขั้นปฏิบัติ คือ การวางระบบให้แล้ว อาจรวมถึงการพัฒนาบุคลากรไปด้วย

จากบทบาทของการบริการวิชาการแก่ชุมชนข้างต้น พอสรุปได้ว่า มหาวิทยาลัยจะต้องแสดงบทบาทในการให้บริการวิชาการแก่ชุมชน เพื่อให้ความรู้ด้วยการฝึกอบรม การให้บริการทางวิชาชีพ การให้บริการเพื่อรับรองคุณภาพ การให้บริการห้องปฏิบัติการเพื่อการเรียนการสอนและการวิจัย การให้บริการที่ปรึกษา บุคลากรในสาขาวิชาชีพต่าง ๆ การให้บริการศึกษาวิจัยวางระบบ การให้บริการพัฒนาทั้งระบบเบ็ดเสร็จ

สำหรับความสำคัญของสถาบันอุดมศึกษาในการบริการวิชาการแก่ชุมชน ถึงแม้ว่างานสอน งานวิจัย จะเป็นงานหลักของสถาบันอุดมศึกษาก็ตาม แต่การบริการวิชาการก็ถือว่ามีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน เพราะการบริการชุมชนจะช่วยสนับสนุนให้การสอนการวิจัยตรงกับสภาพความเป็นจริงในสังคมมากที่สุด ดังที่

ปฐม นิคมานนท์ (2525 : 78 - 83) กล่าวถึงความสำคัญที่สถาบันอุดมศึกษาต้องให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชนว่า

1. ประชาชนต้องการความรู้ เพื่อปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคม

2. ความต้องการโปรแกรมที่เหมาะสม หรือหลักสูตรพิเศษของกลุ่มต่าง ๆ เช่น กลุ่มลูกจ้าง หน่วยงานของรัฐ องค์กรอาสาสมัครที่ต้องการหลักสูตรพิเศษ สถาบันอุดมศึกษาสามารถสร้างหลักสูตรสนองความต้องการของประชาชนได้

3. ความรับผิดชอบของมหาวิทยาลัยต่อปัญหาสังคมและหาวิธีแก้ไขปัญหาคือ สังคมให้ลุล่วงไปด้วยดี

4. การทดแทนกระบวนการที่ชุมชนเล็ก ๆ ถูกทำลาย ทั้งนี้เพราะว่าการอุดมศึกษาทำให้ผู้คนในท้องถิ่นที่เรียนสำเร็จมาแล้วไม่มีโอกาสกลับมาในภูมิภาคของตน มหาวิทยาลัยจึงต้องสร้างโปรแกรมการศึกษา เพื่อสร้างผู้นำชุมชนขึ้นมาใหม่ให้มีความรักและหวงแหนในท้องถิ่นของตน โดยการจัดการศึกษานอกโรงเรียน

จากความสำคัญของการบริการวิชาการแก่ชุมชนข้างต้น พอสรุปได้ว่า สถาบันอุดมศึกษาจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการบริการวิชาการแก่ชุมชน ก็เพื่อต้องการให้อาจารย์และนักศึกษาได้เพิ่มพูนประสบการณ์ เปิดโอกาสให้มหาวิทยาลัยได้เข้าไปเรียนรู้ถึงสภาพปัญหาจากสังคมภายนอกด้วยตนเอง และเป็นการระดมสรรพกำลัง ฝึกฝนการมีน้ำใจในการทำงานร่วมกับผู้อื่น อีกทั้งสามารถนำสิ่งที่ได้ศึกษาในห้องเรียนไปประยุกต์และปรับปรุงให้เหมาะสม ซึ่งเป็นการช่วยเหลือชุมชนหรือสังคมให้ก้าวไปข้างหน้า ทันทับเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

2.1.2 การจัดการศึกษาเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

การจัดการศึกษาเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนเป็นแนวทางหนึ่งสำหรับสถาบันอุดมศึกษาที่จะต้องนำมาจัดทำเป็นนโยบาย และสาระที่สามารถนำมาเป็นแนวทางได้นั้นคือ

ข้อเสนอเชิงนโยบาย/แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อเตรียมการก้าวสู่ประชาคมอาเซียน (วรัชพร แสงนภาพรร, มปป.)

- 1) การจัดการศึกษาเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ ในสาระและรายละเอียดของกฎบัตรอาเซียน
- 2) การจัดการศึกษาเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ และเพิ่มพูนทักษะการใช้ภาษาอังกฤษซึ่งถูกกำหนดในข้อตกลงเบื้องต้นให้ใช้เป็นภาษาอาเซียนให้แก่คนไทยในทุกกระดับ
- 3) การจัดการศึกษาเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาษาของประเทศเพื่อนบ้าน อย่างน้อย 1 ประเทศ เช่น ภาษาจีน ภาษาเวียดนาม ภาษามลายู
- 4) การจัดการศึกษาเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านในอาเซียน และส่งเสริมความเป็นพลเมืองอาเซียน
- 5) การแลกเปลี่ยนเยาวชน นักเรียน นักศึกษา ระหว่างประเทศ การถ่ายโอนหน่วยกิต และการแลกเปลี่ยนบุคลากร
- 6) การจัดการศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมด้านอื่นๆ เพื่อรองรับผลอันเนื่องมาจากความร่วมมือในเสาหลักต่างๆ เมื่อก้าวสู่ประชาคมอาเซียน
- 7) การกำหนดมาตรฐานวิชาชีพสาขาต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่มาตรฐานอาเซียน

การจัดการศึกษาในแผนงานการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน
ประกอบด้วย (ไพศาล วิศาลภรณ์, ขนิษฐา ห่านิรัติกัย และคณะ , มปป.)

การจัดการศึกษาอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ

- 1) เพื่อให้ประชากรอาเซียนได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงภายในปี พ.ศ 2558 อันจะนำไปสู่การจัดการไม่รู้หนังสือในภูมิภาค ส่งเสริมให้มีการจัดการศึกษาภาคบังคับ จัดการศึกษาให้แก่ประชาชนทุกเพศอย่างเท่าเทียม โดยปราศจากความเหลื่อมล้ำทางสังคมเชื้อชาติ ภูมิภาคประเทศและความบกพร่องทางร่างกาย
- 2) การปรับปรุงคุณภาพทางการศึกษา เช่น การให้การศึกษอาบรมเพื่อพัฒนาทักษะด้านเทคนิค การอาชีวศึกษาในอาเซียน การพัฒนาโครงการความช่วยเหลือด้านเทคนิค เช่น การจัดการฝึกอบรมครู และโครงการแลกเปลี่ยนบุคลากรระดับอุดมศึกษา ภายในปี 2552 โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศ CLMV
- 3) การส่งเสริมการเข้าถึงการศึกษาสำหรับสตรีและเด็กอย่างเท่าเทียม รวมทั้งการส่งเสริมการแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับหลักสูตรด้านความเสมอภาคทางเพศในโรงเรียน
- 4) การส่งเสริมความร่วมมือกับองค์กรระหว่างประเทศด้านการศึกษารวมทั้งความร่วมมือข้ามภูมิภาคเพื่อส่งเสริมคุณภาพการศึกษาในภูมิภาค
- 5) การแลกเปลี่ยนการเรียนในสถาบันอุดมศึกษาของนักเรียนในกลุ่มประเทศอาเซียน เป็นเวลา 1 ภาคเรียน หรือ 1 ปี
- 6) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยเฉพาะในชุมชน โดยผ่านการศึกษาทางไกล การเรียนด้วยระบบ IT

การส่งเสริมทุนอาเซียนและเครือข่ายการศึกษา

- 1) การดำเนินการศึกษาเพื่อทบทวนแนวปฏิบัติเกี่ยวกับโครงการทุนการศึกษาของอาเซียนในปี พ.ศ 2552 (ค.ศ 2009) เพื่อสร้างเสริมประโยชน์ และลดความซ้ำซ้อนในการดำเนินงาน
- 2) การส่งเสริมเครือข่ายการศึกษาในสถาบันการศึกษาทุกระดับ รวมทั้งเครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาอย่างต่อเนื่องขยายเครือข่าย และให้การช่วยเหลือนักเรียน

- 3) การแลกเปลี่ยนบุคลากรและปฏิสัมพันธ์ระหว่างคณาจารย์ เช่น การส่งเสริมการวิจัยระหว่างสถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษาโดยความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับซีมีโอ และเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน

จากข้อเสนอเชิงนโยบาย/แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อเตรียมการก้าวสู่ประชาคมอาเซียนและการจัดการศึกษาในแผนงานการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนที่ได้กล่าวไปข้างต้น ถือเป็นแนวทางหนึ่งสำหรับสถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งที่จะต้องนำมาวางแผนการจัดการศึกษาตลอดจนการบริการวิชาการแก่สังคมเช่นกันเพื่อให้สอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกันทุกสถาบัน

2.1.3 การพัฒนาอุดมศึกษาในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้

กรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 2 ระหว่าง พ.ศ. 2551 – 2565 จัดทำโดยสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ภายใต้การกำกับของคณะกรรมการการอุดมศึกษา (กกอ.) และสถาบันคลังสมองของชาติ ภายใต้มูลนิธิส่งเสริมทบวงมหาวิทยาลัย ได้กำหนดเป้าหมายไว้ คือ การ “ยกระดับคุณภาพอุดมศึกษาไทย เพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนที่มีคุณภาพสามารถปรับตัวสำหรับงานที่เกิดขึ้นตลอดชีวิต พัฒนาศักยภาพอุดมศึกษาในการสร้างความรู้และนวัตกรรม เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศในโลกาภิวัตน์ สนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืนของท้องถิ่นไทย โดยใช้กลไกของธรรมาภิบาล การเงิน การกำกับมาตรฐาน และเครือข่ายอุดมศึกษา บนพื้นฐานของเสรีภาพทางวิชาการ ความหลากหลาย และเอกภาพเชิงระบบ”

ซึ่งในกรอบแผนฯ ดังกล่าว ได้กำหนดการพัฒนาอุดมศึกษาในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นส่วนหนึ่งของแผนอุดมศึกษาระยะยาว ซึ่งประกอบด้วยการพัฒนาเด็กเยาวชนและนักศึกษา การพัฒนาครูและบุคลากรในพื้นที่ การสร้างความเข้มแข็งของสถาบันอุดมศึกษา และการพัฒนาอุดมศึกษาสู่อาเซียน แนวทางหลักเป็นการใช้ปัญญาให้เข้าถึง เข้าใจ ยอมรับ และเห็นคุณค่าของสังคมไทยที่มีความเป็นพหุวัฒนธรรม พหุวัฒนธรรม การสร้าง Mobility สำหรับเด็กเยาวชนและประชาชนในภาคใต้ สร้างโอกาสการได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ การประกอบอาชีพในภาคใต้ ความเชื่อมต่อกับอาเซียนและประชาคมมุสลิมในโลก

ปัญหาของจังหวัดชายแดนภาคใต้จำเป็นต้องใช้การศึกษาเข้าเยียวยาเพื่อสันติสุขและการพัฒนาพื้นที่ในระยะยาว สถิติของเยาวชนในปัจจุบันแสดงให้เห็นว่าสถานศึกษาเอกชนมีบทบาทสำคัญในพื้นที่ ในขณะที่จำนวนประชากรและเด็กในวัยเรียนมีจำนวนค่อนข้างคงที่ แต่ผลการทดสอบทางวิชาการพบว่า เด็กนักเรียนมีความอ่อนแอด้านวิชาการในระดับอุดมศึกษา บัณฑิตและ

หลักสูตรอุดมศึกษาด้านวิทยาศาสตร์มีสัดส่วนต่ำ เช่นเดียวกับภูมิภาคอื่น ๆ นักศึกษาในพื้นที่เกือบครึ่งไปศึกษาในสถาบันนอกพื้นที่ ในขณะที่บางส่วนเดินทางไปศึกษาต่อแถบตะวันออกกลางและประเทศมุสลิม และโดยมากสำเร็จการศึกษาแล้วกลับมาเป็นครู มหาวิทยาลัยควรเชื่อมโยงและบูรณาการวิชาการวิชาชีพกับศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่น มีเพียงจัดการเรียนการสอนด้านศาสนาเท่านั้น ระบบอุดมศึกษาเองควรให้การสนับสนุนในลักษณะต่าง ๆ แก่เพื่อนสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ ซึ่งมีทั้งสถาบันของรัฐ สถาบันเอกชน และวิทยาลัยชุมชน จากปัญหาดังกล่าวจึงได้กำหนดแนวทางการพัฒนาการพัฒนาอุดมศึกษาในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ไว้ดังนี้คือ

- 1) การพัฒนาอุดมศึกษาในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ต้องมองภาพรวมหลายมิติ ทั้งทางสังคม ศาสนา ประวัติศาสตร์ การเมือง ระบบการศึกษาทั่วโลก และศาสนาแบบคู่ขนาน การแก้ปัญหาหาระยะสั้น กลางและยาว รวมถึงเป้ายุทธศาสตร์และเป้าปฏิบัติ ในเบื้องต้นสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มสถาบันอุดมศึกษาทั้งรัฐ และเอกชน วิทยาลัยชุมชนในพื้นที่ และรวมถึงการระดมสรรพกำลังของสถาบันอุดมศึกษาในภาคใต้ 14 จังหวัดและทั้งประเทศ ในลำดับต่อมา การพัฒนาอุดมศึกษาครอบคลุม ทั้งการพัฒนาเด็กเยาวชนและนักศึกษา การพัฒนาครูและบุคลากรในพื้นที่ การสร้างความเข้มแข็งของสถาบันอุดมศึกษา และการพัฒนาอุดมศึกษาสู่อาเซียน
- 2) ด้านการพัฒนาเด็กเยาวชนและนักศึกษา ต้องเร่งสร้างโอกาสด้านการศึกษาให้กับเยาวชนให้สามารถเรียนรู้วิชาที่เชื่อมต่อกับอาชีพ , พัฒนาทักษะทางภาษาโดยเฉพาะภาษาไทย ภาษาบาฮาซามาเลเซีย และอินโดนีเซีย, พัฒนาทักษะด้านวิชาการและวิชาชีพที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต, ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเยาวชนเพื่อเรียนรู้ พหุลักษณะ พหุวัฒนธรรม, ส่งเสริมความเข้าใจสันติศึกษา
- 3) ด้านการพัฒนาครูและบุคลากรในพื้นที่ อุดมศึกษาจำเป็นต้องให้ความสำคัญสูงยิ่งในการพัฒนาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อสังคมพหุลักษณะ พหุวัฒนธรรม รวมถึงการพัฒนาระบบการเรียนการสอน สื่อระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้, นำโครงการครูสหกิจแก้ปัญหาความขาดแคลนครู, เสริมสร้างความรู้และทักษะอาชีพให้กับ

- ประชาชนในท้องถิ่น, สร้างความเข้าใจในการเชื่อมโยงวิชาการวิชาชีพกับ
 ศาสนาวัฒนธรรม และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- 4) ด้านการสร้างความเข้มแข็งให้สถาบันอุดมศึกษา สร้างและพัฒนาอาจารย์
 มหาวิทยาลัยและวิทยาลัยชุมชนที่มีคุณภาพโดยเงื่อนไขพิเศษ, ส่งเสริม
 การทำงานในระบบเครือข่ายอุดมศึกษาทั้งในและนอกพื้นที่, ใช้ประ
 โยชน์อย่างเหมาะสมจากเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, จัดให้มี
 กองทุนพัฒนาอุดมศึกษาของพื้นที่เฉพาะ, เรียนรู้จากประสบการณ์การ
 บริหารการศึกษาพิเศษของประเทศอื่น โดยเฉพาะสร้างความเชื่อมต่อ
 แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับโลกมุสลิม
  - 5) ด้านการพัฒนาการศึกษาสู่ภูมิภาคอาเซียน เร่งพัฒนาพื้นที่ไปสู่ความ
 ร่วมมือในภูมิภาคของอาเซียน, Indonesia - Malaysia - Thailand Growth
 Triangle IMT - GT, Joint Development Strategy - JDS, สร้างโอกาสใน
 การประกอบอาชีพ การส่งออก และภาคบริการ กับมาเลเซียอาเซียน และ
 โลกมุสลิม , สร้างความเข้มแข็งของวิทยาลัยชุมชนให้จัดหลักสูตรระยะ
 สั้นและอนุปริญญาเพื่อผลิตแรงงานความรู้ (Knowledge workers) ป้อน
 ภูมิภาค, เชื่อมโยงอุดมศึกษาไทยกับสถาบันอุดมศึกษาในมาเลเซีย

จากแนวทางการพัฒนาอุดมศึกษาในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดน
 ภาคใต้ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 2 ระหว่าง พ.ศ. 2551 –
 2565 ประกอบไปด้วยการพัฒนาเด็กเยาวชนและนักศึกษา การพัฒนาครูและบุคลากรในพื้นที่ การ
 สร้างความเข้มแข็งของสถาบันอุดมศึกษา และการพัฒนาอุดมศึกษาสู่อาเซียน แนวทางหลักเป็นการ
 ใช้ปัญญาให้เข้าถึง เข้าใจ ยอมรับ และเห็นคุณค่าของสังคมไทยที่มีความเป็นพหุลักษณะ พหุ-
 วัฒนธรรม การสร้าง Mobility สำหรับเด็กเยาวชนและประชาชนในภาคใต้ สร้างโอกาสการได้รับ
 การศึกษาที่มีคุณภาพ การประกอบอาชีพในภาคใต้ ความเชื่อมต่อกับอาเซียนและประชาคมมุสลิม
 ในโลก เพราะฉะนั้นการพัฒนาอุดมศึกษาในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้จึงถือ
 เป็นภารกิจหนึ่งที่สำคัญในการยกระดับคุณภาพอุดมศึกษาไทย ในการผลิตและพัฒนาบุคลากรที่มี
 คุณภาพ มีความสามารถในการแข่งขันกับประเทศอื่นๆ ในโลก เพื่อให้ประเทศมีการพัฒนาที่
 ยั่งยืน

2.1.4 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์กับการบริการวิชาการแก่ชุมชน

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ได้กำหนดเป้าหมายของมหาวิทยาลัยที่จะให้ “เป็นแหล่งวิชาการระดับสูงของประเทศ เป็นที่พึ่งของท้องถิ่น มีความเป็นเลิศทางวิชาการ และมีพลวัตในสังคมวิชาการนานาชาติ” มหาวิทยาลัยจึงได้ทำหน้าที่บุกเบิก แสวงหา พัฒนาเทคโนโลยี บริสุทธิ์ และประยุกต์ รวมทั้งการถ่ายทอดความรู้วิชาการสาขาต่าง ๆ ดังนั้น นอกเหนือจากภารกิจ ในด้านการเรียนการสอนและการผลิตบัณฑิตแล้ว มหาวิทยาลัยได้กำหนดนโยบายประการสำคัญ ให้คณะและหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัยจัดทำโครงการวิจัยในสาขาต่าง ๆ ที่จะส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาสังคมในภูมิภาคนี้และสามารถชี้นำสังคม ให้คำปรึกษา เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต บำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้เกิดประโยชน์แก่มวลมนุษยชาติอย่างต่อเนื่องและยาวนาน มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์จึงเป็นสถาบันการศึกษาที่สำคัญของภาคใต้ (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2537 : 1)

ในฐานะที่เป็นมหาวิทยาลัยที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคนี้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จึงได้กำหนดวัตถุประสงค์ที่จะพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพ ในการดำเนินงานด้านบริการวิชาการ เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ และเจตนารมณ์ ที่จะให้มหาวิทยาลัยเป็นส่วนหนึ่งของภูมิภาคมหาวิทยาลัยได้ดำเนินกิจกรรม ด้านบริการวิชาการแก่ชุมชนทั้ง 3 ประเภท (กองบริการวิชาการศึกษา, 2537 : 2 - 3) ดังนี้

1. ประเภทให้เปล่าแก่กลุ่มผู้ด้อยโอกาสและยากไร้

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ได้จัดตั้งสำนักส่งเสริมและการศึกษาต่อเนื่องขึ้น ในแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ระยะที่ 5 กำหนดให้เป็นหน่วยงานกลางของมหาวิทยาลัย ที่ทำหน้าที่ในการให้บริการวิชาการ โดยการกระจายโอกาสทางการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ เป็นการให้การศึกษาอย่างต่อเนื่อง จัดเสริมความรู้เทคนิคการประกอบอาชีพและวิชาการแขนงต่าง ๆ แก่กลุ่มเป้าหมายที่ยากไร้และด้อยโอกาสในสังคม เช่น การฝึกอบรมอาชีพต่าง ๆ ทั้งหลักสูตรระยะสั้น และระยะยาว ส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ ซึ่งนอกจากจะเป็นการเพิ่มความรู้ใหม่ ๆ ให้กับประชาชนแล้ว ยังเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วย และนอกจากนั้นสำนักส่งเสริมและการศึกษา ต่อเนื่อง ยังทำหน้าที่ในการศึกษาความต้องการของชุมชน เพื่อนำเสนอมหาวิทยาลัยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อที่จะได้นำมากำหนดเป็นนโยบาย ในการให้บริการทางวิชาการและการพัฒนาที่ตรงตามความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง

2. ประเภทให้บริการโดยไม่มุ่งผลกำไร สำหรับกลุ่มชนชั้นกลาง และบุคลากรในหน่วยงานราชการที่มีกำลังซื้อไม่มากนัก

คณะและหน่วยงานต่าง ๆ ภายในมหาวิทยาลัย มีภาระหน้าที่ในการปฏิบัติภารกิจด้านบริการวิชาการ ซึ่งเป็นภารกิจด้านหนึ่งของมหาวิทยาลัย ที่มหาวิทยาลัยได้ให้ความสำคัญกับบทบาททางด้านนี้มาก โดยเฉพาะในแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ระยะที่ 7 มหาวิทยาลัยได้สนับสนุนให้คณะจัดตั้งองค์กรที่จะทำ หน้าที่ด้านบริการวิชาการในระดับคณะ ทั้งนี้เพื่อให้มีกลไกการประสานงานบริการวิชาการในระดับคณะ และมหาวิทยาลัยได้จัดสรรงบประมาณส่วนหนึ่งสนับสนุนในการจัดกิจกรรม และให้ผู้ให้บริการหรือผู้ร่วมกิจกรรมมีส่วนร่วมในการออกค่าใช้จ่ายด้วยส่วนหนึ่งในรอบปีที่ผ่านมา คณะและหน่วยงานต่าง ๆ ได้ดำเนินงานบริการวิชาการในประเภทที่ 2 ดังนี้

1. การให้บริการเกี่ยวกับการวิเคราะห์ ทดสอบ ตรวจสอบ ตรวจสอบ
2. การให้บริการเครื่องมือและอุปกรณ์ต่าง ๆ เครื่องมือวิจัยที่นักวิจัยจากสถานศึกษาขอใช้ หรือเครื่องคอมพิวเตอร์
3. การจัดประชุม ฝึกอบรม และสัมมนา
4. การให้บริการด้านอื่น ๆ อาทิ ร่วมเป็นวิทยากร อาจารย์พิเศษ กรรมการที่ปรึกษา
5. การให้บริการด้านสาธารณสุข ตามบทบาทภารกิจของโรงพยาบาลสงขลา นครินทร์ และโรงพยาบาลทันตกรรม และร้านขายยาเภสัชชุมชน

3. ประเภทหารายได้เลี้ยงตัวเองเป็นกิจกรรมที่มุ่งบริการสำหรับกลุ่มคนที่มีกำลังซื้อสูง

เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม มหาวิทยาลัยมีความจำ เป็นที่จะต้องปรับตัวให้สามารถหารายได้มาเลี้ยงตัวเอง และพัฒนากิจการของมหาวิทยาลัยให้ไปสู่ความเป็นเลิศ และพึ่งตนเองได้ในระยะยาว ในขณะที่เดียวกันคณะและหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัย ก็จำเป็นต้องปรับตัวตามกระแสความเปลี่ยนแปลงของสังคมเช่นกัน คณะและหน่วยงานมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาศักยภาพของตัวเอง ทั้งในแง่ของบุคลากร และเครื่องมือที่ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย เพื่อให้สามารถเป็นที่พึ่งพาและชี้นำ สังคมได้ แต่ในการพัฒนาด้านต่าง ๆ เหล่านี้จำเป็นต้องใช้เงินทั้งสิ้น ดังนั้นการดำเนินกิจกรรมด้านบริการวิชาการในรูปแบบหนึ่ง จึงเป็นลักษณะของการหารายได้ เพื่อเลี้ยงตัวเองและพัฒนาศักยภาพของหน่วยงาน

2.1.5 แผนพัฒนามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (พ.ศ. 2555 – 2558)

วิสัยทัศน์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำในระดับภูมิภาคเอเชีย ทำหน้าที่ผลิตบัณฑิต บริการวิชาการ และทำนุบำรุงวัฒนธรรม โดยมีการวิจัยเป็นฐาน

พันธกิจ

- 1) พัฒนามหาวิทยาลัยให้เป็นสังคมฐานความรู้ บนพื้นฐานพหุวัฒนธรรมและหลักเศรษฐกิจ พอเพียง โดยให้ผู้ใฝ่รู้ได้มีโอกาสเข้าถึงความรู้ในหลากหลายรูปแบบ
- 2) สร้างความเป็นผู้นำทางวิชาการ ในสาขาที่สอดคล้องกับศักยภาพพื้นฐานของภาคใต้ และเชื่อมโยงสู่เครือข่ายสากล
- 3) ผสมผสานและประยุกต์ความรู้บนพื้นฐานประสบการณ์การปฏิบัติสู่การสอน เพื่อสร้างปัญญาคุณธรรมสมรรถนะและโลกทัศน์สากลให้แก่บัณฑิต

จากวิสัยทัศน์และพันธกิจดังกล่าว ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (พ.ศ.2555 – 2558) ไว้ 4 ยุทธศาสตร์ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 ฐานมหาวิทยาลัยที่มั่นคง

1.1 การเงินและสินทรัพย์ : จัดระบบการบริหารงบประมาณและการจัดหารายได้ และ ทรัพย์สินของมหาวิทยาลัยให้มีเสถียรภาพทางการเงินในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์เชิงรุกในการพัฒนา มหาวิทยาลัย

1.2 ทรัพยากรบุคคล : พัฒนาทรัพยากรบุคคลและกำกับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะ บุคคลสายวิชาการทั้งมิติแผนอัตรากำลังและแผนพัฒนาบุคลากร ให้เน้นการมีศักยภาพพร้อมต่อการพัฒนา งานวิจัย บัณฑิตศึกษาและนานาชาติ

1.3 ระบบคุณภาพ : ยกระดับคุณภาพงานและการพัฒนาในทุกมิติให้มีมาตรฐานเหนือการกำกับด้วยระบบเกณฑ์คุณภาพและการประเมินองค์กรในรูปแบบต่างๆ

ยุทธศาสตร์ที่ 2 ภารกิจที่เชื่อมโยงเป็นระบบที่ทรงประสิทธิภาพ

2.1 การวิจัยและบัณฑิตศึกษา : เป็นมหาวิทยาลัยวิจัยที่เชื่อมโยงกับระบบบัณฑิตศึกษาที่เข้มแข็ง เพื่อพัฒนางานวิจัย งานสร้างสรรค์ และผลงานนวัตกรรมในการเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขัน ของประเทศในระดับนานาชาติ การตอบโจทย์เชิงบูรณาการที่หลากหลายของประเทศ และยกระดับศักยภาพของชุมชน

2.2 การจัดการศึกษา : เพื่อสร้างบัณฑิตคุณภาพ ที่มีศักยภาพสูง มีสมรรถนะในการเข้าสู่ ตลาดงานสากล บนพื้นฐานแห่งคุณธรรม สำนักสาธารณะและภูมิปัญญาความเป็นสงขลานครินทร์ และ ความเป็นไทย

2.3 การบริการวิชาการ : สร้างศักยภาพการบริการวิชาการที่เปิดกว้าง เพื่อยกระดับความเข้มแข็งของชุมชน และพัฒนาระบบการเผยแพร่วิชาการออกสู่ชุมชนอย่างทั่วถึงและหรือชุมชนเข้าถึง แหล่งความรู้ได้อย่างหลากหลาย

2.4 การทำนุบำรุงวัฒนธรรม : อนุรักษ์ และเสริมสร้างคุณค่าแห่งวัฒนธรรมเพื่ออนุชน รุ่นหลังและขยายผลสู่การปลูกฝังสำนึกด้านการอนุรักษ์ และทำนุบำรุงวัฒนธรรมให้นักศึกษาและ ประชาชน

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การบริหารมหาวิทยาลัยและระบบวิทยาเขต

3.1 การบริหารมหาวิทยาลัย : เพื่อพัฒนาสู่องค์กรสมรรถนะสูงในรูปแบบของ “ระบบมหาวิทยาลัยหลายวิทยาเขต” มีการบริหารจัดการเชิงรุกที่มีประสิทธิภาพและปรับตัวได้ทันต่อการ เปลี่ยนแปลง

3.2 โครงสร้างพื้นฐานและระบบสนับสนุน : เพื่อสร้างระบบนิเวศน์แวดล้อมในมิติ มหาวิทยาลัยสีขาว/วิทยาเขตสีเขียว และระบบนิเวศน์ความเป็นอุดมศึกษา เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานให้ มหาวิทยาลัยดำเนินบทบาทอุดมศึกษาบรรลุสัมฤทธิ์ผลได้อย่างยั่งยืน

3.3 ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ : พัฒนามหาวิทยาลัยสู่การเป็น e-university เพื่อสนับสนุน ให้การดำเนินภารกิจเป็นไปอย่างรวดเร็ว ถูกต้อง และเข้าถึงได้อย่างไม่จำกัด รวมถึงการขยายให้รองรับระบบ นิเวศน์ทางปัญญาและการเรียนรู้ การตัดสินใจทางการบริหารเชิงรุก

3.4 สร้างองค์กรสัมพันธ์และเครือข่ายภายนอก : รักษาระดับความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับ เครือข่ายภายนอก องค์กรหน่วยงานท้องถิ่น หรือมูลนิธิ เพื่อร่วมกันทำงานอย่างเกื้อกูล และพร้อมต่อ การสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย

ยุทธศาสตร์ที่ 4 ก้าวสู่ความเป็นสากล/นานาชาติ : พัฒนามหาวิทยาลัยสู่การเป็น Education – hub ภายใต้ภาวะการเปิดเสรีของอาเซียน และเตรียมความพร้อมของระบบสนับสนุน การศึกษาให้เป็นสากล

จากยุทธศาสตร์การพัฒนาดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การบริการวิชาการเป็นภารกิจหนึ่งในแผนยุทธศาสตร์ที่ 2 ที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จะต้องปฏิบัติและให้ความสำคัญเพื่อให้บรรลุผลตามวิสัยทัศน์และพันธกิจของมหาวิทยาลัย ดังนั้นผู้วิจัยขอเสนอกลยุทธ์ โครงการ/กิจกรรมและผู้รับผิดชอบ/หน่วยงาน ที่มหาวิทยาลัยได้กำหนดขึ้นเกี่ยวกับการบริการวิชาการในระหว่างปี พ.ศ. 2555 - 2558 ดังต่อไปนี้

การบริการวิชาการ

วัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ : สร้างศักยภาพการบริการวิชาการที่เปิดกว้าง เพื่อยกระดับความเข้มแข็งของชุมชน และพัฒนาระบบการเผยแพร่วิชาการออกสู่ชุมชนอย่างทั่วถึงและหรือชุมชนเข้าถึงแหล่งความรู้ได้อย่างหลากหลาย

ตัวชี้วัด KPI 5 = มีการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์มากกว่า 30 % (จำนวนผลงานต่ออาจารย์)

KPI 8 = ผลการเรียนรู้ที่เสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง (ทำหลายมิติ/ทั้งระบบ)

30 ชุมชน

ตารางที่ 1 โครงการ/กิจกรรมและผู้รับผิดชอบ/หน่วยงาน ที่มหาวิทยาลัยได้กำหนดขึ้นเกี่ยวกับการบริการวิชาการในระหว่างปี พ.ศ. 2555 - พ.ศ. 2558

กลยุทธ์	โครงการ/กิจกรรม	(ร่าง)ผู้รับผิดชอบ/ หน่วยงาน
1. สร้างระบบและกลไกการจัดการ ความรู้จากงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์ (Knowledge Bank) คู่มือการใช้ประโยชน์ และเพิ่มช่องทางการสื่อสารเผยแพร่ในวงกว้าง	1. โครงการพัฒนาฐานข้อมูลทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์เพื่อการบริการ (Digital Collection)	- อธิการบดี/รองอธิการบดีฝ่ายระบบวิจัยและนวัตศึกษ - คณะ/หน่วยงาน
2. เน้นการกระจายโอกาสทางวิชาการอุดมศึกษา และการพัฒนาทรัพยากรบุคคลที่เปิดให้ทุกกลุ่มเป้าหมายสามารถเข้าสู่ กระบวนการ/กิจกรรมของ มหาวิทยาลัยได้อย่างสะดวก	1. โครงการพัฒนาช่องทางบริการ วิชาการ 2. โครงการหนึ่งหน่วยงานหนึ่งชุมชน เข้มแข็ง	- รองอธิการบดีฝ่ายทรัพยากรและบริหารวิชาการ - คณะ/หน่วยงาน
3. จัดระบบข้อมูลและระบบจัดการ ทรัพยากรองค์ความรู้ เพื่อการถ่ายทอด วิชาการ ทั้งด้านทรัพยากรบุคคล/ทักษะชำนาญการ/สื่อ ให้สามารถ สนองตอบตามความต้องการได้ตามเฉพาะกรณี	1. โครงการสร้างฐานข้อมูลชำนาญการ/ วิชาชีพ	- รองอธิการบดีฝ่ายวิเทศสัมพันธ์/รองอธิการบดีฝ่ายทรัพยากรและบริหารวิชาการ

ตารางที่ 1 โครงการ/กิจกรรมและผู้รับผิดชอบ/หน่วยงาน ที่มหาวิทยาลัยได้กำหนดขึ้นเกี่ยวกับการบริการวิชาการในระหว่างปี พ.ศ. 2555 - พ.ศ. 2558 (ต่อ)

กลยุทธ์	โครงการ/กิจกรรม	(ร่าง)ผู้รับผิดชอบ/ หน่วยงาน
4. พัฒนาระบบการตลาดการบริการ วิชาการ ทั้งลักษณะการเปิดหลักสูตร รูปแบบพิเศษ และการอบรม/สัมมนา เพื่อให้สามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างคุ้มค่า และยกระดับมาตรฐาน การศึกษาของชุมชน/สังคม	1. โครงการบริการวิชาการ แก่ชุมชน (เชิงรุก)	- รองอธิการบดีฝ่าย ทรัพย์สินและบริการ วิชาการ - คณะ/หน่วยงาน
5. สร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกับ ชุมชน ให้ ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมใน กระบวนการจัดทำ โครงการบริการ วิชาการ รวมทั้งหน่วยงาน ระดับ ท้องถิ่นให้ร่วมรับผิดชอบในการพัฒนา ร่วมกัน	1. โครงการจัดตั้งสำนักงาน ยุทธศาสตร์ การพัฒนาภาค- ใต้/หรือการจัดตั้ง ROC ; Regional Operation Center 2. โครงการสร้างเครือข่าย ร่วมการบริการ วิชาการ	- รองอธิการบดีฝ่าย ทรัพย์สินและบริการ วิชาการ
6. พัฒนาระบบเครือข่ายร่วมในการ ให้บริการ วิชาการทั้ง 5 วิทยาเขต ให้เกิด เป็นเวทีวิชาการ และศูนย์ประสานสัมพันธ์ เผยแพร่เพื่อให้ประ- ชาชนตระหนักและ เห็นคุณค่ามหาวิทยาลัยที่ อยู่ควบคู่ชุมชนอย่างใกล้ชิด	1. โครงการเชื่อมโยงระบบ ความร่วมมือ การบริการ วิชาการร่วมกันระหว่าง วิทยาเขต 2. โครงการ มอ. ใกล้ชิดชุม ชน	- รองอธิการบดีฝ่าย ทรัพย์สินและบริการ วิชาการ/รองอธิการ บดี วิทยาเขต - คณะ/หน่วยงาน
7. กระตุ้นให้เกิดความร่วมมือแบบยั่งยืน ระหว่างมหาวิทยาลัยกับ หน่วยงานองค์กร ท้องถิ่น หรือมูลนิธิ และเสาะแสวงหาโจทย์ วิจัยจากชุมชน	1. โครงการหนึ่งหน่วยงาน หนึ่งชุมชน เข้มแข็ง	- รองอธิการบดีฝ่าย ทรัพย์สินและบริการ วิชาการ - คณะ/หน่วยงาน

ตารางที่ 1 โครงการ/กิจกรรมและผู้รับผิดชอบ/หน่วยงาน ที่มหาวิทยาลัยได้กำหนดขึ้นเกี่ยวกับการบริการวิชาการในระหว่างปี พ.ศ. 2555 - พ.ศ. 2558 (ต่อ)

กลยุทธ์	โครงการ/กิจกรรม	(ร่าง)ผู้รับผิดชอบ/ หน่วยงาน
8. จัดระบบการบริการวิชาการที่มี ประสิทธิภาพและดำเนินการเชิงรุกที่ เป็นศูนย์บริการวิชาการกลางในการ ประสานการทำงานกับ เครือข่าย ภายนอกและภายใน	1. โครงการจัดตั้งสำนักบริการวิชาการ - เชื่อมโยงการจัดตั้งหน่วยบริการ วิชาการระดับคณะ (โดยทำงานร่วมกับ ฝ่ายวิจัย และวิชาการ)	- รองอธิการบดีฝ่าย ทรัพยากรและบริการ วิชาการ

ดังนั้นแผนพัฒนามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (พ.ศ. 2555 – 2558) จึงได้กำหนด ยุทธศาสตร์การพัฒนามหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์ (พ.ศ.2555 – 2558) ไว้ 4 ยุทธศาสตร์ คือ ยุทธศาสตร์ที่ 1 ฐานมหาวิทยาลัยที่มั่นคง ยุทธศาสตร์ที่ 2 ภารกิจที่เชื่อมโยงเป็นระบบที่ทรง ประสิทธิภาพ ยุทธศาสตร์ที่ 3 การบริหารมหาวิทยาลัยและระบบวิทยาเขต และยุทธศาสตร์ที่ 4 ก้าวสู่ความเป็นสากล/นานาชาติ เพื่อให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของมหาวิทยาลัยที่ว่า มหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์ เป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำในระดับภูมิภาคเอเชีย ทำหน้าที่ ผลิตบัณฑิต บริการวิชาการ และทำนุบำรุงวัฒนธรรม โดยมีการวิจัยเป็นฐาน

2.1.6 ยุทธศาสตร์การพัฒนามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี (2555 - 2559)

วิสัยทัศน์

“มหาวิทยาลัยที่เป็นเลิศ บนฐานพหุวัฒนธรรม เพื่อประโยชน์ของเพื่อนมนุษย์”

พันธกิจ

- 1) พัฒนามหาวิทยาลัยให้เป็นสังคมฐานความรู้ บนพื้นฐานพหุวัฒนธรรมและหลัก เศรษฐกิจพอเพียง โดยให้ผู้ใฝ่รู้ได้มีโอกาสเข้าถึงความรู้ในหลากหลายรูปแบบ
- 2) สร้างความเป็นผู้นำทางวิชาการ ในสาขาที่ สอดคล้องกับศักยภาพพื้นฐานของ ภาคใต้ และเชื่อมโยงสู่เครือข่ายสากล

3) ผสมผสานและประยุกต์ความรู้บนพื้นฐาน ประสบการณ์การปฏิบัติสู่การสอน เพื่อสร้าง ปัญญาคุณธรรม สมรรถนะและโลกทัศน์สากล ให้แก่บัณฑิต

ประเด็นยุทธศาสตร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ได้กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ ที่ สอดคล้องตามพันธกิจของมหาวิทยาลัย มีประเด็นยุทธศาสตร์ 5 ประเด็น ประกอบด้วย

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 การผลิตบัณฑิต

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 การวิจัย

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 บริการวิชาการสู่ชุมชน

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 ทำนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรม

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 5 การบริหารจัดการที่ดี

จากประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี (2555 - 2559) เห็นได้ว่า การบริการวิชาการสู่ชุมชนเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งของมหาวิทยาลัยที่จะต้อง ดำเนินการ ผู้วิจัยจึงขอนำเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 บริการวิชาการสู่ชุมชน ดังนี้

ตารางที่ 2 ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 บริการวิชาการสู่ชุมชน

เป้าประสงค์	ตัวชี้วัด	กลยุทธ์
1. เป็นศูนย์กลางความรู้ในการ บริการวิชาการเพื่อยกระดับ คุณภาพชีวิตของชุมชน/สังคม โดยมีเครือข่ายความร่วมมือ จากหน่วยงานภายในและภายนอก	1.จำนวนศูนย์รวมองค์ความรู้ (เช่น ศูนย์ฮาลาลสถานวิจัย ความขัดแย้ง ฯ และศูนย์พัฒนา วิชาชีพครู เป็นต้น) 2.จำนวนเครือข่ายความร่วมมือ ในการให้บริการวิชาการ 3.ความพึงพอใจของผู้รับบริ- การต่อศูนย์รวมองค์ความรู้ 4. จำนวนตัวแบบ/นวัตกรรม เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของ ชุมชน/สังคม	1.ส่งเสริมการจัดระบบศูนย์ รวมองค์ความรู้ที่ชุมชน/สังคม สามารถเข้าถึง 2. จัดให้มีความร่วมมือในการ ประสานงานระหว่างมหาวิท- าลัยกับองค์กรภายนอกและ ส่งเสริมสนับสนุนการเชื่อม โยงเครือข่ายขององค์ความรู้ 3. สร้างความเข้มแข็งให้กับ เครือข่ายองค์กรความรู้

ตารางที่ 2 ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 บริการวิชาการสู่ชุมชน (ต่อ)

เป้าประสงค์	ตัวชี้วัด	กลยุทธ์
	5. จำนวนองค์ความรู้และผล - งานวิจัยที่นำสู่การดำเนินงาน บริการวิชาการเพื่อการยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชน/ สังคม (เช่น การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น)	4. สร้างและประชาสัมพันธ์ตัวแบบ/นวัตกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน
2. การนำองค์ความรู้จากงานวิจัยสู่การให้บริการวิชาการที่มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาศักยภาพของชุมชน/สังคม	1. จำนวนโครงการวิจัย/กิจกรรมที่ถ่ายทอดผลงานวิจัยสู่ชุมชน/สังคม 2. ร้อยละของคณะ/หน่วยงานที่มีส่วนร่วมในการนำองค์ความรู้สู่การบริการวิชาการ 3. จำนวนโครงการ/กิจกรรมการให้บริการวิชาการที่ถ่ายทอดผลงานวิจัยสู่ชุมชน/สังคม	1. จัดระบบงาน/สนับสนุนงานวิจัยเพื่อแก้ปัญหาของชุมชน/สังคมและสร้างประโยชน์ต่อสังคม 2. ส่งเสริมการจัดกิจกรรมการถ่ายทอดผลงานวิจัยสู่ชุมชน/สังคม 3. จัดให้มีการเผยแพร่การวิจัยสู่ชุมชน/สังคมหลายช่องทาง
3. ชุมชนและสังคมได้รับการบริการวิชาการด้วยช่องทางหลากหลายสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนโดยใช้องค์ความรู้และเทคโนโลยีที่ทันสมัย	1. จำนวนช่องทางการถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชน/สังคม 2. จำนวนชุมชนต้นแบบต่อคณะ 3. จำนวนฐานข้อมูล/แหล่งถ่ายทอดความรู้ที่ทันสมัย 4. ความพึงพอใจของผู้รับบริการ	1. สร้างพัฒนารูปแบบและวิธีการ นำองค์ความรู้ไปใช้ในการบริการวิชาการที่ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย 2. สนับสนุนในการเกิดชุมชนต้นแบบในการพัฒนาแบบยั่งยืน 3. สร้าง/พัฒนาระบบสารสนเทศ/พัฒนาระบบฐานข้อมูลสนับสนุนในการบริการวิชาการ

ตารางที่ 2 ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 บริการวิชาการสู่ชุมชน (ต่อ)

เป้าประสงค์	ตัวชี้วัด	กลยุทธ์
	5. หน่วยงานของรัฐที่นำองค์ความรู้/แนวทาง/รูปแบบ/งานพัฒนาที่ มอ. สร้างนำไปใช้เป็นนโยบาย/แนวทางการดำเนินงาน(วัดทั้งหน่วยงานและชิ้นงาน)	4. พัฒนาแหล่งถ่ายทอดความรู้ที่ทันสมัย
4. ระบบการประชาสัมพันธ์งานบริการวิชาการที่สามารถสื่อสารสู่กลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ	1. จำนวนช่องทางระบบการประชาสัมพันธ์ในการบริการวิชาการ 2. ความพึงพอใจของผู้รับข้อมูลข่าวสาร	1. ส่งเสริมการจัดระบบการประชาสัมพันธ์กิจกรรมถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชน/สังคมหลากหลายช่องทาง 2. จัดให้มีการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรกับชุมชน
5. ส่งเสริมและยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชน/สังคม	1. จำนวนโครงการ/กิจกรรมการให้บริการวิชาการ 2. ระดับความพึงพอใจ	1. ส่งเสริมระบบงานบริการวิชาการเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง 2. จัดให้มีโครงการส่งเสริมทักษะอาชีพ/โครงการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตตามความต้องการของชุมชน/สังคม 3. ส่งเสริมให้เกิดมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ชุมชน/สังคมบนฐานทรัพยากรของชุมชน/สังคม 4. ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

ดังนั้นยุทธศาสตร์การพัฒนามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี (2555 - 2559) จึงได้กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ ที่สอดคล้องตามพันธกิจของมหาวิทยาลัย ซึ่งมีประเด็นยุทธศาสตร์ 5 ประเด็น ประกอบด้วย การผลิตบัณฑิต การวิจัย บริการวิชาการสู่ชุมชน ทำนุบำรุง ศิลปะและวัฒนธรรม และการบริหารจัดการที่ดี จากประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนามหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี (2555 - 2559) ดังกล่าวนั้น เห็นได้ว่า การบริการวิชาการสู่ชุมชน เป็นยุทธศาสตร์หนึ่งของมหาวิทยาลัยที่จะต้องดำเนินการ

2.1.7 การบริการวิชาการแก่ชุมชนวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

การบริการวิชาการแก่ชุมชนนับเป็นบทบาทหนึ่งที่สำคัญของวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ซึ่งมีสำนักงานวิชาการและบริการชุมชนเป็นหน่วยงานหลักในการทำหน้าที่รับผิดชอบด้านบริการชุมชน โดยเฉพาะ และนับเป็นหน่วยงานแรกของมหาวิทยาลัย ฯ ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจหลักที่สามของมหาวิทยาลัยฯ

สำนักงานวิชาการและบริการชุมชน ทำหน้าที่ด้านวิชาการและบริการชุมชน การวิจัย การผลิตเอกสาร การแปลเอกสารและตำรา ส่งเสริมเผยแพร่หลักวิชาการอิสลาม ร่วมมือกับหน่วยงานและองค์กรทั้งภายในและภายนอกประเทศ ในด้านวิชาการและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จัดบริการทางด้านข่าวสารข้อมูลสารสนเทศ ตลอดจนการจัดการแสดงนิทรรศการในสาขาที่เกี่ยวข้อง (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2534 : 47)

สำนักงานวิชาการและบริการชุมชน (สวช.)

ประวัติความเป็นมา

สำนักงานวิชาการและบริการชุมชน วิทยาลัยอิสลามศึกษา เป็นหน่วยงานหนึ่งจากจำนวน 3 หน่วยงานของวิทยาลัยอิสลาม ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีฐานะเทียบเท่าภาควิชา ตามประกาศทบวงมหาวิทยาลัย เรื่องการแบ่งส่วนราชการในมหาวิทยาลัย (ฉบับ 12) พ.ศ. 2535 ลงวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2535 ทำหน้าที่หลักในการบริการวิชาการแก่ชุมชน ในรูปแบบการวิจัย การผลิตเอกสาร และตำรา ส่งเสริมและเผยแพร่หลักวิชาการอิสลาม การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ รวมทั้งการจัดบริการข้อมูลข่าวสารแก่สังคม ซึ่งกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ นั้นเป็นการเน้นในเรื่องเกี่ยวกับการบริการวิชาการแก่สังคมในลักษณะต่าง ๆ เช่น การจัดโครงการอบรมแก่กลุ่มผู้ด้อยโอกาส

เยาวชน ครูสอนศาสนาในโรงเรียนเอกชน และกิจกรรมอื่น ๆ ที่จะสามารถสนองความต้องการของชุมชนและสังคม

วัตถุประสงค์และ/หรือภารกิจ

วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งสำนักงานวิชาการและบริการชุมชน เพื่อทำหน้าที่ด้านการบริการวิชาการแก่ชุมชน โดยเฉพาะ ในรูปแบบการวิจัย การผลิตเอกสารและตำรา ส่งเสริมและเผยแพร่หลักวิชาการอิสลาม การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ รวมทั้งการจัดบริการข้อมูลข่าวสารแก่สังคม

วิสัยทัศน์

สำนักงานวิชาการและบริการชุมชน จะเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินงานด้านบริการวิชาการแก่ชุมชนอย่างมีคุณภาพ เพื่อพัฒนาสังคมไทยอย่างสมดุล โดยยึดอัล-อิสลามเป็นบรรทัดฐาน

พันธกิจ

ดำเนินงานให้สอดคล้องกับพันธกิจของวิทยาลัยอิสลามศึกษา

1. เป็นศูนย์กลางการบริการวิชาการแก่สังคมมุสลิมในประเทศไทย
2. เป็นศูนย์กลางในการวิจัยเอกสาร แพล และเผยแพร่เอกสาร ตลอดจนผลิตตำรา

ทางวิชาการ

3. เป็นศูนย์กลางการบริการด้านข้อมูลข่าวสารและสารสนเทศ ตลอดจนจัด

นิทรรศการ

4. ร่วมมือกันระหว่างองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน ในการเสริมสร้างคุณธรรมและ

จริยธรรมแก่สังคม

5. จัดประชุม อบรม สัมมนา

6. จัดโครงการต่าง ๆ ที่จะช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตและแก้ปัญหาทางสังคมของชุมชน ทั้งในด้านการศึกษา การสาธารณสุข การอาชีพ และอื่น ๆ

7. ให้ความร่วมมือกับองค์กรของรัฐและเอกชนในการเสริมสร้างความเข้าใจและการพัฒนาสังคมอย่างสมดุล

นโยบายของสำนักงานวิชาการและบริการชุมชน

1. ร่วมมือกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนในการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมแก่สังคม

2. จัดประชุม อบรม สัมมนา ในสาขาที่เกี่ยวข้อง

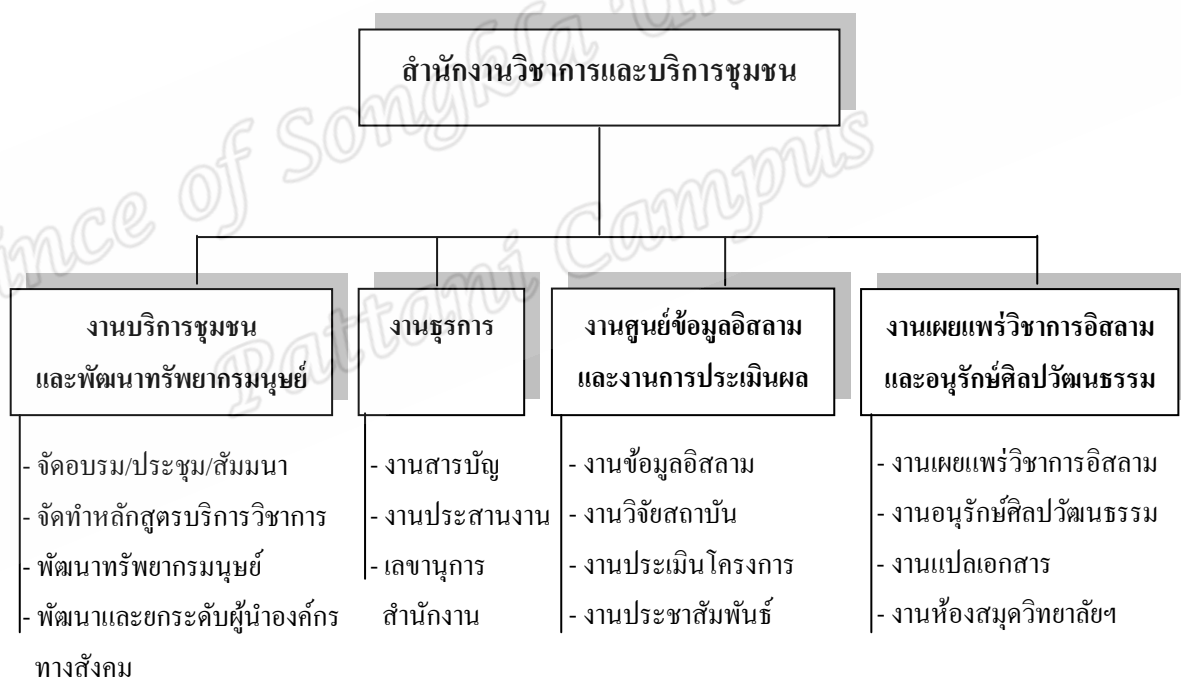
3. จัดโครงการต่าง ๆ ที่จะช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตและแก้ปัญหาทางสังคมของชุมชนทั้งในด้านการศึกษา การสาธารณสุข อาชีพและอื่น ๆ

4. ให้ความร่วมมือกับองค์กรภาครัฐและเอกชนในการเสริมสร้างความเข้าใจและการพัฒนาสังคมอย่างสมดุล

5. ทำการศึกษา ค้นคว้าและวิจัยเพื่อหารูปแบบการพัฒนาที่เป็นที่ยอมรับของชุมชนและสอดคล้องกับนโยบายของรัฐพร้อมทั้งริเริ่ม ปรับปรุง ถ่ายทอดและพัฒนาเทคโนโลยี

6. เสนอและบริการข่าวสาร จัดระบบสารสนเทศและข้อมูลเกี่ยวกับอิสลามเพื่อเป็นแหล่งความรู้ และข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับอิสลามแก่สังคม ตลอดจนการผลิตเอกสาร และตำราทางวิชาการอิสลาม (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, วิทยาลัยอิสลามศึกษา 2534 : 47)

แผนภูมิ 1 โครงสร้างการบริหารงานของสำนักงานวิชาการและบริการชุมชน

ที่มา : สำนักงานวิชาการและบริการชุมชน วิทยาลัยอิสลามศึกษา 24 มกราคม 2555

สำนักงานวิชาการและบริการชุมชน ได้กำหนดแผนการดำเนินงานบริการวิชาการและบริการชุมชน ในระหว่าง 2555 – 2559 ไว้ดังนี้

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มผู้ด้อยโอกาส

- อบรมเยาวชนผู้ด้อยโอกาส
- อบรมมุสลิมใหม่
- อบรมการอาชีพ

การพัฒนาองค์กรทางการศึกษา

- พัฒนาองค์กร/หน่วยการศึกษาอัลกุรอาน
- ส่งเสริมและพัฒนาการเรียนการสอนอัลกุรอานแก่เยาวชน
- ส่งเสริมและพัฒนาองค์กรที่จัดการเรียนการสอนฟิรดูอิน
- ส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม
- ส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมสถาบันปอเนาะ

การพัฒนาองค์กรเศรษฐกิจและสังคม

- ส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์แบบ
- ส่งเสริมและพัฒนากลุ่มออมทรัพย์มุสลิม
- ส่งเสริมและพัฒนาองค์กรสตรีมุสลิม
- ส่งเสริมและพัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนาอิสลามแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ

การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

- ส่งเสริมและสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของศิลปวัฒนธรรม

ท้องถิ่น

- ส่งเสริมและฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น
- ส่งเสริมกิจกรรมการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

การบริการวิชาการแก่ชุมชน

1. นโยบาย

นโยบายด้านการบริการวิชาการแก่ชุมชน

เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในด้านคุณธรรมและจริยธรรมแก่สังคม

ตลอดจนพัฒนาสังคมอย่างสมดุล

มาตรการ

1. ร่วมมือกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนในการจัดโครงการต่างๆ ที่จะช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตและแก้ปัญหาสังคมทั้งด้านการศึกษา การสาธารณสุข การอาชีพ และอื่นๆ

2. จัดประชุม อบรม สัมมนาในสาขาที่เกี่ยวข้อง

3. บริการข่าวสาร สารสนเทศ และข้อมูลเกี่ยวกับอิสลามแก่สังคม

2. ดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายตามที่ระบุในแผน

แผน 1. ประชุมเพื่อกำหนดโครงการที่จะบริการวิชาการแก่สังคม

2. กำหนดระยะเวลาของแต่ละโครงการให้ชัดเจน

3. กำหนดแผนดำเนินการทุก ๆ โครงการ

3. ประเมินผลการบริการวิชาการทุกโครงการและ/หรือทุกกิจกรรม

แผน 1. เตรียมแบบประเมินผลโครงการต่างๆ โครงการ

2. ประเมินผลทันทีเมื่อเสร็จสิ้นโครงการ

3. เขียนรายงานผลการประเมิน

4. นำเสนอผลการประเมิน

4. ผลการประเมินผลมาพัฒนาการบริการวิชาการ

แผน นำผลการประเมินผลของทุกโครงการเพื่อปรับปรุงการดำเนินงานโครงการ

5. ผู้รับบริการมีส่วนร่วมกำหนดนโยบายและแผนการบริการวิชาการแก่สังคม รวมทั้งการประเมินผลการบริการวิชาการแก่สังคม

แผน 1. จัดสัมมนาเพื่อกำหนดนโยบายและแผนการบริการวิชาการแก่สังคม โดยเชิญผู้นำศาสนาผู้นำท้องถิ่น กลุ่มสตรี และกลุ่มอื่นๆ

2. ให้ประชาชนมีส่วนร่วมกำหนดนโยบายและแผนการบริการวิชาการแก่สังคมทางอินเทอร์เน็ต

3. เชิญเขียนผู้รับบริการเพื่อให้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและแผนการบริการวิชาการแก่สังคม

การทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม

1. นโยบาย

ทำนุบำรุงและถ่ายทอดคุณค่าทางศิลปะและวัฒนธรรมของชาติที่สอดคล้องกับหลักการอิสลาม

มาตรการ

ส่งเสริมให้มีการดำเนินการเผยแพร่การอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับหลักการอิสลาม ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับนานาชาติ

2. แผน

1. จัดการสัมมนาเพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องในศิลปะและวัฒนธรรมในอิสลาม
2. ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ศิลปะและวัฒนธรรมในท้องถิ่นที่สอดคล้องกับหลักการอิสลาม
3. สร้างเครือข่ายในการถ่ายทอด แลกเปลี่ยนศิลปะและวัฒนธรรมในท้องถิ่นและประเทศเพื่อนบ้านที่สอดคล้องกับหลักการอิสลามให้กับอนุชนรุ่นหลัง
4. ส่งเสริมให้มีการศึกษาและสำรวจศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สอดคล้องกับอิสลาม
5. กระตุ้นให้ชุมชนรู้จักอนุรักษ์และถ่ายทอดศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สอดคล้องกับหลักการอิสลาม
6. ส่งเสริมให้ชุมชนจัดกิจกรรมที่เชื่อมโยงศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สอดคล้องกับหลักการอิสลาม จากภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับอาจารย์ นักศึกษา และชุมชน

การบริการวิชาการแก่ชุมชนของสำนักงานวิชาการและบริการชุมชนที่ผ่านมา

ในปีงบประมาณ 2554 สำนักงานวิชาการและบริการชุมชน วิทยาลัยอิสลามศึกษา ได้ดำเนินกิจกรรมหรือโครงการในการให้บริการวิชาการแก่สังคม อันประกอบด้วย การจัดฝึกอบรมสัมมนา และประชุมเชิงปฏิบัติการ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. โครงการหรือกิจกรรมที่หารายได้ ซึ่งเป็นโครงการที่จัดขึ้นโดยการเก็บค่าลงทะเบียนจากผู้เข้าร่วมโครงการ จำนวน 3 โครงการ ประกอบด้วย

- 1.1. โครงการค่ายอบรมจริยธรรมเยาวชน ภาคฤดูร้อน
- 1.2. โครงการค่ายอบรมภาษาอังกฤษ ภาคฤดูร้อน
- 1.3. โครงการอบรมจริยธรรมฟิสิกส์สำหรับเด็ก

2. โครงการหรือกิจกรรมที่ดำเนินการแบบให้เปล่าจำนวน 19 โครงการ ประกอบด้วย

- 2.1. โครงการเทศนาประจำวันศุกร์
- 2.2. โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการอาหารสะอาดแก่ผู้ด้อยโอกาส
- 2.3. โครงการอบรมเยาวชนเพื่อสันติสุข
- 2.4. โครงการอบรมวิชาการและอิสลามศึกษา
- 2.5. โครงการค่ายเยาวชนรักษ์สิ่งแวดล้อม
- 2.6. โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง เทคนิคการสอนภาษาอาหรับฯ
- 2.7. โครงการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการบริหารมัสยิด
- 2.8. โครงการพัฒนาศักยภาพสถาบันครอบครัว งบประมาณอุดหนุนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดปัตตานี เป็นโครงการที่จัดขึ้นเดือนละ 1 ครั้ง จำนวน 10 ครั้ง/ปี และแยกตามอำเภอจำนวน 4 อำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอมายอ อำเภอปะนาเระ และอำเภอแม่ลาน
- 2.9. โครงการพัฒนาบุคลากรมุสลิม (ผู้นำครอบครัว)
- 2.10. โครงการเสริมสร้างทักษะชีวิตครอบครัวมุสลิมใหม่
- 2.11. โครงการงานพบปะวันครอบครัวมุสลิม ครั้งที่ 3
- 2.12. โครงการระดมทุนช่วยเหลือ
- 2.13. โครงการรอมฎอนสัมพันธ์
- 2.14. กิจกรรมการระดมทุนอีดิลฟิตรี
- 2.15. โครงการพัฒนาจิต/อดิภาพในเดือนรอมฎอน
- 2.16. โครงการมัสยิดครบวงจร งบประมาณอุดหนุนจากแผนงานสร้างเสริมสุขภาพมุสลิมไทย จำนวน 7 มัสยิด
- 2.17. โครงการค่ายจริยธรรม งบประมาณอุดหนุนจากแผนงานสร้างเสริมสุขภาพมุสลิมไทย

2.18.โครงการจัดนิทรรศการเนื่องในโอกาสวันเมาลิดกลางแห่งประเทศไทย

2.19.โครงการอภิปรายทางวิชาการ เรื่อง “สถานการณ์โลกอาหรับในปัจจุบัน” (วิกฤตในลิเบีย)

งานด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

สำนักงานวิชาการและบริการชุมชน วิทยาลัยอิสลามศึกษา ได้ดำเนินกิจกรรมหรือโครงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมในด้านประเพณีและวันสำคัญ ๆ ในศาสนาอิสลาม กิจกรรมด้านศาสนา คุณธรรมจริยธรรม และกิจกรรมเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม โครงการรอมฎอนสัมพันธ์ โครงการพัฒนาบุคลากรมุสลิม โครงการอิติกาฟ 10 วันสุดท้ายของเดือนรอมฎอน โครงการละหมาดตะรอวีหฺ โครงการละหมาดอีดิลฟิตรี การละหมาดอีดิลอัฎฮา จัดร่วมกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดปัตตานี การเทศนาและการละหมาดวันศุกร์ ณ ศาลาละหมาด (จัดทุกวันศุกร์) เป็นต้น

งานด้านความสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยกับสังคมชุมชนในภาคใต้

สำนักงานวิชาการและบริการชุมชน วิทยาลัยอิสลามศึกษา ได้ดำเนินกิจกรรมหรือโครงการด้านความสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยกับสังคมชุมชนในภาคใต้ โดยได้ร่วมมือกับสังคมและชุมชน ร่วมทั้งหน่วยงานต่างๆ เพื่อพัฒนาสังคมและชุมชนในภาคใต้ กล่าวคือ การจัดฝึกอบรมสัมมนา ประชุมเชิงปฏิบัติการ โครงการต่าง ๆ ค่าอบรมจริยธรรมเยาวชน ภาคฤดูร้อน โครงการอบรมจริยธรรมฟู้ดอินสำหรับเยาวชน โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการอาหารสะอาดแก่ผู้ด้อยโอกาส โครงการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการบริหารมัสยิด โครงการเสริมสร้างทักษะชีวิตครอบครัวมุสลิมใหม่ โครงการพัฒนาจิต/อิติกาฟในเดือนรอมฎอน โครงการรอมฎอนสัมพันธ์ โครงการงานพบปะวันครอบครัวมุสลิม ครั้งที่ 3 โครงการ. โครงการค่ายเยาวชนรักษ์สิ่งแวดล้อม โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง เทคนิคการสอนภาษาอาหรับฯ โครงการละหมาดอีดิลอัฎฮา เป็นต้น

สำหรับการดำเนินงานตามวงจรคุณภาพของสำนักงานวิชาการและบริการชุมชน ได้กำหนดนโยบายและแผนการดำเนินงานด้านความสัมพันธ์กับสังคมและชุมชนในภาคใต้ได้อย่างชัดเจน และได้ดำเนินงานตามแผนที่ได้วางไว้

รายละเอียดผลการดำเนินงาน

การบริการวิชาการแก่สังคมและกลุ่มเป้าหมายนั้นเป็นหนึ่งในภารกิจหลักของ สถาบันอุดมศึกษา วิทยาลัยฯ มีสำนักงานวิชาการและบริการชุมชนเป็นหน่วยงานหลักในการทำหน้าที่ดังกล่าวนี้ โดยมีหัวหน้าสำนักงานวิชาการและบริการชุมชนเป็นผู้กำกับดูแลในเชิงปฏิบัติ ซึ่งมีรองผู้อำนวยการฝ่ายกิจการพิเศษและพัฒนานักศึกษาเป็นผู้ดูแลในเชิงนโยบาย ในแต่ละปีมีโครงการและกิจกรรมต่างๆ เป็นจำนวนมากในการตอบสนองชุมชนและกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้การดำเนินภารกิจบริการวิชาการแก่สังคมมีประสิทธิภาพวิทยาลัยฯ ได้จัดระบบและกลไกดังต่อไปนี้

1. มีการจัดทำนโยบาย แผนกลยุทธ์ และแผนดำเนินงานของการบริการวิชาการแก่สังคม

วิทยาลัยอิสลามศึกษามีนโยบาย แผนกลยุทธ์ และแผนดำเนินงานของการบริการวิชาการแก่สังคมอย่างชัดเจน และเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อเป็นทิศทางในการดำเนินภารกิจบริการวิชาการแก่สังคมให้เป็นอย่างมีประสิทธิภาพ

2. มีคณะกรรมการ คณะทำงานหรือหน่วยงานดำเนินการให้บริการวิชาการแก่สังคมตามแผนที่กำหนด

วิทยาลัยฯ มีสำนักงานวิชาการและบริการชุมชนเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการให้บริการวิชาการแก่สังคม ซึ่งมีหัวหน้าสำนักงานวิชาการและบริการชุมชนเป็นผู้กำกับดูแล และมีเจ้าหน้าที่ 4 คน นอกจากนี้ สำนักงานวิชาการและบริการชุมชนยังร่วมมือกับภาควิชาอิสลามศึกษาเพื่อให้คณาจารย์เข้าร่วมในการปฏิบัติการบริการวิชาการแก่ชุมชนที่ได้แผนที่ได้กำหนดไว้

3. มีการกำหนดหลักเกณฑ์และหรือระเบียบในการให้บริการวิชาการแก่สังคม

วิทยาลัยฯ มีระเบียบและหลักเกณฑ์ในการบริการวิชาการแก่สังคมเป็นไปตามระเบียบของมหาวิทยาลัยฯ ซึ่งจะต้องถือปฏิบัติในทุกหน่วยงาน นอกจากนี้วิทยาลัยฯ ยังมีระเบียบอื่นๆ อีกส่วนหนึ่งที่ประกาศเป็นการเฉพาะของวิทยาลัยฯ ทั้งนี้เพื่อความคล่องและประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

4. มีการประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผนที่กำหนด

โครงการและกิจกรรมต่างๆ ที่ดำเนินไปเพื่อให้บริการวิชาการแก่สังคมส่วนใหญ่ได้มีการประเมินผล ทั้งในรูปแบบทางการและไม่เป็นทางการ ทุกครั้งที่เสร็จสิ้นในการดำเนินการในแต่ละโครงการจะมีการประชุมผู้รับผิดชอบเพื่อประเมินการดำเนินงานอย่างไม่เป็นทางการ ส่วน

การประเมินที่เป็นทางการนั้นส่วนใหญ่จะเน้นในเรื่องความพึงใจของผู้รับบริการ และมีการวิเคราะห์ผลการประเมินเพื่อนำเสนอให้ผู้ที่เกี่ยวข้องต่อไป

5. มีการนำผลการประเมินไปปรับปรุงการบริการวิชาการแก่สังคม

มีการวิเคราะห์ผลการประเมินและนำเสนอผลการประเมินแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับผู้ปฏิบัติงานและผู้บริหาร เมื่อสิ้นสุดปีงบประมาณมีการสรุปผลการดำเนินงานของทุกโครงการและกิจกรรมพร้อมกับผลการประเมิน เพื่อแจ้งในที่ประชุมคณะกรรมการประจำวิทยาลัยฯ ข้อเสนอแนะต่างๆ และผลการประเมินจะเป็นแนวทางที่สำคัญในการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานในปีต่อไป

นอกจากนั้นวิทยาลัยอิสลามศึกษายังมีอีก 2 หน่วยงานที่ทำหน้าที่รับผิดชอบในการให้บริการวิชาการแก่ชุมชน คือ สำนักงานเลขานุการ และภาควิชาอิสลามศึกษา

สำนักงานเลขานุการ

เป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่บริหารงานทั่วไป งานสนับสนุนวิชาการ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้การสนับสนุนภารกิจของวิทยาลัย ฯ ในด้านการเรียนการสอน การวิจัย การให้บริการวิชาการ และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและสามารถตอบสนองต่อเป้าหมายที่วิทยาลัยอิสลามศึกษาวางไว้ การบริการวิชาการแก่ชุมชนนั้นสำนักงานเลขานุการให้บริการหลายรูปแบบ เช่น บุคลากรสายสนับสนุนที่ให้บริการในรูปแบบของการเป็นวิทยากร เป็นกรรมการ และเป็นที่ปรึกษาในหน่วยงานภายในและภายนอกสถาบัน และอีกช่องทางหนึ่งฝ่ายกิจการนักศึกษา เป็นผู้ดำเนินการจัดนักศึกษาออกให้บริการวิชาการแก่ชุมชนในรูปแบบของโครงการพัฒนา เช่น โครงการครูอาสาสมัครอิสลามศึกษาภาคฤดูร้อน เป็นต้น

ภาควิชาอิสลามศึกษา

เป็นหนึ่งในสามหน่วยงานหลักของโครงสร้างการบริหารงานของวิทยาลัยอิสลามศึกษา มีภารกิจหลักในการผลิตบัณฑิต คั่นคว้า วิจัยและบริการวิชาการให้แก่ชุมชนภาควิชาอิสลามศึกษาได้ดำเนินการในส่วนของการบริการวิชาการแก่ชุมชนในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น การให้บริการวิชาการในรูปแบบของการฝึกอบรม การจัดประชุมสัมมนา การอบรมเชิงปฏิบัติการ โดยใช้คณาจารย์ประจำภาควิชามีส่วนร่วมในการให้บริการทางวิชาการแก่สังคม เช่น เป็นวิทยากรบรรยายทางวิชาการ เป็นที่ปรึกษาคณะกรรมการในระดับชาติ เป็นกรรมการวิทยานิพนธ์ทั้งในและนอก

สถาบัน เป็นคณะกรรมการวิชาการระดับชาติ เป็นกรรมการวิชาการ กรรมการวิชาชีพในระดับชาติ หรือระดับนานาชาติ สำหรับการบริการวิชาการแก่ชุมชนในรูปของโครงการนั้น ภาควิชาอิสลามศึกษาได้ทำโครงการบริการวิชาการแก่ชุมชนไว้มากมาย ดังนี้

1. โครงการสัมมนาทางวิชาการอิสลามศึกษา
2. โครงการนำเสนอผลงานทางวิชาการและการวิจัยของอาจารย์
3. โครงการจัดพิมพ์วารสารทางวิชาการอิสลามศึกษา
4. โครงการผลิตหนังสืออิเล็กทรอนิกส์
5. โครงการประชุมเผยแพร่ผลงานวิจัยด้านอิสลามศึกษา

การสัมมนาเรื่องแนวทางของสำนักงานวิชาการและบริการชุมชนในอนาคต

เมื่อวันพุธที่ 29 เดือน สิงหาคม 2555 ได้มีการจัดสัมมนาเพื่อหาข้อเสนอจากการระดมความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ เรื่อง “แนวทางของสำนักงานวิชาการและบริการชุมชนในอนาคต” ณ ห้องประชุมอัล-อิหม่ามขอชาลีย์ วิทยาลัยอิสลามศึกษา โดยการระดมความคิดเห็นในครั้งนี้หวังเพื่อจะให้เกิด การประสานความร่วมมือในการให้บริการวิชาการจาก 3 ฝ่าย

1. อาจารย์วิทยาลัย 2. นักศึกษา 3. ชุมชน

สรุปความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิได้ดังนี้

- 1) การจัดอบรมหรือการจัดสัมมนาที่เป็นเรื่องสากลและเท่าทันปัจจุบัน
- 2) ควรมีการจัดอบรมทางด้านพัฒนาอาชีพ โดยเฉพาะอาชีพที่คนมุสลิมใช้ในการไปทำมาหากินในประเทศมาเลเซีย เช่นการทำต้มยำ การทำอาหาร โบราณ อาหารตามสั่ง ที่เป็นมาตรฐานแบบต้นฉบับไทยแท้ สะอาด ฮาลาล และออกประกาศนียบัตรแก่ผู้ผ่านการอบรมดังกล่าว
- 3) ปัจจุบันนักศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา ห่างเหินกับชุมชนเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะชุมชนรูสะมิแลและหวังให้ สำนักงานวิชาการและบริการชุมชน จัดกิจกรรมในรูปแบบต่างในชุมชนบ้าง ซึ่งสามารถที่จะลดช่องว่างและลดปัญหาระหว่างกลุ่มวัยรุ่นกับนักศึกษาได้
- 4) ควรจัดการอบรมในด้านการพัฒนาความเป็นเลิศ เป็นสากล ฮาลาล ถูกต้องตามหลักศาสนาอิสลาม เน้นเฉพาะเจ้าหน้าที่สถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ที่พัก โรงแรม และร้านอาหาร เพื่อรองรับการเปิดประเทศสู่อาเซียน
- 5) จัดทำสื่อในรูปแบบต่างๆ แจก วางในสถานที่บริการต่างๆ ที่เน้นเนื้อที่เกี่ยวกับหลักการอิสลามเบื้องต้น และเรื่องฮาลาล ที่คนทั่วไปสามารถอ่าน หรือชมแล้วเข้าใจง่าย

6) จัดอบรมให้ความรู้แก่ผู้นำลูกฮัจญ์ ในหลักการและขอควรปฏิบัติแก่ลูกฮัจญ์

7) ควรจัดทำอย่างเร่งด่วน คือศูนย์พิพิธภัณฑสถาน ในเรื่องราววัฒนธรรมมาลาญท้องถิ่น เพราะตอนนี้ยังพอลหาได้อยู่ก่อนที่จะไม่มีใครที่เราสามารถเข้าหาได้ และถือว่าเป็นจุดเด่นเพราะที่อื่นทำไม่ได้

8) สำนักงานจะต้องคิดวิธีการหารายได้เลี้ยงตัวเองด้วย และที่มองว่าน่าจะเป็นวิธีการหนึ่ง คือการจัดอบรมทางด้านภาษา เพราะมองว่ากลุ่มเป้าหมายหลากหลาย และมีคนสนใจเป็นอย่างมาก เช่นนักเรียนที่มีแผนจะเรียนต่างประเทศก็สนใจ นักธุรกิจก็สนใจ โดยเฉพาะมีการประชุมข่าวการเปิดประเทศสู่อาเซียนและนี่และคือโอกาส สำหรับวิธีการ คือการจัดความมือกับคณะมนุษยศาสตร์

9) ทำเอกสารแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวทางด้านประวัติศาสตร์ที่สำคัญใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

10) เชิญผู้เฒ่าผู้แก่ ที่มีความสามารถในด้านต่าง เพื่อระดมความคิดเห็นและเล่าในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเพื่อถอดบทเรียนมาเขียนเป็นตำราท้องถิ่น เพราะส่วนตัวมองว่าผู้คนเหล่านี้มีความรู้มากมายแก่ไม่สามารถเขียนเป็นเอกสารได้

11) การละเล่นของคนสมัยโบราณ หรือวัฒนธรรมใดที่สำคัญในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ในอดีต หรือที่ยังหลงเหลืออยู่ในปัจจุบัน ถ่ายรูปจัดเก็บจัดเขียนเป็นเอกสาร พิมพ์เผยแพร่เพื่อเยาว์ชนรุ่นใหม่ได้รู้จักและรู้สึกควรให้การอนุรักษ์

12) ควรจะต้องมีการอบรมเรื่องสิทธิ และหน้าที่ควรจะได้รับจากครอบครัว และสังคม ให้แก่ทุกกลุ่มเป้าหมาย แม้ว่าจะเป็นกลุ่มเยาว์ชน กลุ่มสตรี ฯลฯ

13) จากปัญหาที่พบมุสลิมยังขาดความเข้าใจในเรื่อง ต่อไปนี้เป็นอย่างมาก คือ สิทธิการพักอาศัย การเป็นสามีภรรยา และขอควรปฏิบัติหลังจาการหย่าร้าง

14) ควรเร่งแปลเอกสารให้เป็นภาษามาลาญให้มากขึ้น โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับกฎหมายในชีวิตประจำวัน หรือเกี่ยวข้องกับครอบครัว คือเราต้องยอมรับว่าอิหม่านส่วนใหญ่ยังไม่สามารถอ่านภาษาไทยได้ ถ้าหากว่าอ่านได้ก็ยังไม่เข้าใจซึ่งกว่าภาษามาลาญ

15) อาหาร และประเพณีการละเล่นโบราณหลายอย่างได้หายไปจาก 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ทำให้เยาว์ชนไม่รู้จัก ไม่เคยได้ยินโดยเข้าไป ซึ่งถ้ามองแล้วอาหารโบราณมีประโยชน์ต่อโภชนาการทั้งนั้น และการละเล่นก็เป็นการสร้างความสุขสนนและสร้างความเป็นมิตรภาพที่ดี และที่สำคัญไม่ขัดกับหลักการอิสลามแต่อย่างใด ผมคิดว่าสิ่งเหล่านี้ก็ควรบรรจุไว้พิพิธภัณฑสถานเช่นกัน ในรูปแบบวาดแบบจำลอง หรือเอกสาร แล้วเขียนกระบวนการทำ หรือวิธีการเล่น โดยได้ยกตัวอย่างการละเล่นลูกขาน

16) ผลิตสื่อ ในรูปแบบวิดีโอ กระบวนการที่จะได้มาซึ่งฮาลาล ตัวอย่างเช่น การเช็กไก่ที่ถูกต้องตามหลักการอิสลาม การล้างไก่ ฯลฯ และทำหลายๆภาษา เผยแพร่ทางเว็บไซต์ต่างๆ เช่น www.youtube.com , www.facebook.com และช่องทางอื่นๆ

17) การจัดถ่ายเยาวชนควรพัฒนาหรือเพิ่มหลักสูตร ความตระหนักในหน้าที่และความรับผิดชอบ สร้างแรงจูงใจให้เยาวชนรักการอ่านหนังสือ และเพิ่มความเข้มข้นในการเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่คนอื่นในรูปแบบอิสลาม

18) ควรอบรมดีเจวิทยุ โดยเฉพาะดีเจที่ใช้ภาษา馬來ยา เพราะดีเจ ภาษา馬來ยา ปัจจุบันใช้ภาษา馬來ยาไม่ถูกต้อง ทำให้ภาษา馬來ยาของเราผิดเพี้ยนไปทำให้เนื้อหาดีมันไม่น่าฟังไปด้วย เมื่อผ่านการอบรมแล้วทาง วิทยาลัยออกประกาศนียบัตรให้

19) ด้านการวิจัย ควรให้เน้นการทำวิจัยเชิงวิเคราะห์ ในวิทยาลัยก่อน (อาจารย์) เพื่อจะได้รู้ประเด็นปัญหาที่ผลงานการวิจัยของวิทยาลัยไม่ได้ตรงตามเป้า เกิดจากปัญหาอะไร เมื่อได้เช่นนั้นแล้ว จึงจะทราบว่าใครมีความเหมาะสมในการทำวิจัยในหัวข้อใด และใครจำเป็นจะต้องได้รับการพัฒนาสู่การเป็นนักวิจัยในอนาคต และจะเป็นการถ่ายทอดกระบวนการวิจัยด้วย

20) ด้านทรัพยากรมนุษย์ จะต้องมีการพัฒนาบุคลากรอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะทางด้านภาษา โดยกำหนดตัวบุคคลให้ชัดว่าบุคลากรท่านใดควรจะต้องได้รับการอบรมภาษาใด และกำหนดเข้าอบรมปีไหน ที่ไหน

21) ด้านการผลิตตำราเอกสาร วิทยาลัยอิสลามศึกษาจะต้องมีหน่วยงานเฉพาะทางด้านผลิตตำรา เอกสาร และจัดทำหนังสือทางด้านวิชาการ เพื่อเผยแพร่

22) วิทยาลัยจะต้องคิดอย่างสมบูรณ์ คือ การจะได้มาซึ่งอาหารฮาลาล เพราะบางคนเข้าใจว่าอาหารฮาลาลคืออาหารที่ปรุงโดยคนอิสลามเท่านั้น

23) ผลิตสื่อ (วิดีโอ) การได้มาซึ่งอาหารฮาลาล ตลอดจนกระบวนการปรุง โดยเน้นภาษาต่างๆ

24) เห็นควรว่า สำนักงานวิชาการและบริการชุมชนจะต้องดำเนินให้เกิดพิพิธภัณฑสถานด้านหนังสือมลายู และองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับองค์ความรู้มลายู และวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยด่วน เพราะนี่ คือ สิ่งที่ภาคอื่นทำไม่ได้

25) จัดตั้งเป็นศูนย์การอบรมภาษาต่างประเทศ เพื่อการเดินทาง และที่สำคัญจะต้องคิดการอบรมภาษาต่างประเทศให้กับพยาบาล เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

26) ลักษณะการให้บริการของสำนักงานวิชาการและบริการชุมชน จะต้องกำหนดรูปแบบที่ให้ชัดเจน เช่น

ก. โครงการต่อเนื่องจะต้องมีหลักสูตรเป็นขั้น เป็นตอน

ข. โครงการทางด้านการส่งเสริม เช่น การอบรมเรื่องกฎหมายพื้นฐานของแต่ละประเทศ (อาเซียน)

ค. โครงการประเภทการนำสังคม เช่น การอบรมการอ่านคุตบะห์

ง. กำหนดประเภทโครงการที่จะเปิดรับจากแหล่งทุนทั่วไป

จ. โครงการประจำชุมชนเป้าหมาย

ฉ. โครงการพัฒนาเฉพาะเครือข่าย

27) ควรนำการเอกสารวิชาการต่าง ๆ ของสมัยก่อน แล้วระดมความคิดเห็นเพื่อจัดทำเป็นหนังสือ

28) จัดรูปแบบการอบรมที่หลากหลาย เช่น การให้ความรู้ทางด้านอิสลามผ่านผู้นำครอบครัวมุสลิม

29) อบรมครูสอนอัลกุรอาน โดยเน้นการสอนเด็กตามบ้าน

30) จะต้องเริ่มคิดรูปแบบค่ายรักการอ่าน และการเขียนภาษามลายูแบบถูกต้อง

31) โครงการหนึ่งที่คณะกรรมการประเมินคุณภาพเห็นว่าเป็นโครงการที่เป็นประโยชน์ คือ โครงการครูอาสาพัฒนาอิสาน ควรมีย่างต่อเนื่อง และจะต้องมีการจัดอบรมนักศึกษาที่อาสาเป็นครูให้เป็นไปตามรูปแบบเดียวกัน และเห็นว่าวิทยาลัยจะต้องจัดนักศึกษาเพื่อเข้าไปสอนในชุมชนใกล้เคียง เช่น ชุมชนแหลมมก เพราะมีคนมุสลิมใหม่อาศัยอยู่ในชุมชนนั้นจำนวนไม่น้อย

32) วิทยาลัยจะต้องเป็นแกนนำในการผลิตผู้อ่านคุตบะฮ์สู่ชุมชน

สวช. จะต้องคิดหลักสูตรการให้ความรู้อิสลามให้แก่บุคลากร ทั้ง มอ. อย่างต่อเนื่องการบริการวิชาการแก่ชุมชนนับเป็นบทบาทหนึ่งที่สำคัญของวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัย สงขลา นครินทร์ ซึ่งมีสำนักงานวิชาการและบริการชุมชนเป็นหน่วยงานหลักในการทำหน้าที่รับผิดชอบด้านบริการชุมชนโดยเฉพาะ และนับเป็นหน่วยงานแรกของมหาวิทยาลัย ฯ ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจหลักที่สามของมหาวิทยาลัยฯ

ดังนั้นการบริการวิชาการแก่ชุมชนนับเป็นบทบาทหนึ่งที่สำคัญของวิทยาลัยอิสลามศึกษา ซึ่งมีสำนักงานวิชาการและบริการชุมชนเป็นหน่วยงานหลักในการทำหน้าที่รับผิดชอบด้านบริการชุมชนโดยเฉพาะ ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจหลักของมหาวิทยาลัย ซึ่งทำหน้าที่ด้านวิชาการและบริการชุมชน การวิจัย การผลิตเอกสาร การแปลเอกสาร และตำรา ส่งเสริมเผยแพร่วิชาการอิสลาม ร่วมมือกับหน่วยงานและองค์กรทั้งภายในและ

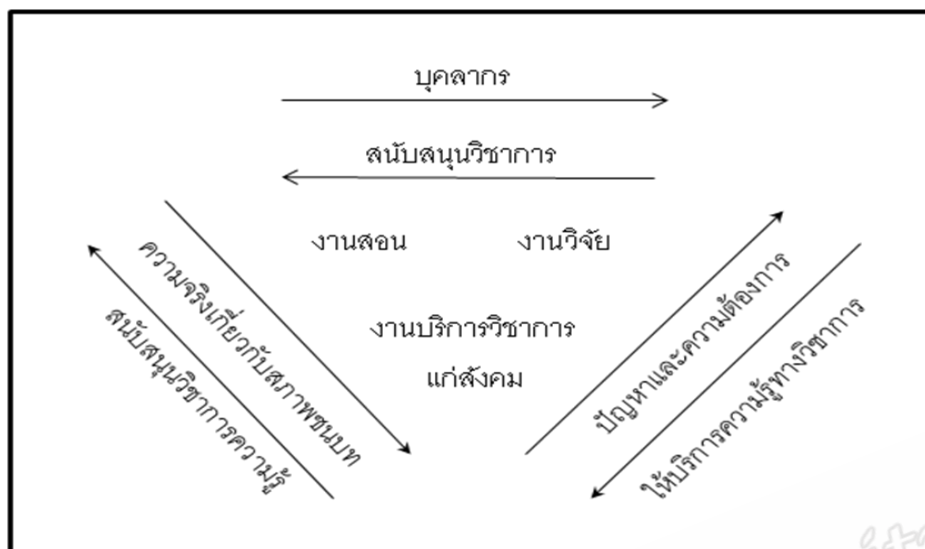
ภายนอกประเทศ ในด้านวิชาการและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จัดบริการทางด้านข่าวสาวข้อมูล สารสนเทศ ตลอดจนการจัดการแสดงนิทรรศการในสาขาที่เกี่ยวข้อง

สรุป จากที่ได้นำเสนอมาแล้วข้างต้นเกี่ยวกับหัวข้อบทบาทและความสำคัญของ สถาบันอุดมศึกษา ในการให้บริการวิชาการแก่ชุมชน การจัดการศึกษาเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน การพัฒนาอุดมศึกษาในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ แผนพัฒนา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (พ.ศ.2555 – 2558) ยุทธศาสตร์การพัฒนามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี (2555-2559) และการบริการวิชาการแก่ชุมชนวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ถือได้ว่าสาระดังกล่าวสามารถนำมาเป็นแนวทางในการศึกษา แนวโน้มการบริการวิชาการแก่ชุมชนของวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ใน ทศวรรษหน้า ได้เป็นอย่างดี

2.2 แนวคิดการบริการวิชาการแก่ชุมชน

งานบริการวิชาการแก่สังคมเป็นหน้าที่หลักสำคัญประการหนึ่งในจำนวน หน้าที่หลัก 4 อย่างที่มีอยู่ในมหาวิทยาลัย และมีความสำคัญเท่าเทียมและเกื้อกูลซึ่งกันและกัน (Reciprocally Relationship) กับอีก 3 หน้าที่ได้แก่ งานสอน งานวิจัยและงานทำนุบำรุงส่งเสริม ศิลปวัฒนธรรม ซึ่งมีหน้าที่ทั้ง 3 ประการจะดำเนินการอยู่ภายใต้องค์กรภายในมหาวิทยาลัยหรือ ดำเนินงานโดยแต่ละบุคคลอย่างอิสระ ความสัมพันธ์ของงานสอน งานวิจัยและงานบริการวิชาการ แก่สังคมที่เห็นชัดเจน คือ (ประสิทธิ์ ประคอง, 2530 : 16)

1. ระหว่างงานสอนกับงานวิจัย บุคลากรด้านงานสอนสามารถสนับสนุนงานวิจัย ในขณะที่เดียวกันงานวิจัยก็สามารถสนับสนุนวิชาการหรืองานสอนด้วย
2. ระหว่างงานวิจัยกับงานบริการวิชาการแก่สังคม พบว่างานบริการวิชาการจะ เกี่ยวข้องกับปัญหาและความต้องการของสังคม ในขณะที่งานวิจัยก็สนับสนุนให้บริการ วิชาการที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของสังคม
3. ระหว่างงานสอนกับงานบริการวิชาการแก่สังคม งานสอนเป็นส่วนในการให้ ความจริงเกี่ยวกับสภาพชนบท ในขณะที่งานบริการวิชาการแก่สังคมสนับสนุนวิชาการและความรู้ ให้กับงานสอนเช่นเดียวกัน

ภาพประกอบ 2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างงานสอน งานวิจัย และงานบริการวิชาการแก่สังคม
ที่มา : ประสิทธิ์ ประครองศรี (2530 : 16)

สถาบันอุดมศึกษาในรูปแบบใหม่ ควรมีรูปแบบที่เน้นการสอนเพื่อการพัฒนาโดยเน้นความต้องการของสังคมเป็นหลัก (Thompson and Fogal, 1979 : 33) ข้อตกลงพื้นฐานของการบริการวิชาการแก่สังคม จะต้องคำนึงถึงการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน สำหรับแนวคิดเกี่ยวกับการบริการวิชาการชุมชน มีนักวิชาการได้ให้ทัศนะแตกต่างกันดังนี้

ลีโอ (Leo, 1976 : 78 อ้างถึงใน เบญจนาฎ ดวงจิโน และคณะ, 2546 : 7) ได้นำเสนอแนวคิดด้านการบริการวิชาการของสังคมว่า จะต้องคำนึงถึงการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน โดยมีประเด็นที่สำคัญคือ

1. มีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างการพัฒนาคนและการพัฒนาชุมชน
2. การวางแผนร่วมกันและการให้บริการวิชาการแก่ประชาชนเป็นพื้นฐานของความอยู่รอดของชุมชน
3. สถาบันมีหน้าที่ปรับปรุงคุณภาพชีวิต ชุมชนเผยแพร่ความเจริญและสวัสดิการของชุมชน
4. การใช้ทรัพยากรร่วมกันของสถาบันและชุมชนคือเป้าหมายของความสำเร็จ
5. การบริการวิชาการชุมชนของสถาบันที่ตรงกับความต้องการของชุมชนจะช่วยพิสูจน์บทบาทอุดมศึกษาในท้องถิ่นได้

ไพฑูรย์ พงสะบุตร (2517 : 85 – 88) กล่าวว่า การบริการวิชาการชุมชนของมหาวิทยาลัยโดยมีคุณสมบัติ ดังนี้

1. บริการที่ให้นั้นต้องไม่ใช่ลักษณะของงานที่สถาบันการศึกษาในระดับต่ำกว่ามหาวิทยาลัยจะกระทำได้ง่าย ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงการทำงานซ้ำซ้อนกันหรือกรแข่งขันกันทำ อันจะทำให้การใช้บุคลากรและทรัพยากรของมหาวิทยาลัยที่มีอยู่จำกัดได้ผลไม่คุ้มค่า

2. บริการที่ให้ต้องมีคุณค่าทางวิชาการเพียงพอ มีศักดิ์ศรีสมกับที่มหาวิทยาลัยเป็นผู้จัดให้ควรมีคุณค่าทั้งปริมาณและคุณภาพ

3. การจัดบริการทางวิชาการต้องไม่เป็นในเชิงหากำไร การบริการที่จัดให้นั้นจะต้องเป็นการให้อย่างแท้จริง ถ้าจะคิดเป็นค่าเล่าเรียน ค่าธรรมเนียมหรือค่าใช้จ่ายอื่นใดก็ควรจะคิดในอัตราต่ำสุดเท่าที่สามารถดำเนินงานได้ ถ้าเป็นงานที่ได้รับการสนับสนุนจากงบประมาณแผ่นดินหรือจากแหล่งอื่นใด การให้บริการทางวิชาการก็อาจเป็นการให้เปล่า หรือคิดในอัตราต่ำตามความเหมาะสม

4. บริการที่ให้ต้องเหมาะสมกับความต้องการของสังคม เป็นหน้าที่ของมหาวิทยาลัยที่จะต้องติดตามดูสถานะของสังคมว่าจะสามารถมีบทบาทในการให้บริการทางวิชาการได้อย่างไรบ้าง เพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการของชุมชน การให้บริการที่ตรงกับความต้องการของชุมชนหรือสังคมย่อมได้ประโยชน์คุ้มค่า

สุภรณ์ ศรีพหล (2526 : 16) ได้ให้ทัศนะในการบริการวิชาการของสถาบันอุดมศึกษาในส่วนภูมิภาคว่าน่าจะมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาภูมิภาค เพื่อการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของชุมชน เช่น ความยากจน ปัญหาชนกลุ่มน้อย ปัญหาสุขภาพอนามัย การคมนาคม การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์และจะถือว่าเป็นหน้าที่ของรัฐฝ่ายเดียวก็คงไม่ได้ เนื่องจากรัฐบาลมีภารกิจมากมาย ดังนั้นหากสถาบันอุดมศึกษาจัดการบริการวิชาการได้ตรงกับความต้องการของชุมชนแล้ว ก็จะเป็นแนวทางหนึ่งของการพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าเช่นกัน

วรรณิ เหล่าสุวรรณ (2527 : 24-25) ได้ให้แนวคิดในการให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชนที่ทำในวิทยาลัยครูว่า การให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชนนั้น ถ้ามองให้ลึกซึ้งแล้วจะเห็นว่สิ่งที่ให้นั้นส่วนใหญ่เป็นนามธรรม แต่อย่างไรก็ตามถ้าสามารถเปลี่ยนแปลงเป็นรูปธรรมได้ก็นับว่าเป็นความสามารถที่ควรได้รับการยกย่อง ฉะนั้นจึงควรพิจารณาให้รอบคอบว่าสิ่งที่ให้นั้นเป็นคุณประโยชน์มากกว่าโทษ การให้บริการที่ควรนำไปพิจารณาก็คือ การให้บริการในสิ่งที่เขาต้องการ เหมาะสมกับเวลาและโอกาส ซึ่งจะทราบได้จากการศึกษาวิจัยความต้องการของชุมชนที่สำคัญ คือการให้ประชาชนได้คิดและวางแผนร่วมกันที่จะแก้ปัญหาและค้นพบด้วยตนเอง นอกจากนี้การให้บริการให้เขาช่วยตัวเอง ได้ทราบประโยชน์ที่ตนจะได้รับ เข้าใจบทบาทและหน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบ ตลอดจนให้เขาเห็นความสำคัญของการพัฒนาตนเอง

สายหยุด จำปาทอง (2529 : 7) กล่าวถึงการให้บริการทางวิชาการว่า ควรจะเน้นบริการที่ส่งเสริมและพัฒนาความรู้ บุคลิกภาพและประสิทธิภาพหรือคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน ให้เป็นการจัดเพื่อสวัสดิการสังคม (Social Welfare) อย่างแท้จริง โดยมุ่งหวังให้เกิดการพัฒนาตนเอง (Self Development) เป็นเบื้องต้น จากนั้นก็พัฒนาไปสู่ขั้นที่ทำให้เกิดสัจการแห่งตน (Self Realization) คือการรู้จักจริง รู้ปัญหาของตนเองและนำไปสู่จุดหมายปลาย คือการพึ่งตนเองได้ (Self Realization) โดยไม่ต้องคอยรับความช่วยเหลือจากผู้อื่นตลอดเวลา

สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา (2553 : 77) ได้กำหนดให้การบริการทางวิชาการแก่สังคมเป็นหนึ่งในภารกิจหลักของสถาบันอุดมศึกษา สถาบันพึงให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ในรูปแบบต่าง ๆ ตามความถนัดและในด้านที่สถาบันมีความเชี่ยวชาญ การให้บริการทางวิชาการอาจให้เปล่าโดยไม่คิดค่าใช้จ่ายหรืออาจคิดค่าใช้จ่ายตามความเหมาะสม โดยให้บริการทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชน หน่วยงานอิสระ หน่วยงานสาธารณะ ชุมชน และสังคม โดยกว้าง รูปแบบการให้บริการทางวิชาการมีความหลากหลาย เช่น การอนุญาตให้ใช้ประโยชน์ทรัพยากรของสถาบัน เป็นแหล่งอ้างอิงทางวิชาการ ให้คำปรึกษา ให้การอบรม จัดประชุมหรือสัมมนาวิชาการ ทำงานวิจัยเพื่อตอบคำถามต่าง ๆ หรือเพื่อชี้แนะสังคม การให้บริการทางวิชาการนอกจากเป็นการทำประโยชน์ให้สังคมแล้ว สถาบันยังได้รับประโยชน์ในด้านต่าง ๆ คือ เพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ของอาจารย์อันจะนำมาสู่การพัฒนาหลักสูตร มีการบูรณาการเพื่อใช้ประโยชน์ทางด้านการจัดการเรียนการสอนและการวิจัย พัฒนาตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์ สร้างเครือข่ายกับหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งเป็นแหล่งงานของนักศึกษาและเป็นการสร้างรายได้ของสถาบันจากการให้บริการทางวิชาการด้วย

จากแนวคิดของนักวิชาการดังกล่าวข้างต้น พอจะสรุปได้ว่า การบริการวิชาแก่ชุมชนนั้น เป็นบทบาทสำคัญของสถาบันอุดมศึกษาในการส่งเสริมสนับสนุน พัฒนาความรู้ บุคลิกภาพและ คุณภาพชีวิตของประชาชน โดยใช้หลักการมีส่วนร่วมในการวางแผนกับชุมชน เพื่อได้กิจกรรมที่ดีตรงกับความต้องการของชุมชนซึ่งจะเป็นแนวทางหนึ่งของการพัฒนาประเทศ การให้บริการทางวิชาการอาจให้เปล่าโดยไม่คิดค่าใช้จ่ายหรืออาจคิดค่าใช้จ่ายตามความเหมาะสม โดยให้บริการทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชน หน่วยงานอิสระ หน่วยงานสาธารณะ ชุมชน และสังคม โดยกว้าง รูปแบบการให้บริการทางวิชาการมีความหลากหลาย

เพื่อให้เข้าใจและมองเห็นถึงความสำคัญของการบริการวิชาการแก่ชุมชนมากขึ้น ผู้วิจัยจะขอนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับ ความหมาย บทบาทและความสำคัญ ประโยชน์ และเนื้อหาเกี่ยวกับสถาบันอุดมศึกษาตามลำดับ ดังนี้

2.2.1 ความหมายของการบริการวิชาการแก่ชุมชน

การบริการวิชาการแก่ชุมชนนักวิชาการได้ใช้ชื่อเรียกที่หลากหลาย ได้แก่ การบริการชุมชน บริการวิชาการชุมชน การบริการวิชาการแก่ชุมชน การบริการสังคม การให้บริการวิชาการแก่สังคม การบริการสาธารณะ เป็นต้น

การให้บริการวิชาการ หมายถึง การที่สถาบันการศึกษาและสถาบันอยู่ในฐานะที่เป็นที่พึ่งของชุมชน หรือเป็นแหล่งอ้างอิงทางวิชาการ หรือทำหน้าที่ใด ๆ ที่มีผลต่อการพัฒนาขึ้นของชุมชนในด้านวิชาการหรือการพัฒนาความรู้ ตลอดจนความเข้มแข็งของชุมชน ประเทศชาติ และนานาชาติ การบริการวิชาการให้เปล่า โดยมีการนำความรู้และประสบการณ์มาใช้พัฒนาหรือบูรณาการเข้ากับการเรียนการสอนหรือการวิจัย (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), 2549)

การให้บริการวิชาการแก่สังคม หมายถึง ความสามารถของมหาวิทยาลัยในการสร้าง รับและถ่ายทอดความรู้สู่สาธารณะเพื่อให้มหาวิทยาลัยบริหารงานบริการวิชาการให้แก่สังคมอย่างมีประสิทธิภาพ (อุทัย คุลเกษม, ม.ป.ป.)

การบริการวิชาการแก่สังคม หมายถึง การที่สถานศึกษาระดับอุดมศึกษามีการให้บริการวิชาการที่ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายที่เฉพาะเจาะจงทั้งในประเทศและต่างประเทศซึ่งอาจให้บริการ โดยการใช้ทรัพยากรของสถานศึกษาหรือใช้ทรัพยากรร่วมกันทั้งในระดับสถาบันและระดับบุคคลในหลายลักษณะ การให้บริการทางวิชาการนี้สามารถจัดในรูปแบบการให้บริการแบบให้เปล่าด้วยสำนึกความรับผิดชอบของความเป็นสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาในฐานะเป็นที่พึ่งของสังคม หรือเป็นการให้บริการเชิงพาณิชย์ที่ให้ผลตอบแทนเป็นรายได้ หรือเป็นข้อมูลย้อนกลับมาพัฒนาและปรับปรุงเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ การให้บริการทางวิชาการโดยการถ่ายทอดเทคโนโลยี และองค์ความรู้ใหม่ที่เป็นประโยชน์ เป็นที่พึ่งและแหล่งอ้างอิงทางวิชาการ เสนอแนะแนวทางที่เหมาะสม สอดคล้อง อันก่อให้เกิด ความมั่นคง ความเข้มแข็ง และการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชน สังคมประเทศชาติและนานาชาติ ตลอดจนการส่งเสริมการมีบทบาททางวิชาการ และวิชาชีพ ในการตอบสนองชี้แนะ และเตือนสติสังคมของสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาโดยคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสาธารณะ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), 2554)

การบริการวิชาการชุมชน หมายถึง กิจกรรมหรือโครงการทางวิชาการเพื่อให้บริการวิชาการแก่สังคมและชุมชน โดยเป็นกิจกรรมหรือโครงการที่ช่วยพัฒนาหรือช่วยพัฒนาหรือช่วยเหลือสังคมและชุมชน ในรูปแบบของกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ เช่น โครงการให้บริการทัน

กิจกรรม โครงการตรวจรักษาโรค โครงการการพัฒนานวัตกรรม เพื่อพัฒนาหรือช่วยเหลือสังคมและชุมชน (ทั้งด้านเทคโนโลยี วิทยาศาสตร์ และสังคมศาสตร์) โครงการสัมมนา/ประชุมทางวิชาการ โครงการอบรมให้ความรู้แก่ท้องถิ่น เป็นต้น (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), 2549)

บริการทางวิชาการ หมายถึง บริการทางวิชาการแก่หน่วยงานในมหาวิทยาลัยซึ่งจ่ายค่าบริการวิชาการจากเงินรายได้ของหน่วยงานหรือบริการทางวิชาการแก่ส่วนราชการอื่น หรือเอกชนอันก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมและก่อให้เกิดรายได้จากการให้บริการ (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2551)

จากความหมายของการบริการวิชาการแก่ชุมชนข้างต้น พอสรุปได้ว่า การให้บริการวิชาการชุมชน หมายถึง การที่สถาบันการศึกษาและสถาบันที่อยู่ในฐานะเป็นที่พึงของชุมชน ได้จัดให้บริการทางวิชาการแก่หน่วยงานภายในหรือบริการทางวิชาการแก่ส่วนราชการอื่น หรือเอกชนอันก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมและก่อให้เกิดรายได้จากการให้บริการ โดยเป็นกิจกรรมหรือโครงการที่ช่วยพัฒนาหรือช่วยพัฒนาหรือช่วยเหลือสังคมและชุมชน ในรูปแบบของกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ

2.2.2 ประโยชน์ของการบริการวิชาการแก่ชุมชน

จุดประสงค์ของการให้บริการเพื่อเป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์มากยิ่งขึ้น โดยให้บริการโดยตรงต่อบุคคลภายนอกซึ่งจะได้รับประโยชน์ต่อไปนี้ (เบญจนาฎ ดวงจิโน และคณะ, 2546 : 33)

1. อาจารย์และนักศึกษา ได้ทราบถึงเทคโนโลยีที่ใช้ในอุตสาหกรรม
2. อาจารย์มีความแตกฉานในวิชาการและมีประสบการณ์ทำการสอนได้ดีขึ้น
3. ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานภายนอกกับมหาวิทยาลัยมีความใกล้ชิดกัน ซึ่งหน่วยงานภายนอกได้ให้เงินช่วยเหลือด้านอุปกรณ์แก่มหาวิทยาลัย
4. อาจารย์มีรายได้มากขึ้น มหาวิทยาลัยสามารถรักษาบุคลากรที่มีคุณภาพไว้ได้

สรุปแนวคิดการบริการวิชาการแก่ชุมชน หมายถึง การที่สถาบันการศึกษาได้จัดให้บริการทางวิชาการแก่หน่วยงานภายในหรือบริการทางวิชาการแก่ส่วนราชการอื่น หรือเอกชนอันก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมและก่อให้เกิดรายได้จากการให้บริการ โดยเป็นกิจกรรมหรือโครงการที่ช่วยพัฒนาหรือช่วยเหลือสังคมและชุมชน ในรูปแบบของกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ เนื่องจาก

เพื่อต้องการให้อาจารย์และนักศึกษาได้เพิ่มพูนประสบการณ์ เปิดโอกาสให้มหาวิทยาลัยได้เข้าไปเรียนรู้ถึงสภาพปัญหาจากสังคมภายนอกด้วยตนเอง และเป็นการระดมกำลัง ฝึกฝนการมีน้ำใจในการทำงานร่วมกับผู้อื่น อีกทั้งสามารถนำสิ่งที่ได้ศึกษาในห้องเรียนไปประยุกต์และปรับปรุงให้เหมาะสม ซึ่งเป็นการช่วยเหลือชุมชนหรือสังคมให้ก้าวไปข้างหน้า ทันทับเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

2.3 ขอบข่ายการบริการวิชาการแก่ชุมชน

การบริการวิชาการแก่ชุมชนเป็นภารกิจหนึ่งในสี่ภารกิจหลักของสถาบันอุดมศึกษา ที่ต้องให้ความสำคัญโดยเฉพาะมหาวิทยาลัย เป็นสถาบันการศึกษาที่ผลิตผลงานทางวิชาการ เพื่อตอบสนองความต้องการของสังคม โดยทั่วไปแล้วมีขอบข่ายและแนวคิดที่คล้ายคลึงกัน และสามารถยึดเป็นแนวทางปฏิบัติได้ สำหรับงานบริการวิชาการแก่ชุมชนมีขอบเขตที่กว้าง และมีผู้ให้ขอบข่ายงานการบริการวิชาการแก่ชุมชนไว้หลากหลายแตกต่างกันดังนี้

ธงชัย จันทร์รุ่งเรือง (2543) ได้รวบรวมแนวคิดเกี่ยวกับสถาบันการศึกษากับการให้บริการชุมชน โดยครอบคลุมขอบข่ายและประเด็นดังนี้

1. ความหมายของการบริการชุมชน
2. ลักษณะการบริการชุมชน ประกอบด้วย เนื้อหาการให้บริการชุมชนของสถาบันอุดมศึกษา รูปแบบและวิธีการให้บริการชุมชนของสถาบันอุดมศึกษา
3. ลักษณะการให้บริการชุมชนที่ดี
4. บทบาทของสถาบันการศึกษาต่อชุมชน
5. ความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันการศึกษากับชุมชน
6. หน้าที่/โครงสร้างของสถาบันในการให้บริการชุมชน

สมพร ใหม่แก้ว (2537) ประพิศ โบราณมูล (2547) และจารุพรรณ มียิ้ม และคณะ (2550) ได้กำหนดขอบข่ายการศึกษาการบริการวิชาการแก่ชุมชนที่สอดคล้องกัน ดังนี้ จุดมุ่งหมายและนโยบายการบริการวิชาการแก่ชุมชน บทบาทของมหาวิทยาลัย ลักษณะหรือวิธีการให้บริการ ความจำเป็นในการให้บริการวิชาการแก่ชุมชน ความต้องการรับบริการทางวิชาการ รูปแบบการบริหารงาน

สุชาดา ทองสุกผล (2535) ได้จำแนกขอบข่ายการให้บริการวิชาการแก่สังคมไว้ ดังนี้ ความสำคัญ นโยบาย ลักษณะการดำเนินงาน การวางแผน การติดตามและการประเมินผล

กนก ไบบัว (2524) และชูชีพ พุทธประเสริฐ (2534) ได้จำแนกขอบข่ายการบริการวิชาการแก่สังคมอย่างสอดคล้องกัน ดังนี้

1. จุดมุ่งหมายของการบริการวิชาการ
2. นโยบายการบริการวิชาการ
3. เนื้อหาสาระของการบริการวิชาการ
4. วิธีการและลักษณะการให้บริการวิชาการ
5. นวัตกรรมที่ใช้ในการบริการวิชาการ
6. การจัดระบบการบริหารงานบริการวิชาการ

จุไร จงประดิษฐ์นันท์ (2544) เบญจนาฏ ดวงจิโน และคณะ (2546) และวทีนา จันทร์นวล (2546) ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับการให้บริการบริการวิชาการชุมชน โดยครอบคลุมขอบข่าย ดังนี้

1. บทบาทของสถาบันอุดมศึกษาต่อสังคม
2. นโยบาย เป้าหมาย และหลักการ
3. โครงสร้างและการจัดการองค์กร
4. รูปแบบของการบริการวิชาการ
5. แนวทางการพัฒนางานบริการวิชาการ
6. การบริหารทรัพยากรบุคคล
7. การบริหารงบประมาณ
8. การนำงานบริการวิชาการมาสร้างรายได้
9. การสร้างความร่วมมือและเครือข่ายงานบริการวิชาการ
10. การประเมินความสำเร็จของงานบริการวิชาการชุมชน

จากขอบข่ายการบริการวิชาการแก่ชุมชนข้างต้น ผู้วิจัยได้กำหนดขอบข่ายที่สอดคล้องและครอบคลุมงานบริการวิชาการแก่ชุมชนของวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ดังนี้

- วัตถุประสงค์
- นโยบาย
- โครงสร้างและการจัดองค์กร
- รูปแบบและวิธีการบริการวิชาการ

การจัดระบบการบริหารงานบริการวิชาการแก่ชุมชน
การสร้างร่วมมือและเครือข่ายงานวิชาการ

2.3.1 วัตถุประสงค์

นักวิชาการได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการบริการวิชาการแก่ชุมชน ไว้ที่น่าสนใจ

ปรีดา พัฒนถาบุตร (2529 : 49) ได้ระบุหน่วยงานที่ทำหน้าที่บริการวิชาการนั้นมี วัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ

1. นำวิทยาการที่มีไปใช้ในการให้คำปรึกษาและแนะนำ รวมทั้ง การทำการศึกษาวิจัยเพื่อหาข้อมูล ข้อเท็จจริงความเป็นไปได้และแนวทางปฏิบัติอันนำไปสู่การให้คำแนะนำปรึกษาแก่หน่วยงานภายนอกมหาวิทยาลัย ซึ่งจะใช้ในการปรับปรุงและพัฒนากิจการและสังคมให้ดียิ่งขึ้น

2. สร้างฐานความรู้ และประสบการณ์ให้แก่หน่วยงานมหาวิทยาลัยและคณาจารย์ ในการนำวิทยาการ ไปประยุกต์ใช้ตามสภาพของปัญหาและความต้องการของสังคมที่เป็นจริง ตลอดจนการพัฒนาวิทยาการที่เหมาะสมกับสังคมไทย

3. เป็นตัวแทนของมหาวิทยาลัยและหน่วยงานในมหาวิทยาลัยในการจัดการด้านการเจรจาติดต่อเชิงธุรกิจและจัดการเกี่ยวกับเงื่อนไขทางกฎหมายและข้อตกลงในการรับทำโครงการตลอดจนเป็นผู้ดูแลประโยชน์ที่พึงได้จากการวิจัยและบริการทางวิชาการ

กรมการฝึกหัดครู (2531 : 25 – 28) ได้กำหนดจุดมุ่งหมายเฉพาะของการบริการวิชาการแก่สังคม ตามลักษณะ โครงการในแผนการบริการวิชาการแก่สังคม ไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษา ค้นคว้า และทดลองทางวิชาการ เพื่อหารูปแบบของการพัฒนาชนบท การใช้กระบวนการครบวงจรทางเกษตรและอุตสาหกรรมขนาดย่อม การพัฒนาการปกครองระบอบประชาธิปไตย การพัฒนาอาชีพในท้องถิ่น การรวบรวมผลงานวิจัยกรพัฒนาชนบท และการติดตาม รายงาน และประเมินผลการพัฒนาชนบท

2. บริการวิชาการเพื่อพัฒนาวิชาการ ได้แก่ การบริการความรู้ความเข้าใจในการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสำหรับครู อาจารย์ การนำความรู้ทางวิชาการและเทคโนโลยีไปใช้ประกอบอาชีพสำหรับประชาชน ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และบริการสื่อการสอน กลุ่มวิชาการงานพื้นฐานอาชีพสำหรับครู อาจารย์

3. เพื่อบริการวิชาการแก่สังคมโดยตรง ให้วิทยาลัยครูสามารถบริการทางวิชาการแก่ประชาชนเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

4. เพื่อประสานงานและหาแนวปฏิบัติร่วมกันในการใช้ทรัพยากรท้องถิ่น การแลกเปลี่ยนข้อมูล เอกสาร และบุคลากรระหว่างครู และหน่วยงานอื่นและการพัฒนาสมรรถภาพของผู้ปฏิบัติงานพัฒนาชนบท

5. เพื่อให้วิทยาลัยครูมีบทบาทในการพัฒนาประเทศ โดยการสนับสนุนหน่วยงานอื่นทางด้านวิชาการ

จรัส สุวรรณเวลาและคณะ (2534 : 273) ได้ระบุถึงวัตถุประสงค์ของการให้บริการวิชาการมี 3 ประการ

1. การนำวิชาการออกไปใช้ให้เกิดประโยชน์
2. การสร้างประสบการณ์ให้กับบุคลากร
3. การเป็นแหล่งรายได้

สรุปวัตถุประสงค์ของการบริการวิชาการแก่ชุมชน คือ การนำวิชาการออกไปใช้ให้เกิดประโยชน์ สร้างประสบการณ์ให้แก่องค์กรและคณาจารย์ในการนำวิชาการไปประยุกต์ใช้ตามสภาพของปัญหาและความต้องการของสังคมที่เป็นจริง และเป็นแหล่งรายได้ตลอดจนการพัฒนาวิชาการที่เหมาะสมกับสังคม

2.3.2 นโยบาย

ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้กำหนดความหมายของนโยบายไว้ว่า นโยบาย หมายถึง หลักการและวิธีปฏิบัติซึ่งถือเป็นแนวดำเนินการ และ ปทานุกรม Oxford English Dictionary ได้ให้คำจำกัดความของนโยบายไว้ว่า นโยบาย หมายถึง ความฉลาดและการใช้ดุลยพินิจที่หลักแหลมในทางการเมือง ศิลปะแห่งการดำเนินกิจการของบ้านเมือง การดำเนินการที่ฉลาดรอบคอบ แนวทางการดำเนินการของรัฐบาลพรรคการเมือง เป็นต้น (อ้างถึงใน จุมพล หนิมพานิช, 2549 : 5)

ประทุม รอดประเสริฐ (2544 : 13) กล่าวว่านโยบายเป็นข้อความหรือความเข้าใจร่วมกันอย่างกว้าง ๆ ที่ใช้เป็นแนวทางการตัดสินใจเพื่อการปฏิบัติการกิจต่าง ๆ ของผู้บริหารและของหน่วยงาน

วิโรจน์ สารรัตนะ (2548) ได้กล่าวถึงดังนี้ว่า นโยบายหมายถึงข้อความที่บอกให้ทราบถึงทิศทางของการเปลี่ยนแปลงองค์การหรือของสังคม ทิศทางดังกล่าวอาจจะอธิบายถึงเรื่องอะไร เพื่ออะไร อย่างไร และเพียงใด ของความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นได้ ขณะเดียวกันได้จำแนก

ความหมายของนโยบายออกเป็น 3 กลุ่มของความหมาย โดยกลุ่มแรก หมายถึง ข้อความที่บอกให้ทราบถึงกิจกรรมหรือการกระทำ (activity or action) อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างซึ่งในที่สุดจะแปรรูปออกมาเป็นแผนงาน โครงการที่กำหนดขึ้น ข้อความเชิงนโยบายในความหมายนี้จะบอกถึงเป้าหมายปลายทางของกิจกรรม แนวทางปฏิบัติ และคุณประโยชน์ของกิจกรรมหรือการกระทำที่กำหนดนั้น กลุ่มความหมายที่สอง หมายถึงข้อความที่บอกให้ทราบถึงแนวทางหรือวิธีการ (strategy or means) อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง เพื่อเป็นเครื่องชี้แนะและกำหนดแนวทางปฏิบัติจากปัจจุบันสู่อนาคต กลุ่มความหมายที่สาม หมายถึงข้อความที่บอกให้ทราบถึงคุณค่าและการตัดสินใจ (value and decision) ที่ได้เลือกสรรแล้วซึ่งนโยบายประเภทนี้จะบ่งบอกทางเลือกที่มีหลายทางว่าทางเลือกใดดีที่สุดหรือเหมาะสมที่สุด

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า นโยบาย หมายถึง แนวทางหรือกรอบที่กำหนดขึ้นเพื่อใช้ในการดำเนินงานหรือปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายตามต้องการ

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี (2525 : 22) จากภารกิจหลักของสถาบัน อุดมศึกษาหรือมหาวิทยาลัยที่ต้องรับผิดชอบในเรื่อง การจัดการเรียนการสอน (ผลิตบัณฑิต) การวิจัย การให้บริการวิชาการแก่สังคมและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ทางทบวงมหาวิทยาลัยได้กำหนดนโยบายด้านการบริการวิชาการแก่สังคม ไว้ดังนี้

1. จัดให้มีระบบการประสานงานด้านการบริการวิชาการแก่สังคม เพื่อให้การทำงานโดยส่วนรวมสอดคล้องกันและสามารถจัดทำโครงการในลักษณะประสมประสานขึ้น ทั้งสามารถแสวงหาเงินทุนจากแหล่งอื่นมาสมทบด้วย
2. ร่วมมือกับสถาบันอื่นที่ปฏิบัติการกิจคล้ายคลึงกันในภูมิภาค เพื่อขยายขอบเขตการให้บริการทางวิชาการแก่สังคม ในลักษณะการรวมทรัพยากรที่มีมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด
3. จัดให้มีการบริการวิชาการในสาขาที่มหาวิทยาลัยถนัดและเปิดสอนอยู่ โดยทำแผนงานบริการทางวิชาการแก่สังคมที่ชัดเจนและให้นักศึกษามีส่วนร่วมด้วย เพื่อเป็นการส่งเสริมกิจกรรมนอกหลักสูตรของนักศึกษาในด้านการบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา

สรุปได้ว่า นโยบายการบริการวิชาการแก่ชุมชนคือแนวทางหรือกรอบที่กำหนดขึ้นเพื่อใช้ในการดำเนินงานการบริการวิชาการแก่ชุมชนให้บรรลุเป้าหมายตามต้องการ

2.3.3 โครงสร้างและการจัดองค์กร

ไพฑูรย์ พงศบุตร (2537 : 6 – 7) ได้กล่าวถึงความเป็นมาของการให้บริการแก่สังคมว่า เป็นภารกิจหลักอย่างหนึ่งของสถาบันอุดมศึกษาเริ่มต้นมาจากคณะวิชา ภาควิชาที่จัดการอบรมหลักสูตรระยะสั้นหรือจัดการประชุม สัมมนาในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นพิเศษ นอกเหนือจากงานสอน นิสิต นักศึกษาภาคปกติ ต่อมา มีการจัดตั้งศูนย์ สำนักหรือหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อทำหน้าที่บริการวิชาการแก่ชุมชน เมื่องานบริการมีปริมาณเพิ่มมากขึ้นและมีการขยายขอบเขตอย่างกว้างขวางหลายสถาบันก็จัดตั้งหน่วยงานที่ทำหน้าที่รับผิดชอบในการให้บริการทางวิชาการ โดยเฉพาะขึ้นแยกจากภาควิชา คณะวิชา ซึ่งมีชื่อเรียกแตกต่างกันออก ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับแต่ละสถาบันอุดมศึกษาจะเป็นกำหนด

การจัดตั้งหน่วยงาน ที่รับผิดชอบการให้บริการทางวิชาการ โดยเฉพาะ เป็นการบริการใหม่ที่มีขอบเขตกว้างขวางและเพิ่มปริมาณมากขึ้น มิได้เป็นการดึงเอางานบริการวิชาการที่ คณะ ภาควิชาหรือหน่วยงานอื่นทำอยู่แล้วมาเป็นของตน

ทองอินทร์ วงศ์โสธร (2521 : 21) ได้แนะวิธีการจัดองค์กรเพื่อการบริการวิชาการในสถาบันอุดมศึกษา ดังนี้

1. จัดตั้งเป็นศูนย์ประสานงาน ที่ทำหน้าที่ประสานงานให้บริการวิชาการแก่ชุมชน การจัดหลักสูตรการบริการวิชาการต่าง ๆ อยู่ในภาควิชาหรือคณะ เพราะเป็นเจ้าของวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง การประสานงานขึ้นต่อรองอธิการบดี บุคลากรมีจำนวนน้อย จะมีเฉพาะตำแหน่งเจ้าหน้าที่บริหารและธุรการ ต่อมาปริมาณงานเพิ่มมากขึ้น มีการแต่งตั้งผู้อำนวยการศูนย์ให้รับผิดชอบโดยตรงต่อรองอธิการบดีมีหน้าที่ให้บริการวิชาการและการวิจัย

2. การจัดตั้งเป็นศูนย์ปฏิบัติงาน ที่ยึดจุดมุ่งหมายสำคัญของสถาบัน คือ การดำเนินการบริการวิชาการและเพื่อให้ระบบงานมีประสิทธิภาพ ไม่แย่งกันทำงาน ศูนย์จึงมีการจัดตั้งและมีฐานะเทียบเท่าคณะวิชา เป็นหน่วยงานอิสระ มีบุคลากรประจำและจัดสรรบุคลากรตามหน้าที่ การปฏิบัติงานสามารถดำเนินงานได้อย่างเต็มที่

ข้อเสนอของ ทองอินทร์ วงศ์โสธร มีลักษณะคล้ายกับการปฏิบัติงานของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ซึ่งจะเป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่เป็นศูนย์ปฏิบัติงาน ได้แก่ สำนักส่งเสริมและการศึกษาต่อเนื่อง ที่เป็นหน่วยงานอิสระ มีบุคลากรที่ทำหน้าที่ด้านการบริการวิชาการชุมชน โดยเฉพาะมีการแบ่งสายงานและจัดโครงสร้างถูกต้องตามพระราชกฤษฎีกา

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารรายงานประจำปี ของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในประเทศไทย พบว่า การให้บริการวิชาการของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ มีรูปแบบการจัดตั้งองค์กรเพื่อทำหน้าที่บริการวิชาการ โดยแบ่งได้ 3 รูปแบบ คือ

1. รูปแบบการจัดตั้งองค์กรที่เป็นหน่วยงานกลางของมหาวิทยาลัย ที่กำหนดกำหนดบทบาทหน้าที่โดยเฉพาะเทียบเท่าคณะ
2. รูปแบบการจัดตั้งองค์กรที่เป็นลักษณะของโครงการจัดตั้ง แต่ยังมีได้ดำเนินการให้บริการวิชาการเต็มรูปแบบหน่วยงานกลางของมหาวิทยาลัย

3. รูปแบบการจัดตั้งองค์กรที่ไม่มีหน่วยงานที่ทำหน้าที่บริการวิชาการเป็นหน่วยงานกลางของมหาวิทยาลัย แต่ให้ทุกคณะ ทุกสาขาวิชา จัดการบริการวิชาการ

การจัดตั้งองค์กรเพื่อทำหน้าที่บริการวิชาการทั้ง 3 รูปแบบนี้ จะทำหน้าที่บริการวิชาการในรูปแบบต่าง ๆ กัน และทำหน้าที่ประสานงานการให้บริการระหว่างคณะ และภาควิชาต่าง ๆ โดยการให้บริการวิชาการที่เน้นในเรื่อง ดังนี้

1. การเผยแพร่ความรู้ และข่าวสารแก่ประชาชนด้วยรูปแบบต่าง ๆ
2. ทำการวิจัย การทดลองเกี่ยวกับงานส่งเสริมการศึกษา และพัฒนาชุมชน
3. ดำเนินการในโครงการพัฒนาตนเอง
4. ให้บริการฝึกอบรมแก่บุคลากรของมหาวิทยาลัย

การดำเนินงานบริการวิชาการชุมชนในสถาบันอุดมศึกษา จะพบว่า มีกลุ่มบุคคลหลากหลายสาขาที่ทำหน้าที่ดังกล่าว ซึ่งไพฑูริย์ พงศบุตร (2517 : 88-91) ได้เสนอแนะว่าบุคคลที่ทำงานบริการวิชาการในสถาบันอุดมศึกษามีหลายระดับดังนี้

1. ระดับบุคคล ได้แก่ อาจารย์ ข้าราชการ นักศึกษาของมหาวิทยาลัยที่ออกไปให้บริการวิชาการแก่ชุมชน โดยที่ไม่ทำในนามของสถาบัน และมีเหตุจูงใจที่สำคัญคือ ชื่อเสียงเกียรติยศ และค่าตอบแทนที่เป็นตัวเงิน อย่างไรก็ตาม การปฏิบัติงานดังกล่าวจะต้องไม่กระทบกระเทือนต่อการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายให้กระทำในมหาวิทยาลัยหรือสถาบันที่ตนสังกัด

2. ระดับคณะ การให้บริการทางวิชาการที่มีหน่วยงานเล็กที่สุดในสถาบันอุดมศึกษาที่จะทำได้ควรเป็นระดับคณะหรือหน่วยงานที่มีฐานะเทียบเคียงกัน

3. ระดับมหาวิทยาลัย เป็นงานบริการของมหาวิทยาลัยที่มอบให้หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งรับผิดชอบดำเนินการ หรือมีหลายงานร่วมกันดำเนินงาน แต่จัดในนามของมหาวิทยาลัยหรือสถาบันการศึกษา

4. ระดับระหว่างสถาบันอุดมศึกษา ลักษณะการจัดบริการจะเป็นโครงการความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยกับหน่วยงานอื่น ๆ

ศิริชัย อิศระโชติ (2526 : 26) ได้สรุป รูปแบบขององค์กรในการให้บริการชุมชน ดังนี้

1. องค์กรการปฏิบัติการ เป็นองค์กรที่สร้างขึ้นเพื่อทำหน้าที่ให้บริการวิชาการชุมชน โดยใช้บุคลากรของหน่วยงานเป็นหลัก องค์กรลักษณะนี้ จะมีบุคลากรเป็นจำนวนมาก และเป็นผู้เชี่ยวชาญหรือเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ อย่างครบถ้วนทำให้องค์กรสามารถให้บริการได้คล่องตัวและมีประสิทธิภาพ บทบาทหลักขององค์กร คือ การให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชนเป็นหลักสุดพิเศษ แทนการสอนในชั้นปกติ ซึ่งองค์กรประเภทนี้ได้แก่ สำนักส่งเสริมและฝึกอบรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สำนักส่งเสริมและการศึกษาต่อเนื่อง มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สำนักบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ศูนย์บริการวิชาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น เป็นต้น

2. องค์กรแบบประสานงาน เป็นองค์กรที่จัดตั้งเพื่อทำหน้าที่ประสานงานหรือเป็นฝ่ายหนึ่งในสำนักงานอธิการบดี ใช้ชื่อเรียกว่า งานบริการการศึกษา หรือจัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นศูนย์ประสานงานของมหาวิทยาลัย โดยบุคลากรในองค์กรจะมาจากภาควิชา คณะ แผนกวิชา หรือศูนย์ต่าง ๆ มาช่วยในการบริการวิชาการในเรื่องที่เกี่ยวข้อง องค์กรแบบนี้จะมีบุคลากรน้อย เนื่องจากการบริการวิชาการอยู่กับอาจารย์ในภาควิชาหรือคณะวิชาเป็นส่วนใหญ่

สรุปโครงสร้างและการจัดองค์กรจะต้องจัดตั้งเป็นศูนย์ประสานงาน ที่ทำหน้าที่ประสานงานให้บริการวิชาการแก่ชุมชน จัดหลักสูตรการบริการวิชาการต่าง ๆ และจัดตั้งเป็นศูนย์ปฏิบัติงาน ที่ยึดจุดมุ่งหมายเพื่อดำเนินการบริการวิชาการและเพื่อให้ระบบงานมีประสิทธิภาพ ต้องเป็นหน่วยงานอิสระ มีบุคลากรประจำและจัดสรรบุคลากรตามหน้าที่ การปฏิบัติงานสามารถดำเนินงานได้อย่างเต็มที่

2.3.4 รูปแบบการบริการวิชาการ

ทบวงมหาวิทยาลัย/สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาตระหนักและให้ความสำคัญกับการบริการวิชาการ โดยไม่ได้ระบุรูปแบบการบริการวิชาการไว้เฉพาะเจาะจง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความพร้อมและความสามารถของแต่ละสถาบันในการให้บริการวิชาการ

ไพฑูริย์ สีนลารัตน์ (2526 : 348-349) ได้กำหนดรูปแบบการให้บริการแก่ชุมชนไว้ ดังนี้

1. การเผยแพร่ความรู้ ได้แก่ การให้ความรู้แก่บุคคลภายนอกด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ การบรรยาย การอภิปราย และการจัดพิมพ์หนังสือเผยแพร่และการที่อาจารย์ นิสิต นักศึกษา ออกไปชนบท หมู่บ้านและชุมชนนอกสถาบัน

2. การให้คำปรึกษาแนะนำช่วยเหลือ เป็นการนำความรู้ที่มีอยู่ในมหาวิทยาลัยไปช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ของสังคม เช่น การเป็นวิทยากร เป็นกรรมการ เป็นที่ปรึกษา องค์กรรัฐ รัฐวิสาหกิจ บริษัทเอกชน รวมทั้งการบริการงานวิจัย

3. การร่วมมือในการแก้ไขปัญหาของชุมชน ซึ่งเป็นแบบเฉพาะของประเทศกำลังพัฒนาที่มหาวิทยาลัยเข้าไปมีส่วนโดยตรงในการแก้ปัญหาของประเทศ เช่น โครงการพัฒนาลุ่มแม่น้ำแม่กลอง เป็นต้น

4. การปรับปรุงสมรรถภาพของบุคลากรในหน่วยงานต่าง ๆ ได้แก่ การจัดการประชุม การอบรมพนักงานให้หน่วยงานต่าง ๆ

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2525 : 55-56) งานบริการวิชาการเป็นภารกิจหลักที่สำคัญประการหนึ่งในภารกิจหลัก 4 ประการของมหาวิทยาลัย คือ การจัดการเรียนการสอน การวิจัย การบริการวิชาการชุมชนและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม การบริการวิชาการของมหาวิทยาลัยมีหลากหลายรูปแบบ แต่การที่จะตัดสินใจว่าควรบริการวิชาการในรูปแบบใดต้องยึดหลัก 3 ประการดังต่อไปนี้

1. บริการให้สอดคล้องกับนโยบาย วัตถุประสงค์ เป้าหมายและแนวทางการพัฒนาชุมชนที่รัฐกำหนด

2. บริการให้สอดคล้องกับความต้องการอันจำเป็น ความขาดแคลนของชุมชนและการบริการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน

3. บริการให้เหมาะสมกับชุมชนแต่ละประเภท คือชุมชนเมืองกับชุมชนชนบท
วราภรณ์ บวรศิริ (61) ได้กล่าวถึงกิจกรรมการดำเนินงานด้านบริการวิชาการแก่สังคมนั้นจัดในรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย ดังนี้

1. การบรรยาย ประชุม สัมมนาทางวิชาการ การอบรมเชิงปฏิบัติการ
2. การจัดนิทรรศการทางวิชาการ
3. การให้เอกสาร ข้อมูลข่าวสาร คำปรึกษา คำแนะนำ
4. การให้ความช่วยเหลือด้านเทคนิค การค้นคว้า วิเคราะห์ทดสอบ การทดลอง และออกแบบประดิษฐ์

5. การเผยแพร่ทางสื่อมวลชน เช่น ทางวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์

6. การออกปฏิบัติงานในท้องถิ่น

7. การบริการรักษาพยาบาลทั้งในและนอกโรงพยาบาลของคณะแพทยศาสตร์ของมหาวิทยาลัย

8. กิจกรรมของนิสิตนักศึกษาเพื่อสาธารณะประโยชน์ เช่น โครงการอาสาพัฒนาโครงการด้านศิลปวัฒนธรรม

จุฬาราชมนตรี (2544 : 12) ได้กำหนดรูปแบบการให้บริการแก่ชุมชนไว้ดังนี้

1. การฝึกอบรม ที่มีการจัดดำเนินการทั้งการอบรมระยะสั้นและระยะยาว หรืออาจจัดแบบทางไกลควบคู่การเข้าไปในโปรแกรม Residential หรือการรับจัดออกแบบหลักสูตร อบรมให้กับหน่วยงาน ภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ ภาคธุรกิจ เอกชน เป็นต้น

2. Residential Program การจัดอบรมในรูปแบบกิจกรรมเสริมประสบการณ์ เช่น ไปชมโรงงาน ไปดูงานต่างประเทศ การอบรมนอกสถานที่สัมผัสกับสถานการณ์จริง

3. การจัดประชุมสัมมนาวิชาการ เป็นการให้บริการวิชาการแก่ผู้สนใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ มีการบรรยาย อภิปรายในหัวข้อต่าง ๆ ตามความเหมาะสม

4. นิทรรศการและการแสดง เป็นการเผยแพร่ความรู้ของกลุ่มมวลชน จัดขึ้นเพื่อเผยแพร่ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ ซึ่งนำเอาเทคโนโลยีต่าง ๆ มาให้ชมพร้อมแสดงผลงานสิ่งประดิษฐ์ของบุคลากรของมหาวิทยาลัยหรือการแสดงละคร ดนตรีต่าง ๆ

5. การให้บริการแนะนำช่วยเหลือและสาธิต ส่วนใหญ่เป็นการบริการให้ชุมชนท้องถิ่น ได้แก่ แนะนำ ปริญญา ช่วยเหลือ ด้านการประกอบอาชีพการเกษตร พัฒนาชุมชนและสิ่งแวดล้อมของโรงงาน

6. การให้บริการผ่านสื่อและสิ่งพิมพ์เป็นการให้ความรู้ไปยังสังคมให้กว้างขวาง ได้แก่ การผลิตรายการวิทยุ โทรทัศน์

7. การให้บริการเป็นที่ปรึกษาโครงการ การทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาโครงการ ส่วนใหญ่เป็นการบริหารเชิงธุรกิจ เช่น เป็นที่ปรึกษาการพัฒนาทรัพยากรบุคคลในองค์กรเอกชน

ชาติยา วรรณสูตร (2522 : 125-145) ได้สรุปรูปแบบการให้บริการของมหาวิทยาลัยไว้ 4 รูปแบบ คือ

1. การฝึกอบรม เป็นรูปแบบที่ใช้ในทุกสถาบันและใช้เป็นอัตราส่วนสูงมากกว่ารูปแบบอื่น ๆ

2. การสัมมนาทางวิชาการ เป็นรูปแบบที่ใช้ในทุกสถาบันแต่มีอัตราส่วนต่ำลงมาและมักใช้ในกลุ่มเป้าหมายที่มีระดับการศึกษาสูง

3. การให้บริการวิชาการแก่หน่วยงานตามการร้องขอ

4. บริการวิชาการสื่อมวลชน ทำกันในทุกสถาบัน โดยเฉพาะสถาบัน การศึกษาที่เป็นระบบเปิด มักจะมีลักษณะพิเศษ เพราะสามารถใช้ควบคู่กับการศึกษาในระบบ ซึ่งต้องใช้สื่ออยู่แล้ว สื่อดังกล่าวได้แก่

4.1 วิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์

4.2 สิ่งพิมพ์ เช่น วารสาร เอกสารวิชาการในรูปแบบต่าง ๆ และหนังสือพิมพ์

4.3 ห้องสมุดในลักษณะที่ประชาชนสามารถเข้ามาใช้บริการห้องสมุดของสถาบันได้

สุนิตย์ แป้นนาบอน (2525 : 41-45) ได้เสนอหลักการการจัดการบริการทางการศึกษาให้ประสบผลสำเร็จ ไว้ดังนี้

1. การให้บริการด้านต่าง ๆ ควรผ่านกลุ่มหรือสถาบันของประชาชนในท้องถิ่น โดยอาศัยผู้แทนหรือผู้นำกลุ่มเป็นต่อเชื่อมโยง รวมทั้งทำหน้าที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง

2. ต้องทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมกับองค์กรอื่น ๆ และหน่วยงานในชุมชนที่ทำหน้าที่พัฒนาชุมชน เช่น กรมพัฒนาชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร เป็นต้น

3. การให้การศึกษอบรมให้กับประชาชนในท้องถิ่น เช่น อบรมวิชาชีพต่าง ๆ ทั้งในพื้นที่ทำการผลิตในหมู่บ้านและสถานศึกษาเอง

จรัส สุวรรณเวลาและคณะ (2534 : 274 - 277) ได้กล่าวถึงรูปแบบของการให้บริการวิชาการ ไว้ดังนี้

1. การฝึกอบรมอาจเป็นการอบรมระยะสั้นหรือระยะยาว หรืออาจจัดแบบทางไกลควบคู่กับการเข้าในโปรแกรม Residential การฝึกอบรมเป็นกิจกรรมการบริการทางการศึกษาที่เป็นที่นิยมและเหมาะสมกับลักษณะงานหรือการสอนของอาจารย์อยู่แล้วสิ่งสำคัญคือการออกแบบหลักสูตรหรือ โปรแกรมต้องคำนึงถึงระดับความรู้ กลุ่มเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และรูปแบบการถ่ายทอดความรู้

2. Residential Program การจัดฝึกอบรมได้แต่รูปแบบออกไปมากกว่าการฟังการบรรยายแต่เพียงอย่างเดียว การอบรมบางรายการได้จัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์เข้าไปด้วยกัน เช่น การไปชมโรงงาน หรือแม้แต่การ ไปดูงานต่างประเทศ

3. สื่อและสิ่งพิมพ์ การบริการวิชาการโดยผ่านสื่อและสิ่งพิมพ์จะเป็นการให้ความรู้ไปยังสังคมในวงกว้าง สถาบันวิทยุฯฯ เป็นเครื่องมือในการให้บริการทางการศึกษามวลชนเป็นการเผยแพร่ข่าวสาร ส่งเสริมวิชาการและความรู้ทั่วไป การให้การศึกษาดูเนื่องได้อาศัยสถานีวิทยุฯฯ ในการเผยแพร่อย่างกว้างขวาง เช่น การสอนภาษาและความรู้ในศาสตร์ต่าง ๆ ในช่วง

เดือนพฤษภาคม 2535 สถาบันวิทยุจุฬาฯ ได้แสดงบทบาทเด่นชัดมากขึ้นในการเป็นสื่อมวลชนทางการศึกษาระหว่างที่ข่าวสารถูกปิดกั้น สถาบันได้ทำหน้าที่เสนอข่าวตามความเป็นจริงและเป็นสื่อในการชี้นำสังคมด้วยการวางตัวเป็นกลางและเสนอข้อคิดเชิงสร้างสรรค์

4. การให้คำปรึกษา การวิเคราะห์ตัวอย่างและการวิจัยเพื่อแก้ปัญหา การบริการวิชาการในรูปแบบของการให้คำปรึกษาและการวิจัยเพื่อแก้ปัญหาที่มีกลุ่มเป้าหมายอยู่ที่สังคมธุรกิจ อุตสาหกรรมเป็นส่วนใหญ่

5. นิทรรศการและการแสดง การบริการวิชาการในรูปแบบของนิทรรศการเป็นการเผยแพร่ออกสู่มวลชนให้ผู้สนใจได้รับความรู้ เช่น นิทรรศการการถ่ายภาพ และการพิมพ์ เป็นต้น

6. รูปแบบอนาคต ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสื่อการทำให้รูปแบบของการให้การศึกษา รวมทั้งบริการวิชาการที่ให้ความรู้แก่สังคมเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากเทคโนโลยีสื่อสารทำให้ไม่มีข้อจำกัดเรื่องเวลาและสถานที่ ไม่มีเส้นแบ่งระหว่างประเทศ การให้ความรู้ผ่านสื่อทางไกลสามารถไปถึงที่ห่างไกลออกไปได้ ทำให้ผู้เรียนในที่ต่าง ๆ สามารถเรียนพร้อมกันได้หลายห้องหลายแห่ง หรือแม้แต่หลายประเทศ

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2541 : 96-99) ได้เสนอรูปแบบการบริการวิชาการไว้

ดังนี้

1. งานแสดงผลงานวิชาการ สถาบันระดับอุดมศึกษาควรมีการจัดแสดงผลงานวิชาการอย่างสม่ำเสมอ อาจจะเป็นไตรมาสละหนึ่งครั้ง ที่สาธารณชนสามารถคาดหวังจะเข้าร่วมรับทราบความคืบหน้าของงานวิชาการของสถาบันที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ประโยชน์กับหน่วยงานภายนอกมหาวิทยาลัยได้ นอกจากนี้การแสดงผลงานวิชาการควรปรากฏในรูปแบบของวารสารวิชาการของทุกคณะทุกสาขาวิชาหรือการสื่อสารในเว็บไซต์ (web-site) ของสาขาวิชาของตนเพื่อประชาชนจะเจาะเข้ามาหาประโยชน์จากข้อมูลเหล่านั้น นอกจากนี้สถาบันยังควรมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาการกับทางโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาเพื่อเผยแพร่ความรู้ในแต่ละสาขาที่เกี่ยวข้องให้มากที่สุดแก่ผู้ที่เข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยในอนาคตด้วย

2. การเผยแพร่งานวิจัยทางโทรทัศน์และสื่ออื่น ๆ เช่น การจัดให้มีการให้คำปรึกษาและการเผยแพร่ความรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ ตลอดจนวิชาการที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมผ่านสื่อโทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ ฯลฯ เพราะสื่อเหล่านี้เป็นสื่อที่ประชาชนให้ความสนใจเป็นอย่างมาก และยังมีผลต่อความรู้ ความเข้าใจของประชาชนจำนวนมากด้วย ดังนั้นสถาบันอุดมศึกษาควรใช้ช่องทางนี้ในการถ่ายทอดผลงานทางด้านวิจัย งานวิชาการ และข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ให้กับประชาชน

3. การจัดสัมมนา สถาบันอุดมศึกษาควรร่วมมือกันกับหน่วยงานธุรกิจเอกชน สถานประกอบการ หน่วยงานของรัฐ ตลอดจนองค์กรพัฒนาเอกชนในการจัดการสัมมนาทางวิชาการขึ้นเพื่อเป็นการนำความรู้ไปสู่สังคม และเป็นการเปิดโอกาสให้เกิดการร่วมกันในการคิด การแก้ไขปัญหาและการพัฒนาร่วมกัน

4. การจัดทำโพลสำรวจประชามติให้โยงกับผลงานทางวิชาการ สถาบันอุดมศึกษาควรทำหน้าที่เป็นเสมือนกระบอกเสียงให้กับประชาชน ในการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อเหตุการณ์สำคัญที่ต้องมีการตัดสินใจ ซึ่งทำให้ทราบถึงความคิดเห็นของประชาชนอันจะเป็นประโยชน์และมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการตัดสินใจในเรื่องนั้น ๆ การสำรวจประชามติของ ประชาชนไม่จำเป็นต้องเป็นเรื่องตามกระแสเหตุการณ์เท่านั้น แต่สามารถสำรวจในเรื่องที่สัมพันธ์กับสาขาวิชาที่เปิดสอน เพื่อสนับสนุน ซึ่งจะเป็ประโยชน์ต่อการต่อยอดความรู้ในงานวิชาการมากยิ่งขึ้นนักศึกษาได้มีโอกาสเรียนรู้จักท้องถิ่นของตนให้มากที่สุด อันเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาคุณภาพนักศึกษาและการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพมากวิธีหนึ่ง

5. การจัดกิจกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษากับประชาชนในท้องถิ่น การจัดกิจกรรมปฏิสัมพันธ์นี้ยังเป็นการสร้างความแข็งแกร่งให้เกิดขึ้นในชุมชน ได้อย่างถาวรและส่งผลต่อเนื่อง ตัวอย่างเช่น จัดให้นักศึกษาแต่ละท้องถิ่นมีกิจกรรมบังคับในหลักสูตรให้เผยแพร่ หรือ สอนถ่ายทอดความรู้ในสาขาวิชาของตนให้กับคนในท้องถิ่นเป็นประจำ เป็นเพียงทฤษฎีที่ห่างไกลจากชีวิตจริง อันจะก่อประโยชน์ในการสร้างคนในประเทศให้กลายเป็นคนแห่งการเรียนรู้

สรุปรูปแบบการบริการวิชาการแก่ชุมชน คือ การบรรยาย ประชุม สัมมนาทางวิชาการ การอบรมเชิงปฏิบัติการ การจัดนิทรรศการทางวิชาการ การให้เอกสาร ข้อมูลข่าวสาร คำปรึกษา คำแนะนำ การให้ความช่วยเหลือด้านเทคนิค การค้นคว้า วิเคราะห์ทดสอบ การทดลอง และออกแบบประดิษฐ์ การเผยแพร่ทางสื่อมวลชน เช่น ทางวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ การออกปฏิบัติงานในท้องถิ่น กิจกรรมของนิสิตนักศึกษาเพื่อสาธารณะประโยชน์ เช่น โครงการอาสาพัฒนา โครงการด้านศิลปวัฒนธรรม

2.3.5 การบริหารงานบริการวิชาการแก่ชุมชน

การบริหารวิชาการที่ประสบความสำเร็จ เป็นไปตามเป้าหมายนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมียุทธศาสตร์การบริหารงานที่ดี การบริหารงานด้านการบริการวิชาการ จะต้องมีการวางแผนการที่ต่อเนื่องเพื่อเพิ่มคุณภาพของการบริการ มีนักวิชาการได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารไว้หลากหลาย ดังนี้

จักรฤษณ์ นรนิติผดุงการ (2527 : 79) ได้เสนอกระบวนการการบริหาร งานบริการ วิชาการประกอบด้วย การวางแผน การจัดรูปแบบกระบวนการทำงานให้สอดคล้องกับแผนที่วางไว้ การปฏิบัติตามแผน และการติดตามประเมินผล

ถวัลย์ วรเทพพิพิงษ์ (2527 : 154 – 158) กล่าวถึงการจ้องการของรัฐเพื่อการพัฒนาชนบท หรือทำหน้าที่ด้านการบริการสังคมโดยทั่วไป ควรยึดหลักสำคัญดังนี้

1. หลักการจัดช่วงการควบคุมไม่ให้กว้างหรือแคบจนเกินไป เพื่อประสิทธิภาพในการควบคุม และหลักการจัดสายงานบังคับบัญชา เพื่อให้ทราบแน่ชัดว่าใครรับผิดชอบต่อใคร และเพื่อเอกภาพในการบังคับบัญชา

2. เนื่องจากลักษณะงานบริการหรือพัฒนาชนบทเกี่ยวกับเรื่องหลายเรื่อง เช่น การเกษตร การศึกษา สาธารณสุข โภชนาการ สถานที่พักผ่อน เป็นต้น การสรรหาบุคลากร จึงต้องเน้นการสรรหาผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาการต่าง ๆ หลายสาขา ทั้งนักวิชาการและนักปฏิบัติการเพื่อประโยชน์ทั้งระดับนโยบายและการปฏิบัติด้วย

3. ใช้หลักการสร้างกำลังขวัญที่ดี เช่น ทฤษฎีการจูงใจคนในการทำงาน และการใช้ภาวะผู้นำในการบริหารงาน

4. หลักของการประสานงาน เพื่อให้การปฏิบัติงานดำเนินไปด้วยความราบรื่น และลดความขัดแย้งได้ทางหนึ่ง

5. การจัดสรรทรัพยากร โดยยึดถือ และความจำเป็นเร่งด่วนของแต่ละ โครงการ

6. หลักของเหตุผลเพื่อการแก้ไขปัญหิต่าง ๆ ในองค์กร ผู้บริหารควรยึดหลักเหตุผล เพื่อลดความขัดแย้ง

7. การวางแผนงานและ โครงการ ควรเริ่มจากความต้องการของท้องถิ่น ไม่ใช่เริ่มจากเบื้องล่างเพียงอย่างเดียว

ไพรัตน์ เดชะรินทร์ (2525 : 62 - 63) ได้ให้ทัศนะด้านการบริหารงานเกี่ยวกับการบริการสังคมว่า กระบวนการที่นักบริหารต้องทำคือ การวางแผน เพราะเป็นหัวใจของการทำงาน

ขั้นตอนสำคัญเริ่มด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องตามหลักวิชาการวางแผน การกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายให้ชัดเจน การพิจารณาผลได้ผลเสีย ผลกระทบด้านต่าง ๆ ตลอดจนความเป็นไปได้ของโครงการก่อนการตัดสินใจยอมรับ การเลือกสรรวิธีดำเนินการหรือแนวทางแก้ไขปัญหาที่ดีที่สุด และการวางระบบการติดตามผล และตามแก้ไขปัญหาลงสู่การปฏิบัติให้ทันเหตุการณ์

สรุปการบริหารงานบริการวิชาการแก่ชุมชน คือ การวางแผน การจัดรูปแบบกระบวนการทำงานให้สอดคล้องกับแผนที่วางไว้ การปฏิบัติตามแผน และการติดตามประเมินผล

2.3.6 การสร้างความร่วมมือและเครือข่ายงานวิชาการ

2.3.6.1 ความร่วมมือ

ความหมายความร่วมมือ

ความร่วมมือ หมายถึง ความเต็มใจของแต่ละคนในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน พฤติกรรมของบุคคลที่ทำร่วมกัน หรือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อไปสู่เป้าหมายใดเป้าหมายหนึ่ง การทำงานร่วมกับคนอื่นในทางต่าง ๆ เพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายขององค์กรหรือหน่วยงานบุคคลในหน่วยงานหรือองค์กร ซึ่งทำงานช่วยเหลือซึ่งกัน ด้วยความเต็มใจเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์อย่างเดียวกัน (วุทธิศักดิ์ โภชนกุล : ออนไลน์, ม.ป.ป.)

ความร่วมมือ หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลตั้งแต่ 2 คน ขึ้นไป โดยมีจุดมุ่งหมายอย่างเดียวกัน ทั้งนี้พฤติกรรมด้านความร่วมมือมีความสัมพันธ์ โดยต่างกับความต้องกรพื้นฐานของบุคคล ไม่ว่าจะร่างกายหรือจิตใจ พฤติกรรมความร่วมมือเกิดจากความต้องการประสบผลสำเร็จร่วมกัน โดยทุกคนไม่จำเป็นต้องดำเนินการให้บรรลุจุดมุ่งหมายเหมือนกัน แต่การที่ต่างคนต่างดำเนินการไปสู่จุดมุ่งหมายจะมีผลให้กระบวนการนั้นได้มีผลงานที่น่าพอใจ และสามารถบรรลุเป้าหมายของแต่ละคนได้ อาจอยู่ในรูปแบบพึ่งพาอาศัยกัน (ธีรภัทร แกวจันทร์ 2543 : 23)

สรุป จากความหมายของความร่วมมือ หมายถึง พฤติกรรมของผู้ที่อยู่ในองค์การเดียวกัน ประสานงานกัน ระดมความคิดเห็นพ้องต้องกัน เห็นประโยชน์ร่วมกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ขององค์การร่วมกัน

ลักษณะของความร่วมมือ

- ก. ความร่วมมือเป็นลักษณะของการปฏิบัติงานเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายเดียวกัน
- ข. ความร่วมมือเป็นการช่วยเหลือบุคคลอื่น ๆ หรือช่วยเหลือซึ่งกันและกันในทาง

สร้างเสริม

- ค. ความร่วมมือเป็นการยอมรับการกระทำของบุคคลอื่นและของตนเอง
- ง. ความร่วมมือเป็นการกระทำที่เห็นพ้องต้องกันและเพิ่มกำลังในทางปฏิบัติ

วิธีสร้างความร่วมมือ

- ก. ชี้ให้เห็นประโยชน์ร่วมกัน
- ข. ผูกมิตรไมตรีต่อกัน
- ค. แนะนำกัน
- ง. มีการสื่อสารที่ดี
- จ. เพิ่มความใกล้ชิด

ปัญหาเกี่ยวกับความร่วมมือ

- ก. ความไม่เต็มใจในการให้ความช่วยเหลือ
- ข. การขาดแรงจูงใจในการให้ความร่วมมือ
- ค. ความไม่เข้าใจในวัตถุประสงค์
- ง. การไม่ให้ความร่วมมือ
- จ. ไม่สามารถดำเนินการตามจังหวะเวลา
- ฉ. ผู้เกี่ยวข้องไม่รู้ในสาระสำคัญของงานบางลักษณะ
- ช. มีความเข้าใจในเนื้อหาของงานไม่ตรงกัน

(วุทธิศักดิ์ โภชนกุล,ม.ป.ป : ออนไลน์)

2.3.6.2 เครือข่าย

ความหมายของเครือข่าย

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543 : 28) เครือข่าย หมายถึง การที่ปัจเจกบุคคล องค์กร หน่วยงาน หรือสถาบันใด ๆ ได้ตกลงอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันอย่างเป็นระบบ โดยมี

จุดหมายเพื่อกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การปฏิรูปการศึกษา โดยกลุ่มเครือข่ายนี้ต้องมีการแสดงออกเป็นการลงมือกระทำกิจกรรมร่วมกัน

นฤมล นิราทร (2543 : 6) เครือข่าย หมายถึง เป็นการทำงานที่เป็นรูปแบบของความร่วมมือหรือการพึ่งพาอาศัยกันและกัน ดังนั้นเครือข่ายจึงหมายถึง รูปแบบการประสานกลุ่มของคนหรือองค์กร ที่สมัครใจแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน หรือทำกิจกรรมร่วมกันช่วยเหลือกัน โดยการติดต่อสื่อสารอาจทำให้การผ่านศูนย์กลางหรือแม่ข่ายและการติดต่อ โดยมีรูปแบบการรวมตัวแบบหลวมๆตามความจำเป็น

เสถียร จิรรังสิมันต์ (2549) เครือข่าย หมายถึง การเชื่อมโยงร้อยรัดเอาความพยายามและการดำเนินงานของฝ่ายต่าง ๆ เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบและอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อปฏิบัติการกิจอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน โดยที่แต่ละฝ่ายยังคงปฏิบัติการกิจหลักของตนต่อไปอย่างไม่สูญเสียเอกลักษณ์และปรัชญาของตนเอง การเชื่อมโยงนี้อาจเป็นรูปของการรวมตัวกันแบบหลวม ๆ เฉพาะกิจตามความจำเป็น หรืออาจอยู่ในรูปของการจัดองค์กรที่เป็น โครงสร้างของความสัมพันธ์กันอย่างชัดเจน

สรุปเครือข่าย หมายถึง การเชื่อมโยงองค์กรและบุคคลเพื่อการดำเนินงานอย่างใดอย่างหนึ่งให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน โดยมีความร่วมมือพึ่งพาช่วยเหลือซึ่งกันและกันในรูปแบบต่าง ๆ

องค์ประกอบที่สำคัญของความเป็นเครือข่าย

เสถียร จิรรังสิมันต์ (2549) กล่าวว่า องค์ประกอบที่สำคัญของความเป็นเครือข่าย ได้แก่

ก. หน่วยชีวิตหรือสมาชิก เป็นองค์ประกอบเบื้องต้นของความเป็นเครือข่าย ที่สร้างระบบปฏิสัมพันธ์โดยแต่ละหน่วยชีวิตและแต่ละปัจเจกบุคคล จะดำเนินการสานต่อเพื่อหาแนวร่วมในการสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ เพื่อให้เกิดการดำรงอยู่ร่วมกันตามหลักธรรมชาติที่ทุกสรรพสิ่งจะต้องพึ่งพาอาศัยและสร้างกระบวนการที่สืบเนื่องเพื่อรักษาความเป็นไปของชีวิต ดังนั้นหน่วยชีวิตหรือสมาชิกในองค์กรนั้น จะเป็นองค์ประกอบหลักที่ก่อให้เกิดความเป็นเครือข่าย

ข. จุดมุ่งหมาย เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอีกประการหนึ่ง เพราะหากว่าบุคคล กลุ่มองค์กร มารวมกันเพียงเพื่อทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยไร้ความมุ่งมั่นหรือจุดมุ่งหมายร่วมกัน ความสัมพันธ์ดังกล่าวมิอาจกล่าวได้ว่าเป็นเครือข่าย เพราะความเป็นเครือข่ายจะต้องมีความหมายถึง “การร่วมกันอย่างมีจุดหมาย” เพื่อทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์และกระบวนการเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายนั้น

ค. การทำหน้าที่อย่างมีจิตสำนึก การที่แต่ละหน่วยชีวิตหรือการที่แต่ละบุคคลจะมารวมกันนั้น สิ่งที่จะยึดโยงสิ่งต่าง ๆ เข้าด้วยกัน คือ การทำหน้าที่ต่อกัน และกระทำอย่างมีจิตสำนึก เพราะหากขาดจิตสำนึกต่อส่วนรวมแล้ว กระบวนการนั้นจะเป็นเพียงการจัดตั้งและเรียกร้องหาผลประโยชน์ตอบแทนเท่านั้น และการที่คนจะมารวมกลุ่มเป็นองค์กรเครือข่ายได้นั้น นอกจากจะมีความสนใจหรืออุปนิสัยใจคอที่คล้ายคลึงกันแล้ว บุคคลยังต้องมีจิตสำนึกต่อส่วนรวม กล่าวคือ เมื่อพวกเขาเห็นปัญหาหรือความต้องการที่จะพัฒนาและเปลี่ยนแปลงสิ่งใดสิ่งหนึ่ง จิตใจที่มุ่งมั่นซึ่งเป็นปัจจัยภายในของแต่ละบุคคล ย่อมเป็นแรงขับเคลื่อนที่นำไปสู่การคิดวิเคราะห์และการค้นหาวิธี เพื่อแก้ไขปัญหาเหล่านั้น รวมทั้งแสวงหาแนวร่วมจากเพื่อนร่วมอุดมการณ์ เพื่อสร้างพลังอำนาจในการต่อรองหรือการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน จนกลายเป็นองค์กรเครือข่ายที่ทุกฝ่ายต่างก็มีความไว้วางใจต่อกัน ทั้งนี้ เพราะความเป็นเครือข่าวนั้น สามารถที่จะตอบสนองกระบวนการแก้ไขปัญหาได้มากกว่า

ง. การมีส่วนร่วมและการแลกเปลี่ยน ในองค์ประกอบของความเป็นเครือข่าย สิ่งหนึ่งที่จะขาดมิได้ก็คือการมีส่วนร่วม การพึ่งพาอาศัยและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของสมาชิกจะเป็นปัจจัยที่หนุนเสริมให้เครือข่าวนั้นมีพลังมากขึ้น เพราะการมีส่วนร่วมจะทำให้สมาชิกมีความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่าย ซึ่งจะช่วยให้ทุกฝ่าย หันหน้าเข้าหากันและพึ่งพากันมากขึ้น นอกจากนี้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ก็มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะจะนำไปสู่การให้และการรับ รวมถึงการระดมทรัพยากรเพื่อให้ภารกิจที่เครือข่ายดำเนินการร่วมกันนั้นบรรลุถึงเป้าหมาย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จึงเป็นทั้งแนวคิด กระบวนการและวิธีการของการจัดการเครือข่าย เป็นกระบวนการสร้างข้อมูลที่ต้องเนื่อง เพราะถ้าไม่มีกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันที่มาจากความร่วมมือแล้ว พัฒนาการของเครือข่ายจะเป็นไปอย่างช้าๆ และอาจถดถอยลง ดังนั้น การมีส่วนร่วมและการแลกเปลี่ยนจึงเสมือนกลไกที่เป็นแรงผลักดันให้ความเป็นเครือข่ายดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง

จ. ระบบความสัมพันธ์และการสื่อสาร ถ้ากล่าวถึงเครือข่ายว่าเป็นความสัมพันธ์ที่โยงใยแล้ว สิ่งที่มีความสำคัญต่อเครือข่าย คือ ข้อมูลและการสื่อสารระหว่างกัน โดยกระบวนการสื่อสารนั้นจะช่วยให้สมาชิกในเครือข่ายเกิดการรับรู้ เกิดการยอมรับในกระบวนการทำงาน และช่วยรักษาสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน ความสัมพันธ์ที่เกิดจากการติดต่อสื่อสารที่ต่อเนื่องเช่นนี้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของเครือข่าย ถ้าระบบความสัมพันธ์มิได้รับการตอบสนองหรือขาดการติดต่อแล้ว ความเป็นเครือข่ายก็อยู่ในภาวะที่เสื่อมถอย ดังนั้นการพัฒนาระบบเครือข่ายจะต้องยึดหลักการของความสัมพันธ์และการสื่อสารระหว่างกัน โดยมีกิจกรรมและข้อมูลเพื่อให้เกิดความเคลื่อนไหวของเครือข่าวนั้น ๆ

จากความหมายความร่วมมือและความหมายของเครือข่ายสามารถสรุปได้ว่า การสร้างความร่วมมือและเครือข่ายเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้องค์กรได้มีโอกาสหันมาดำเนินงานร่วมกัน ตลอดจนแบ่งปันทรัพยากร สร้างความรู้ในด้านต่าง ๆ และมีการปฏิบัติงานร่วมกัน นอกจากนี้การปฏิบัติงานร่วมกันภายใต้บริบทของเครือข่าย ดังกล่าวล้วนปราศจากการปฏิบัติงานตามสายการบังคับบัญชา แต่กลับเป็นการร่วมกันค้นหาแนวทางการปฏิบัติงานที่ทำให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน ซึ่งการบริการวิชาการแก่ชุมชนมีความเหมาะสมเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องนำการสร้างความร่วมมือและเครือข่ายมาใช้ในการจัดการ อีกทั้งยังในระดับนโยบายทางการศึกษายังได้กำหนดให้มหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษามีการร่วมมือกันจัดการศึกษาและการบริการวิชาการ ดังที่

ณรงค์ช ไพโรพิบูลย์กิจ (2542 : 109) กล่าวว่า ทบวงมหาวิทยาลัย มีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดนโยบายและแผนการจัดการศึกษา กำหนดมาตรฐานเกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาและการบริหารงานบุคคล พิจารณาเสนอและพิจารณาอนุมัติ การจัดตั้ง ยุบ รวมและเลิกมหาวิทยาลัย คณะและภาควิชา ตลอดจนการติดตามประเมินผลการจัดการศึกษา และเป็นศูนย์ประสานงานด้านการจัดการศึกษาระหว่างมหาวิทยาลัย

สมบัติ จำปาเงิน (2544 : 243) นโยบายในการปฏิรูปอุดมศึกษาที่กำหนดโดยรัฐบาลก็ยังมีให้มีการรวมสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไปให้มีระบบบริหารเดียวกัน มีการร่วมมือกันในด้านวิชาการ การใช้ทรัพยากร ตลอดจนมีมาตรฐานการศึกษาเป็นที่ยอมรับ

ทบวงมหาวิทยาลัย (2530 : 6) อ้างถึงใน Patom Nikamanon. 1982 : 79 ทบวงมหาวิทยาลัยกล่าวถึงบทบาทของสถาบันการศึกษาต่อสังคม ข้อหนึ่งว่าสถาบันอุดมศึกษาควรสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก ทั้งที่เป็นภาครัฐ ภาคเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับหน่วยงานที่เป็นหน่วยงานปฏิบัติ

สรุปการสร้างความร่วมมือและเครือข่ายการบริการวิชาการแก่ชุมชน คือ การดำเนินงานร่วมกัน ตลอดจนแบ่งปันทรัพยากร สร้างความรู้ในด้านต่าง ๆ และมีการปฏิบัติงานช่วยเหลือพึ่งพากันเพื่อให้ผลการดำเนินงานบรรลุเป้าหมายร่วมกัน

2.4 ประวัติความเป็นมาของวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

การจัดตั้งวิทยาลัยอิสลามศึกษา ขึ้นที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี สืบเนื่องมาจากความพยายามในอันที่จะแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งจัดเป็นพื้นที่พิเศษที่รัฐบาลได้ให้ความสนใจมาเป็นเวลาช้านาน ได้มีการกำหนดเป้าหมายและนโยบายเฉพาะ

พื้นที่อย่างชัดเจน โดยสภาความมั่นคงแห่งชาติได้เสนอเป้าหมายและนโยบายความมั่นคงเกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ เมื่อวันที่ 24 มกราคม 2521 และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้เสนอรัฐบาลพิจารณากำหนดเป้าหมายและมาตรการการพัฒนาพื้นที่เฉพาะจังหวัดชายแดนภาคใต้ ไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525 – 2529) โดยกำหนดให้จัดตั้งศูนย์กลางการศึกษาศาสนาอิสลามที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เพื่อเป็นศูนย์กลางการศึกษาทุกระดับจนถึงขั้นอุดมศึกษา

ในส่วนของ การดำเนินการผลิตบัณฑิตทางด้านอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มีนโยบายที่จะเปิดวิชาการศึกษาอิสลาม เพื่อให้มีความเข้าใจด้านอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มีนโยบายที่จะเปิดวิชาการศึกษาอิสลาม เพื่อให้มีความเข้าใจด้านวัฒนธรรม ส่งเสริมเศรษฐกิจและภาวะทางสังคมให้ดีขึ้นพร้อม ๆ กับการริเริ่มจัดตั้งคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์แล้ว โดยในปี 2519 มหาวิทยาลัยได้แต่งตั้งกรรมการร่างหลักสูตรวิชาการศึกษาอิสลามขั้นอุดมศึกษาขั้นชุดหนึ่ง ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ 10 คน ทั้งจากส่วนกลางและจากท้องถิ่น เพื่อพิจารณาร่างหลักสูตรวิชาการศึกษาอิสลามระดับปริญญาตรี โดยจะจัดภาควิชาการศึกษาอิสลามขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของประเทศและความต้องการของประชาชน แต่ในขณะนั้น มหาวิทยาลัยยังไม่มีความพร้อมในหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะด้านบุคลากร จึงไม่สามารถจัดตั้งได้ คณะกรรมการได้ร่างหลักสูตรอิสลามศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้น โดยเปลี่ยนชื่อจาก “การศึกษาอิสลาม” ให้เป็น “อิสลามศึกษา” โดยดำเนินการในรูปของแผนกวิชาอิสลามศึกษา ขึ้นกับหน่วยวิชาปรัชญาและวัฒนธรรม ต่อมาได้เลื่อนฐานะเป็น ภาควิชาปรัชญาและศาสนา สังกัดคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ซึ่งทบวงมหาวิทยาลัยให้ความเห็นชอบในหลักสูตรอิสลามศึกษาระดับปริญญาตรี เมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 2523 และคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) รับรองคุณวุฒิ ผู้สำเร็จการศึกษาหลักสูตรดังกล่าวในเดือนเมษายน 2524

ในระยะเริ่มแรกของการดำเนินงานมูลนิธิอาเซียให้การสนับสนุนโดยการให้ทุนอุดหนุนไปปฏิบัติงานด้านอิสลามศึกษาในต่างประเทศ อบรมบุคลากร อุดหนุนการวิจัยและซื้อตำรับตำราที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรอิสลามศึกษา และในระยะนี้เองมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ได้แต่งตั้งคณะกรรมการบริหาร โครงการจัดตั้งศูนย์อิสลามศึกษาและคณะกรรมการร่างโครงการจัดตั้งศูนย์อิสลามศึกษา เพื่อทำหน้าที่ศึกษาความเป็นไปได้และจัดทำโครงการจัดตั้งให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยบรรลุผลตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5

ดังนั้น เพื่อตอบสนองนโยบายของรัฐบาล และความต้องการของท้องถิ่นและเพื่อให้หน่วยงานที่จะตั้งขึ้นใหม่นี้ ได้รับการยอมรับจากทุกฝ่ายทั้งในภาครัฐบาลและภาคเอกชน มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี จึงจัดให้มีการประชุมสัมมนาเพื่อระดมความคิดเห็น กำหนดเป้าหมายนโยบายและวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งวิทยาลัยอิสลามศึกษาระหว่างวันที่ 27 – 29 พฤษภาคม 2526 โดยมีเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตลอดจนผู้แทนส่วนราชการและนักวิชาการภาคเอกชนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมประชุมสัมมนา ซึ่งสามารถสรุปเป้าหมายของวิทยาลัยอิสลามศึกษาได้ดังนี้

1. วิทยาลัยอิสลามศึกษา จัดดำเนินการ โดยยึด อัล – อิสลาม เป็นบรรทัดฐาน เพื่อตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นและสังคมมุสลิมโดยส่วนรวม
2. วิทยาลัยอิสลามศึกษา จัดตั้งขึ้นเพื่อให้มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์สามารถมีความสัมพันธ์ติดต่อกับต่างประเทศได้ โดยเฉพาะประเทศมุสลิมทั้งนี้เพื่อความร่วมมือทางด้านวิชาการศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อความเข้าใจอันดีต่อกันและสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล
3. วิทยาลัยอิสลามศึกษา จัดตั้งขึ้นเพื่อก่อให้เกิดความมั่นคงทางการเมืองเศรษฐกิจ สังคมตามนโยบายความมั่นคงของชาติเกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้

ในระหว่างการดำเนินการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ได้พิจารณาหน่วยงานนี้ให้จัดตั้งในรูปของ “สถาบันอิสลามศึกษา” ตามผลการประชุมสัมมนาและพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ พ.ศ. 2522 ว่าด้วยการแบ่งส่วนราชการและได้รับความเห็นชอบจากสภามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ในการประชุมครั้งที่ 108 (7/2527) เมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม 2527 และได้นำเสนอต่อทบวงมหาวิทยาลัย ซึ่งคณะกรรมการทบวงมหาวิทยาลัย ได้พิจารณาเห็นชอบในคราวประชุมครั้งที่ 11/2527 เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2527 โดยตั้งข้อสังเกตว่าฐานะของหน่วยงานที่จะจัดตั้งนั้นเป็น “วิทยาลัยอิสลามศึกษา” ซึ่งมหาวิทยาลัยเห็นชอบด้วย

เมื่อปี พ.ศ. 2532 คณะรัฐมนตรีได้อนุมัติหลักการร่างพระราชกฤษฎีกาจัดตั้ง “วิทยาลัยอิสลามศึกษา” เป็นส่วนราชการในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ในคราวประชุมเมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2532 และประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 106 ตอนที่ 236 ลงวันที่ 31 ธันวาคม 2532 ให้วิทยาลัยอิสลามศึกษา เป็นส่วนราชการในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี และตั้งแต่นั้นมาวิทยาลัยอิสลามศึกษามีฐานะเทียบเท่าคณะคณะหนึ่งในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี (วิทยาลัยอิสลามศึกษา, 2553 : 1 – 3)

สภาพปัจจุบันและการบริหารงานของวิทยาลัยอิสลามศึกษา

การจัดรูปองค์กรการบริหารงานของวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เพื่อให้การบริหารงานของวิทยาลัยอิสลามศึกษาดำเนินไปด้วยดี ทางมหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์ ได้ออกระเบียบข้อบังคับว่าด้วย การจัดระบบบริหารงานในวิทยาลัยอิสลามศึกษา ให้มีคณะกรรมการต่าง ๆ จำนวน 3 ชุด (วิทยาลัยอิสลามศึกษา, 2553 : 7 – 8) ดังต่อไปนี้

1. คณะกรรมการวิทยาลัย ทำหน้าที่กำหนดนโยบาย พิจารณาแผนงานตลอดจนให้คำปรึกษาเสนอแนะวิทยาลัย ทั้งในด้านการจัดการศึกษา การวิจัย การบริการวิชาการแก่สังคม การทำนุบำรุง และการถ่ายทอดคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม ให้สอดคล้องกับนโยบายของมหา = วิทยาลัย และวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งวิทยาลัย

2. คณะกรรมการประจำวิทยาลัย ทำหน้าที่บริหารและวางแผนงานของวิทยาลัย ให้สอดคล้องกับนโยบายและวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งวิทยาลัย ตลอดจนพิจารณาหลักสูตร จัดทำงบประมาณ ควบคุมมาตรฐานการศึกษา และให้คำปรึกษาแก่ผู้อำนวยการ

3. คณะกรรมการส่งเสริมกิจการวิทยาลัย ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาแนะนำแก่กรรมการวิทยาลัย กรรมการประจำวิทยาลัย และส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินกิจการของวิทยาลัย

การแบ่งส่วนราชการของวิทยาลัยอิสลามศึกษา

1. สำนักงานเลขานุการ ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานบริหารกลาง เพื่อให้การดำเนินงานของวิทยาลัยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งประกอบด้วย 2 กลุ่มงานคือ กลุ่มงานบริหารทั่วไป ประกอบด้วย งานบริหารธุรการ งานอาคารและที่พัก งานประชุม งานประชาสัมพันธ์ งานการเจ้าหน้าที่ งานโสตทัศนศึกษา งานแผนและนโยบาย งานคลัง งานพัสดุ งานหารายได้ งานวิจัย สถาบัน งานประกันคุณภาพ งานยานพาหนะ และกลุ่มงานบริการการศึกษา ประกอบด้วย งานส่งเสริมการวิจัย งานทะเบียนและสถิตินักศึกษา งานพัฒนาอาจารย์ งานส่งเสริมและพัฒนาวิชาการ งานบัณฑิตศึกษา งานวิเทศสัมพันธ์ งานกิจการนักศึกษา งานฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

2. สำนักงานวิชาการและบริการชุมชน ทำหน้าที่ด้านวิชาการและบริการชุมชน การวิจัย การผลิตเอกสาร การแปลเอกสารและตำรา ส่งเสริมเผยแพร่หลักวิชาการอิสลาม ร่วมมือกับหน่วยงานและองค์กรทั้งภายในและภายนอกประเทศ ในด้านวิชาการและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จัดบริการทางด้านข่าวสารข้อมูลสารสนเทศ ตลอดจนการจัดการแสดงนิทรรศการในสาขาที่เกี่ยวข้อง

3. ภาควิชาอิสลามศึกษาทำหน้าที่ผลิตบัณฑิตทางด้านอิสลามศึกษา ดำเนินงานในรูปแบบการเรียนการสอนด้านอิสลามศึกษาทุกสาขาวิชา ในระดับปริญญาตรี ระดับปริญญาโท และปริญญาเอก

โดยปีพัฒนาการเป็นลำดับ ดังนี้

- พ.ศ. 2524 เปิดสอนระดับปริญญาตรี สาขาวิชาอิสลามศึกษา (ในคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)
- พ.ศ. 2537 เปิดสอนระดับปริญญาตรี สาขาวิชาครุศาสตร์อิสลาม
- พ.ศ. 2540 เปิดสอนระดับปริญญาตรี สาขาวิชากฎหมายอิสลาม
- พ.ศ. 2541 เปิดสอนระดับปริญญาโท สาขาวิชาอิสลามศึกษา
- พ.ศ. 2543 เปิดสอนระดับปริญญาตรี สาขาอิสลามศึกษา (โปรแกรมภาษาอาหรับ)
- พ.ศ. 2545 เปิดสอนระดับปริญญาตรี สาขาเศรษฐศาสตร์และการจัดการในอิสลาม
- พ.ศ. 2548 เปิดสอนระดับปริญญาตรี สาขาวิชาตะวันออกกลางศึกษา
- พ.ศ. 2549 เปิดสอนระดับปริญญาเอก สาขาวิชาอิสลามศึกษา
- พ.ศ. 2551 เปิดสอนระดับปริญญาตรี สาขาวิชาอิสลามศึกษา (นานาชาติ)
- พ.ศ. 2551 เปิดสอนระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารและการจัดการการศึกษาอิสลาม

วิสัยทัศน์

วิทยาลัยอิสลามศึกษาเป็นสถาบันอุดมศึกษาชั้นนำด้านวิทยาการอิสลามและโลกมุสลิมในภูมิภาค โดยมีการวิจัยเป็นฐาน

พันธกิจ

1. พัฒนาวิทยาลัยให้เป็นสังคมนฐานความรู้บนพื้นฐานหลักการอิสลาม
2. พัฒนาวิทยาลัยให้เป็นศูนย์กลางเครือข่ายทางการศึกษาและวิจัยด้านวิทยาการอิสลามในระดับภูมิภาค
3. พัฒนาวิทยาลัยให้เป็นศูนย์กลางการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับตะวันออกกลาง
4. พัฒนาวิทยาลัยให้เป็นศูนย์พัฒนาบุคลากรทางการศึกษาอิสลามและศูนย์พัฒนาทักษะทางภาษาเพื่ออิสลามศึกษา

5. พัฒนาหลักสูตร สาขาวิชาวิทยาการอิสลาม เพื่อความเป็นนานาชาติระดับสากล
6. บูรณาการความรู้บนพื้นฐานอิสลามเพื่อสร้างปัญญา คุณธรรม สมรรถนะและโลกทัศน์สากลให้แก่บัณฑิต
7. ส่งเสริมสังคมพหุวัฒนธรรมบนพื้นฐานของอิสลาม
8. บริการวิชาการ ทำนุบำรุง และเผยแพร่วัฒนธรรม ศิลปะ และวัฒนธรรมตามกรอบอิสลาม

เป้าประสงค์หลัก

1. ผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ความสามารถดำรงด้วยคุณธรรมบนพื้นฐานอิสลาม มีทักษะชีวิต จิตสาธารณะ (มุ่งประโยชน์ส่วนรวม) และสมรรถนะสู่ตลาดแรงงาน
  2. สร้างงานวิจัยที่เป็นเลิศ ด้านวิทยาการอิสลาม ด้านตะวันออกกลาง และโลกมุสลิมในภูมิภาค
  3. ส่งเสริมสังคมพหุวัฒนธรรมบนพื้นฐานของวิถีอัล-อิสลาม
  4. สร้างระบบบริหารและการจัดการเชิงรุกที่มีประสิทธิภาพโปร่งใส ตรวจสอบได้
  5. พัฒนาหลักสูตรวิทยาการอิสลาม เพื่อความเป็นนานาชาติระดับสากล
  6. มีหน่วยงานที่จะเสริมสร้างวิทยาลัยสู่ความเป็นเลิศ
  7. บริการวิชาการ ทำนุบำรุง และเผยแพร่วัฒนธรรม
- (ทบพวแผนยุทธศาสตร์วิทยาลัยอิสลามศึกษา ปี พ.ศ. 2555 – 2559 18 มีนาคม 2556)

บุคลากร

ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2556 วิทยาลัยอิสลามศึกษามีบุคลากรรวมทั้งสิ้น 63 คน ประกอบด้วย

ข้าราชการ สายวิชาการ (สาย ก)	จำนวน 8 อัตรา
ข้าราชการ สายสนับสนุนวิชาการ	จำนวน 14 อัตรา
พนักงานมหาวิทยาลัย (อาจารย์)	จำนวน 19 อัตรา
พนักงานมหาวิทยาลัย (เจ้าหน้าที่)	จำนวน 6 อัตรา
พนักงานราชการ (เจ้าหน้าที่)	จำนวน 3 อัตรา
ลูกจ้างชั่วคราวชาวต่างประเทศ (ผู้เชี่ยวชาญชาวต่างประเทศ)	จำนวน 1 อัตรา
ลูกจ้างชั่วคราวชาวต่างประเทศ (ผู้มีความรู้ความสามารถพิเศษเป็นอาจารย์)	จำนวน 1 อัตรา

ลูกจ้างชั่วคราวชาวต่างประเทศ (อาจารย์ชาวต่างประเทศ)	จำนวน 1 อัตรา
พนักงานเงินรายได้ (อาจารย์)	จำนวน 1 อัตรา
พนักงานเงินรายได้ (เจ้าหน้าที่)	จำนวน 9 อัตรา

การผลิตบัณฑิต

วิทยาลัยอิสลามศึกษา ได้ดำเนินการผลิตบัณฑิตทางอิสลามศึกษา โดยมุ่งหวังให้บัณฑิตมีความพร้อมในด้านความรู้ ความสามารถ การพัฒนาบุคลิกภาพ มีจริยธรรมและคุณธรรม เพื่อสนองความต้องการของชุมชน และให้เป็นที่ยอมรับของนานาชาติ โดยรับนักศึกษาจากการสอบคัดเลือก 3 วิธี ดังนี้

1. สอบคัดเลือกนักเรียนในภาคใต้ โดยวิธีสอบตรง
2. สอบคัดเลือกเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ จัดโดยสำนักงาน

คณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.)

3. สอบคัดเลือกโดยวิธีอื่น ๆ

การจัดการศึกษา

หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต (อิสลามศึกษา) เน้นการศึกษาเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม โดยทั่วไป ให้นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม ทั้งที่เป็นหลักการศรัทธาและหลักการปฏิบัติวัฒนธรรม และจริยธรรมในศาสนาอิสลาม ตลอดจนระบบสังคมในศาสนาอิสลาม

หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต (ครุศาสตรอิสลาม) เน้นผลิตบัณฑิตเพื่อทำหน้าที่เป็นครูสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม โรงเรียนประถมศึกษา และโรงเรียนมัธยมศึกษา ตลอดจนเป็นการตอบสนองความต้องการของชุมชนด้านการศึกษาอิสลาม

หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต (กฎหมายอิสลาม) เน้นการผลิตบัณฑิตเพื่อให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายอิสลามและกฎหมายทั่วไป สามารถนำมาเปรียบเทียบและประยุกต์ใช้ในสังคมตามมาตรฐานสากล พร้อมทั้งสามารถให้บริการวิชาการทั้งด้านกฎหมายอิสลามและกฎหมายทั่วไปแก่องค์กรและหน่วยงานต่าง ๆ

หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์และการจัดการในอิสลาม) เน้นผลิตบัณฑิตให้มีความรู้ด้านเศรษฐศาสตร์และการจัดการในอิสลาม มีคุณธรรมและจริยธรรม สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้จริงในสังคม สอดคล้องกับหลักการของอิสลามและการดำรงชีพในพหุสังคมได้อย่างเหมาะสม

หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต (ตะวันออกกลางศึกษา) เน้นผลิตบัณฑิตให้มีความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ อารยธรรม การเมือง สังคม และเศรษฐกิจในภูมิภาคตะวันออกกลาง

หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต (อิสลามศึกษา นานาชาติ) เน้นการศึกษาอิสลามโดยทั่วไป ให้นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม ทั้งที่เป็นหลักการศรัทธา และหลักการปฏิบัติวัฒนธรรม และจริยธรรมในศาสนาอิสลาม มีความสามารถในการใช้ภาษาอาหรับและภาษาอังกฤษ เพราะการศึกษาในหลักสูตรนี้จะใช้ภาษาอังกฤษและภาษาอาหรับเป็นภาษาหลัก

หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (อิสลามศึกษา) เป็นหลักสูตรสำหรับผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ด้านอิสลาม ที่ต้องการให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถในการวิจัยในแขนงวิชาชะรีอะฮ์ หรือ อุกุศูดดีน หรือประวัติศาสตร์และอารยธรรมอิสลาม

หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารและการจัดการการศึกษาอิสลาม) หลักสูตรเพื่อผลิตบุคลากรที่มีศักยภาพและสามารถสร้างองค์ความรู้ในด้านการบริหารและการจัดการการศึกษาอิสลามที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคมมุสลิม เชื่อมโยงกับสถาบันการศึกษาอื่นทั้งภายในประเทศและภูมิภาคให้มีมาตรฐานหรือทำงานในองค์กรที่เกี่ยวข้องได้อย่างมีประสิทธิภาพ

หลักสูตรศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต (อิสลามศึกษา) เน้นการผลิตดุษฎีบัณฑิตที่มีความรู้และเป็นผู้นำทางวิชาการ สามารถคิดค้นองค์ความรู้ใหม่ โดยอาศัยกระบวนการวิจัย และสามารถนำ องค์ความรู้ดังกล่าวไปพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ

ตารางที่ 3 แสดงจำนวนนักศึกษา ปีการศึกษา 2555

สาขาวิชา	ปีการศึกษา					
	2551	2552	2553	2554	2555	รวม
ระดับปริญญาตรี						
1. อิสลามศึกษา	27	46	39	56	57	225
2. ครุศาสตร์อิสลาม	61	64	67	69		261
3. การสอนอิสลามศึกษา					70	70
4. กฎหมายอิสลาม	13	29	24	45	27	138
5. ตะวันออกกลางศึกษา	8	10	14	35	15	82
6. เศรษฐศาสตร์และการจัดการในอิสลาม	44	46	47	55	56	248
7. อิสลามศึกษา (นานาชาติ)	19	44	27	30	60	180

ตารางที่ 3 แสดงจำนวนนักศึกษา ปีการศึกษา 2555 (ต่อ)

สาขาวิชา	ปีการศึกษา					
	2551	2552	2553	2554	2555	รวม
ระดับปริญญาโท						
1. อิสลามศึกษา	1	0	3	15	17	36
2. การบริหารและการจัดการการศึกษา อิสลาม	11	3	30	0	0	44
ระดับปริญญาเอก						
1. อิสลามศึกษา		1	3	2	14	20
รวมทั้งสิ้น	184	243	254	307	316	1,304

ที่มา : งานนโยบายและแผน วิทยาลัยอิสลามศึกษา 30 มกราคม 2556

วิทยาลัยอิสลามศึกษากับการจัดโครงการประชุมอิสลามศึกษานานาชาติ

วิทยาลัยอิสลามศึกษาได้ดำเนินการจัดโครงการจัดประชุมอิสลามศึกษานานาชาติ International Islamic Studies Conferences (IISC) ครั้งที่ 1 เรื่อง “Roles of Islamic Studies in Post-Globalized Societies” วันที่ 21 - 23 ธันวาคม 2553 และได้ดำเนินการจัดครั้งที่ 2 เรื่อง “Islamic Studies in a Changing World: Challenges and Opportunities” ระหว่างวันที่ 14-16 มกราคม 2556 ณ อาคารวิทยอิสลามนานาชาติ วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี (รายงานสรุปโครงการจัดประชุมอิสลามศึกษานานาชาติ ครั้งที่ 2 : 2556)

ผลสืบเนื่องจากการจัดการประชุมอิสลามศึกษานานาชาติครั้งที่ 1 โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดประชุมครั้งนั้น คือ พัฒนาการศึกษอิสลามศึกษาและภาษาอาหรับในประเทศไทยให้มีความเข้มแข็งและมีมาตรฐานในระดับเดียวกันกับนานาชาติ และการบูรณาการศาสตร์ทางด้านอิสลามศึกษากับศาสตร์สาขาวิชาต่าง ๆ ในรูปแบบของสหวิทยาการอิสลาม (Comprehensive Islamic Sciences - CIS) ซึ่งเป็นการเปิดมิติใหม่ทางการจัดการศึกษาอิสลามศึกษาในประเทศไทย โดยที่จะได้รับรู้แนวคิดและประสบการณ์จากกูรูทางด้านอิสลามศึกษาในนานาชาติและจะเป็นแนวทางในการพัฒนาอิสลามศึกษาในประเทศไทยในอนาคต การจัดประชุมสัมมนานานาชาติครั้งที่ 1 นั้น ถือเป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการที่จะแสวงหาพันธมิตรทาง

วิชาการเพื่อการพัฒนาอิสลามศึกษาในประเทศไทยให้มีความเจริญที่ยั่งยืนต่อไป โดยผู้เข้าร่วมการประชุมประกอบด้วยผู้นำศาสนา อธิการบดี คณบดี ผู้บริหาร อาจารย์และนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษาที่มีการเรียนการสอนอิสลามศึกษาขั้นสูงทั้งในและต่างประเทศ จำนวนทั้งหมด 546 คน คือ นักวิชาการจากต่างประเทศ 84 คนและในประเทศไทย 462 คน

กิจกรรมที่สำคัญนอกจากการนำเสนอบทความทางวิชาการจำนวน 28 บทความ การประชุมทวิภาคี (Bilateral Meeting) 14 ฉบับ ที่ประชุมอิสลามศึกษานานาชาติครั้งที่ 1 ได้จัดการประชุมโต๊ะกลม (Roundtable Meeting) ร่วมกันระหว่างอธิการบดีและตัวแทนมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เพื่อกำหนดปฏิญญาปัตตานี (FATONI Declaration) ซึ่งสาระสำคัญในปฏิญญาปัตตานี คือ ข้อตกลงความร่วมมือระหว่างเครือข่ายภาคีในการพัฒนาการศึกษาอิสลามศึกษาและภาษาอาหรับให้มีคุณภาพและสามารถเป็นฐานในการประกอบอาชีพและพัฒนาสังคมให้มีความสันติสุข นอกจากนี้ปฏิญญาปัตตานี ได้มีข้อตกลงร่วมกันว่าในทุก ๆ 2 ปีจะมีการประชุมอิสลามศึกษานานาชาติที่ปัตตานี ประเทศไทย)

ปฏิญญาปัตตานี

รองศาสตราจารย์ ดร.บุญสม ศิริบำรุงสุข อธิการบดีมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ แถลงภายหลังการลงนามใน “ปฏิญญาปัตตานี” ระหว่างสถาบันการศึกษาที่มีการเรียนการสอนด้านอิสลามศึกษาจาก 16 ประเทศทั่วโลก ได้แก่ ไทย กัมพูชา จีน มาเลเซีย อินโดนีเซีย ซาอุดีอาระเบีย กาตาร์ แทนซาเนีย จอร์แดน โมร็อกโก ซูดาน อียิปต์ ปากีสถาน ตุรกี ตูนิเซีย ลิเบีย ซึ่งได้เดินทางมาร่วมประชุมวิชาการนานาชาติ “Roles of Islamic Studies in Post Globalized Societies” ระหว่างวันที่ 21-23 ธันวาคม 2553 ที่วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี โดยการประชุมครั้งนี้ มีคณาจารย์ นักวิชาการผู้นำระดับรัฐมนตรี และผู้นำศาสนา ประมาณ 300 คน เข้าร่วมว่า

ปฏิญญาปัตตานี เกิดจากพื้นฐานของการพูดคุยของนักวิชาการอิสลามศึกษาทั่วโลก ที่มีความมุ่งมั่นจะนำพาอิสลามศึกษาไปสู่การสร้างสันติสุขของโลก โดยภายใต้หลักการสำคัญของ “ปฏิญญาปัตตานี” คือร่วมกันอย่างใกล้ชิดเพื่อสร้าง ให้ การศึกษาแก่เยาวชนรุ่นใหม่ ให้มีความคิดความรู้เชิงสร้างสรรค์ และรู้จักอดทน มีความสามารถทั้งด้านความรู้และด้านคุณธรรม เพื่อเข้าสู่การแข่งขันหลัง โลกแห่ง โลกาภิวัตน์ ที่เต็มไปด้วยสังคมฐานความรู้ ผู้ร่วมลงนามต่างมีความเห็นพ้องว่า ควรมีการถ่ายทอดความรู้ด้านอิสลามศึกษาให้กับ โลกและเยาวชน ตามหลักศาสนาที่ถูกต้องบริสุทธิ์ ซึ่งนั่นคือหลักที่ช่วยสร้างสันติภาพให้มวลมนุษย สันคมมุสลิมต้องมีการ

สื่อสารกับคนทั้งโลกเพื่อให้เข้าใจหลักศาสนาอันบริสุทธิ์ เพื่อให้เห็นความงดงามของศาสนาและเกิดความเข้าใจ การเคารพศรัทธาซึ่งกันและกัน ทั้งนี้เพราะเราไม่สามารถอยู่อย่างลำพังได้

ในส่วนของที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์นั้น ผู้ร่วมลงนามได้ตกลงกันที่จะพัฒนาวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ให้มีความเข้มแข็งในด้านการเรียนการสอนภาษาอาหรับในประเทศไทย และจะมีการตั้งเครือข่ายเพื่อทำงานร่วมกัน โดยมีการประชุมร่วมกันทุก 2 ปี ที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เพื่อแลกเปลี่ยนและทบทวนความรู้จากการวิจัย เพื่อพัฒนาสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการ โดยนานาชาติผู้มีส่วนร่วมในการร่างปฏิญญาปัตตานี ได้กล่าวขอบคุณรัฐบาลไทย ที่สนับสนุนส่งเสริมศาสนาอิสลาม และเปิดโอกาสให้มีการจัดสัมมนานานาชาติครั้งนี้ขึ้น

ปฏิญญาปัตตานี มีสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการให้อิสลามศึกษา มีส่วนในการพัฒนาวิชาการ เยาวชน การร่วมมือกันเพื่อสร้างสันติสุขให้แก่มวลมนุษย์ โดยแบ่งได้เป็น 5 ข้อดังนี้

1. อิสลามศึกษาจะเน้นคุณค่าของความสุข และความเป็นหนึ่งเดียวกันระหว่างมวลมนุษยชาติ
2. อิสลามศึกษาจะบูรณาการกับความรู้ในสาขาต่างๆ ทั้งหมด โดยมีเป้าหมายของการสร้างสังคมที่มีประสิทธิภาพประสิทธิผล และประสบความสำเร็จในการพัฒนาเยาวชนรุ่นใหม่
3. อิสลามศึกษาจะเน้นความสำคัญของการพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี เพื่อไปสู่ความเจริญก้าวหน้าและความยุติธรรมในสังคม เพื่อสันติสุขของสังคมโลก
4. อิสลามศึกษาจะเน้นมิติของโลกอิสลาม เพื่อสร้างความร่วมมือและความเป็นมิตรให้เกิดขึ้นทั่วโลก
5. อิสลามศึกษาจะเน้นความสำคัญของเสรีภาพและจะส่งเสริมการเจรจา เพื่อปกป้องสังคมจากความรุนแรงและการแตกแยก เพื่อเป็นการสร้างมรดกทางวัฒนธรรมให้แก่มวลมนุษย์

สรุปผลการจัดประชุมอิสลามศึกษานานาชาติครั้งที่ 2

วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ได้เตรียมการโครงการประชุมอิสลามศึกษานานาชาติครั้งที่ 2 (The 2nd International Islamic Studies Conference - IISC) โดยทำการของบประมาณสนับสนุนจากรัฐบาลเป็นเงินจำนวน 15,000,000.00 บาท (สิบห้าล้านบาทถ้วน) โดยกำหนดวัตถุประสงค์ในการประชุมนานาชาติ ครั้งที่ 2 ดังนี้ คือ

- 1). ใช้ยุทธศาสตร์การศึกษาอิสลามศึกษาเพื่อเชื่อมโยงกับโลกมุสลิมผ่านนักวิชาการอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบและสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องและเป็นจริงต่อรัฐบาลไทยในหมู่ประเทศมุสลิม
- 2). แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ร่วมมือและพัฒนาการจัดการศึกษาทางด้านอิสลามศึกษาและภาษาอาหรับเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต
- 3). เผยแพร่นโยบายการส่งเสริมและทำนุบำรุงการศึกษาทางด้านอิสลามศึกษาและสิทธิเสรีภาพของมุสลิมในประเทศไทย
- 4). สร้างความสัมพันธ์ในมิติทางการศึกษาอิสลามศึกษาระหว่างประเทศไทยกับโลกมุสลิมสู่ความสัมพันธ์อันดีงาม ระหว่างประชาชนกับประชาชน และรัฐกับรัฐให้มีความแน่นแฟ้น มากขึ้นในอนาคต
- 5). ประชาสัมพันธ์ประเทศไทยสู่นานาชาติ

วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ได้ดำเนินการจัดการประชุมอิสลามศึกษานานาชาติครั้งที่ 2 (The 2nd International Islamic Studies Conference – IISC) หัวข้อเรื่อง ‘อิสลามศึกษาในโลกที่เปลี่ยนแปลง: โอกาสและสิ่งท้าทาย Islamic Studies in a Changing World: Challenges and Opportunities. เมื่อวันที่ 14-16 มกราคม 2556 ณ หอประชุมอันวาวู อาคารวิทยอิสลามนานาชาติ วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี มีผู้เข้าร่วมประชุมทั้งหมด 504 คน ประกอบด้วยรัฐมนตรี ชุด ผู้นำศาสนา อธิการบดี นักวิจัย และนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษาที่มีการเรียนการสอนอิสลามศึกษาทั้งในและต่างประเทศ โดยแยกเป็นนักวิชาการจากต่างประเทศจำนวน 122 คน ใน 30 ประเทศและในประเทศจำนวน 382 คน โดยมีกิจกรรมที่สำคัญ ๆ 5 กิจกรรมดังนี้ คือ

กิจกรรมที่ 1 Pre Meeting.

เป็นการประชุมนอกรอบระหว่างอธิการบดี และตัวแทนจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศ ในวันที่ 13 มกราคม 2556 เพื่อที่จะกำหนดกรอบประเด็นที่จะเป็นวาระการประชุมโต๊ะกลมรวมทั้งแนวในการเขียนข้อสรุปการประชุมที่จะมีขึ้นในวันที่ 15 มกราคม 2556 ซึ่งในที่ประชุมได้มีข้อตกลงในวาระหรือประเด็นในการพิจารณาร่วมในการประชุมโต๊ะกลม (Roundtable Meeting) และกรอบข้อสรุปการประชุมอิสลามศึกษานานาชาติครั้งที่ 2 (ฉบับร่าง) รวม

ทั้งการเสนอรายชื่อตัวแทนสถาบันการศึกษาของแต่ละประเทศเพื่อเป็นคณะกรรมการความร่วมมือด้านอิสลามศึกษา (Islamic Studies Coordinating Committee-ISCCO) (เอกสารแนบท้าย 2)

กิจกรรมที่ 2 Keynotes Speaker, Speeches and Paper Presentations.

กิจกรรมที่ 2 เป็นกิจกรรมที่ดำเนินการในวันที่ 14-15 มกราคม 2556 คือ กล่าวต้อนรับโดยท่านอธิการบดีมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ พิธีขอพรจาก ฯพณฯ ท่านจุฬาราชมนตรี และพิธีเปิดและบรรยายพิเศษโดย ฯพณฯ ท่านรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี นายนิวัฒน์ ธีรังบุญทรงไพศาล และบรรยายพิเศษ (Keynote Speech and Speeches) โดยผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านอิสลามศึกษาจากต่างประเทศและในประเทศทั้งหมด 8 ท่านและการนำเสนอบทความทางวิชาการ (Paper Presentation) จากอธิการบดี ศาสตราจารย์ และนักวิจัยจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศ เป็นการนำเสนอบทความที่เป็นภาษาอาหรับและภาษาอังกฤษ จำนวนทั้งหมดรวม 30 บทความ (เอกสารแนบท้าย 3)

กิจกรรมที่ 3 Bilateral Meeting

กิจกรรมที่ 3 เป็นการเจรจาทวิภาคีระหว่างวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์กับมหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษาต่าง ๆ จากต่างประเทศ เพื่อตกลงกรอบความร่วมมือทางวิชาการเช่น แลกเปลี่ยนอาจารย์และนักศึกษา การจัดประชุมสัมมนา ร่วม กิจกรรมบริการวิชาการร่วม และอื่น ๆ ซึ่งในปีนี้ได้มีการลงนามในบันทึกการประชุมทวิภาคีทั้งหมด 10 ฉบับ

กิจกรรมที่ 4 Round Table Meeting

การประชุมโต๊ะกลม เป็นการประชุมเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์และทิศทางการพัฒนาอิสลามศึกษาเพื่อให้บรรลุผลต่อการพัฒนาสังคมโลกมุสลิมในสถานการณ์ของโลกที่มีการเปลี่ยนแปลง ที่ประชุมได้กำหนดข้อตกลงร่วมโดยสรุปเป็นประเด็นสำคัญ ๆ ดังนี้ คือ อิสลามศึกษาต้องเน้นคุณค่าที่สำคัญในอิสลาม เช่น ความสมดุล (Balance) ความครอบคลุม (Comprehensive) ความหลากหลาย (Diversity) ความยืดหยุ่น (Flexibility) และความเป็นเลิศ (Excellence) สอนอิสลามศึกษาต้องเน้นการปกป้องและส่งเสริมสิทธิมนุษยชน สร้างความมั่นคงสำหรับสันติภาพและความสามัคคีในภูมิภาคและโลก สาม อิสลามศึกษาต้องจัดการกลไกในการแก้ปัญหาที่จะเอาชนะปัญหาและวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ที่สามารถปกป้องสังคมมนุษย์และสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติให้อยู่

รอดได้อย่างยั่งยืน และที่ประชุมยังเห็นพ้องว่าอิสลามศึกษาควรเน้นและให้ความสำคัญในความ
ทำท้าวร่วมสมัยที่สำคัญ 4 ประการ คือ

1. ภาพของอิสลามและมุสลิมต่อสังคมโลกที่ไม่ใช่อิสลาม
2. ความสัมพันธ์ระหว่างชาวมุสลิมและไม่ใช่มุสลิม
3. บทบาทของสถาบันการเงินในอิสลาม การธนาคาร ทรัพย์สินที่บริจาคซากาต
ในการพัฒนาเศรษฐกิจและทรัพยากรธรรมชาติที่ยั่งยืน
4. อิสลามศึกษาควรเน้นแนวคิดความสมดุล (Just and Balance/Wasatiyah) ซึ่งเป็น
แนวที่เป็นธรรมของอิสลาม ความเป็นเลิศทางศีลธรรมและการเอาใจใส่ที่จะเอาชนะกับภัยคุกคาม
ของการก่อการร้ายและลัทธิความคลั่งไคล้ (terrorism and extremism.)

ข้อเสนอแนะ

จากปฏิญญาปัตตานี (FATONI Declaration) ซึ่งเป็นข้อสรุปการประชุม โต๊ะกลม
เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2555 ที่ประชุมได้ตระหนักถึงความสำคัญของคุณภาพและความสมบูรณ์ของ
อิสลามศึกษา ที่ประชุมได้เสนอแนะให้วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
เตรียมการและดำเนินการกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

1. ให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการประสานงานอิสลามศึกษา (Islamic Studies Coordinating Committee : ISCCO) ภายในปี พ.ศ.2555
2. ให้มีการจัดตั้งเครือข่ายองค์กรการวิจัย (Research Organization Network : RON) เพื่อประสานและอำนวยความสะดวกในคุณภาพของงานวิจัยทางวิชาการ ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความเข้าใจและการพัฒนายุทธศาสตร์อิสลามศึกษาเพื่อพัฒนาสังคม
3. ให้มีการแลกเปลี่ยนบุคลากรด้านการศึกษา
4. วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เป็นศูนย์กลางทางการศึกษาอิสลามศึกษาและเป็นจุดศูนย์รวมพัฒนาภาษาอาหรับในประเทศไทย
5. ให้มีการจัดการประชุมอิสลามศึกษานานาชาติในทุก ๆ 2 ปี

ซึ่งจากข้อเสนอแนะจากที่ประชุมอิสลามศึกษานานาชาติครั้งที่ 1 วิทยาลัยได้ดำเนินการและเตรียมการแล้ว ดังนี้ คือ จัดการประชุมอิสลามศึกษานานาชาติครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 13-15 มกราคม 2556 สอง ได้แต่งตั้งคณะกรรมการประสานงานอิสลามศึกษา (Islamic Studies

Coordinating Committee: ISCCO) เมื่อวันที่ 15 มกราคม 2556 สาม จัดเตรียมอาคารและเครื่องมืออุปกรณ์เพื่อจัดตั้งเป็นศูนย์พัฒนาทักษะทางภาษาเพื่ออิสลามนานาชาติ ณ วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เพื่อเป็นศูนย์พัฒนาทักษะภาษาอาหรับในประเทศไทย (ซึ่งส่วนนี้ วิทยาลัยอิสลามศึกษา ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากงบประมาณพัฒนาจังหวัดปัตตานี)

เพื่อให้สถาบันการศึกษาอิสลามสามารถที่จะติดตามความท้าทายที่สำคัญในสถานการณ์โลกแห่งการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นหัวข้อเรื่องในการประชุมอิสลามศึกษานานาชาติครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 15-16 มกราคม 2556 ตัวแทนของมหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษาอิสลามศึกษาชั้นสูงต่าง ๆ ได้นำเสนอแนวทางในการจัดการดังต่อไปนี้:

1 จัดตั้งและพัฒนากองทุนสนับสนุนการวิจัยเพื่อสนับสนุนความไว้วางใจเครือข่ายระหว่างสถาบันสมาชิก

2 เผยแพร่สิ่งพิมพ์ทางวิชาการและมติที่เป็นผลการประชุม

3 คณะกรรมการประสานงานอิสลามศึกษา (Islamic Studies Coordinating Committee : ISCCO) ให้มีการจัดการประชุมเพื่อติดตามกิจกรรมตามคำแนะนำและเสนอแนะซึ่งเป็นข้อสรุปของการประชุมโต๊ะกลม โดยคณะกรรมการที่ได้รับมอบหมายควรพบกันปีละครั้งเป็นอย่างน้อย

การประชุมอิสลามศึกษานานาชาติ ณ วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ที่จะจัดในทุก ๆ สองปีนั้น นับว่าเป็นที่ประชุมที่ผู้บริหารมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ที่มีการสอนอิสลามศึกษาทั้งในและต่างประเทศได้ให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก ดังที่จะเห็นได้จากจำนวนผู้บริหารและนักวิชาการทางด้านอิสลามศึกษาเข้าร่วมการประชุมในครั้งนี้ โดยที่ผู้บริหารและนักวิชาการอิสลามศึกษาจะใช้เวทีการประชุมอิสลามศึกษานานาชาติที่ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เป็นศูนย์ในการพบปะ แลกเปลี่ยนและกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาอิสลามศึกษาให้มีผลต่อการพัฒนาสังคมโลก โดยเฉพาะในประเด็นการสร้างสันติภาพและการสร้างความสามัคคีของพลเมืองโลก ดังที่เห็นได้ชัดจากการประกาศข้อสรุปการประชุมโต๊ะกลม เมื่อวันที่ 15 มกราคม 2556

2.5 วิทยาลัยอิสลามศึกษา สถาบันอุดมศึกษาในอิสลาม

วิทยาลัยอิสลามศึกษา ถือได้ว่ามีฐานะเป็นสถาบันอุดมศึกษาในอิสลาม โดยเป็นองค์กรหนึ่งที่ต้องทำหน้าที่ในการจัดการเรียนการสอนวิชาการอิสลามศึกษา และทำหน้าที่เผยแพร่หลักการอิสลามแก่มวลมนุษยชาติ ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอเสนอแนวคิดเกี่ยวกับสถาบันอุดมศึกษาในอิสลามและเป้าหมายของการศึกษาในอิสลาม ไว้ดังนี้

แนวคิดสถาบันอุดมศึกษาในอิสลาม

อิสลามเป็นศาสนาที่ให้ความสำคัญกับความรู้เป็นอย่างมาก อิสลามไม่เพียงแต่สอนให้มนุษย์มีความรักต่อความรู้ แต่อิสลามยังเรียกร้องให้ทุกคนแสวงหาความรู้ ไม่ว่าจะเขาจะอยู่ที่ใด จะอยู่ในยามที่คับขันหรืออยู่ในภาวะศึกสงครามก็ตาม เพราะความรู้เป็นพื้นฐานของการพัฒนามนุษย์ เป็นกุญแจของความเจริญทางวัฒนธรรมและอารยธรรม ความรู้มีความสำคัญในทุกขั้นตอนของการดำรงอยู่ของมนุษย์ ความรู้เท่านั้นที่จะทำให้มนุษย์รู้จักตัวเอง รู้จักรวาล และรู้จักผู้อภิบาล ผู้ทรงสร้าง โองการแรกในคัมภีร์อัลกุรอานที่ถูกประทานลงมายังท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ นั้นเป็นอาชะฮุดที่เกี่ยวกับความรู้ เพราะพระองค์อัลลอฮ์ทรงรู้ว่ามนุษย์ที่มีความรู้เท่านั้นที่สามารถจะแยกแยะระหว่างความดีและความชั่วได้

อิสลามให้ความสำคัญกับการแสวงหาความรู้โดยไม่คำนึงว่าความรู้จะเป็นความรู้ทางโลกหรือทางธรรม และไม่คำนึงถึงแหล่งที่มาของความรู้ เพราะความรู้ในอิสลามนั้นเป็นความรู้ที่บูรณาการ ดังที่ปราชญ์มุสลิมท่านหนึ่งได้กล่าวไว้ว่า ความรู้ในอิสลามจะครอบคลุมความรู้ทั้งทางธรรมและทางโลก โดยไม่คำนึงว่าความรู้นั้นจะได้อามาจากประสบการณ์ สัญชาตญาณ หรือเหตุผล แต่ต้องมีเงื่อนไขว่าความรู้ทั้งหมดนั้นจะต้องไม่ขัดแย้งกับวิวรรณ์ (วะฮยู) ที่พระองค์อัลลอฮ์ทรงประทานมา ในมุมมองอิสลามความรู้ที่ไม่ขัดแย้งกับวิวรรณ์ (วะฮยู) นั้นย่อมจะถือว่าเป็นความรู้ของอิสลาม ด้วยเหตุผลดังกล่าวอิสลามจึงเน้นถึงการแสวงหาและผู้รู้จะต้องถ่ายทอดความรู้ที่ตนมีอิสลามมีทัศนะว่า ความรู้เท่านั้นที่จะทำให้มนุษย์บรรลุถึงความสำเร็จได้ ไม่ว่าจะประสบความสำเร็จในโลกนี้หรือโลกหน้า

เนื่องจากการได้มาซึ่งความรู้ถือเป็นสิ่งจำเป็น การแสวงหาความรู้จึงเป็นสิ่งที่ประเสริฐยิ่งสำหรับมวลมนุษย และถือเป็นหน้าที่ของมวลมนุษย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่เป็นมุสลิม

และพวกเขาเหล่านั้นจะต้องศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับศาสนาของตน เพราะศาสนาคือวิถีแห่งการดำเนินชีวิต

ความจำเป็นในการแสวงหาความรู้นี้เป็นแรงผลักดันให้เกิดสถาบันการศึกษา รูปแบบต่าง ๆ ในประวัติศาสตร์อิสลาม เช่น บ้านของผู้รู้ สมาคมผู้รู้ (กุดตาบ) มัสยิด เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งมัสยิดถือได้ว่าเป็นสถาบันการศึกษาที่มีบทบาทสำคัญในประวัติศาสตร์อิสลาม แต่เนื่องจากการศึกษาที่จัดขึ้นในมัสยิดมักครอบคลุมสมาชิของผู้ที่ต้องการความสงบในการปฏิบัติธรรม จึงได้มีการจัดสร้าง โรงเรียนแยกออกจากมัสยิด ต่อมาได้ขยายรูปแบบเป็นสถาบันอุดมศึกษาอิสลาม

สถาบันอุดมศึกษาอิสลามไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างผู้รู้ทางศาสนา หรือนักเผยแผ่ศาสนาอย่างเดียว แต่สถาบันอุดมศึกษามุ่งมั่นสร้างคนให้มีความรู้คู่คุณธรรม สถาบันอุดมศึกษาอิสลามจะเน้นการเรียนรู้ทุกสาขาวิชา ไม่ได้จำกัดกรอบแค่การเรียนรู้วิชาการอิสลามหรือกฎหมายอิสลามเพียงอย่างเดียว แต่จะครอบคลุมวิชาการแขนงต่าง ๆ ทั้งนี้เพราะอิสลามไม่ได้ห้ามการศึกษาแขนงต่าง ๆ ที่ไม่ขัดแย้งกับหลักการของศาสนาอิสลาม

ในปัจจุบันสถาบันอุดมศึกษาที่มีอยู่พอจะแยกออกเป็น 3 ประเภท

1. สถาบันอุดมศึกษาอิสลามที่สอนวิชาการอิสลามในรูปแบบที่เป็นคลาสสิก สอนวิชาการที่บูรณาการทั้งวิชาการทางธรรมและทางโลกในลักษณะผสมผสานอย่างกลมกลืน เพราะวิชาการอิสลามนั้นเป็นวิชาการที่บูรณาการ ไม่ได้แบ่งแยกความแตกต่างระหว่างวิชาการศาสนาและวิชาการทางโลก การแบ่งแยกดังกล่าวเกิดขึ้นในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 – 20 หลังจากที่ประเทศมุสลิมได้ตกเป็นเมืองขึ้นของพวกล่าอาณานิคมตะวันตก

2. สถาบันอุดมศึกษาอิสลามกึ่งบูรณาการ ที่จัดการเรียนการสอนที่บูรณาการวิชาการสาขาต่าง ๆ ที่เป็นทั้งวิชาการทางโลกที่ส่วนใหญ่เป็นวิชาการที่มาจากตะวันตก โดยมีกระบวนการอิสลามานูวัตติวิชาการดังกล่าว และวิชาการศาสนาเข้าด้วยกัน ภายใต้ปรัชญาเดียวกัน หรืออาจจะต่างกัน

3. สถาบันอุดมศึกษาอิสลามทวิระบบ มีการจัดการเรียนการสอนทั้งวิชาการศาสนาและวิชาการทางโลก และทั้งสองประเภทวิชาจะมีปรัชญาเป็นของตนเองที่ขัดแย้งกัน

วัตถุประสงค์ของสถาบันการศึกษาอิสลาม คือเพื่อการฝึกฝนทางจิตวิญญาณ สติปัญญา เหตุผล ความรู้ลึกและประสาทสัมผัส การศึกษาของประเทศมุสลิมควรมุ่งเน้นให้มนุษย์

เจริญเติบโตในทุก ๆ ด้าน เช่น ด้านจิตวิญญาณ สติปัญญา การจินตนาการ สรีระ วิทยาศาสตร์ ภาษาศาสตร์ ทั้งปัจเจกบุคคลและส่วนรวม แล้วโน้มน้าวด้านต่าง ๆ เหล่านี้สู่พระผู้เป็นเจ้าของเป้าหมายสูงสุดของการศึกษาคือการมอบหมายตนต่ออัลลอฮ์ ﷻ ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล สังคมและมนุษยชาติ (First World Conference on Muslim Education, 1983 : 16 อ้างถึงในกาเดร์ สะอะ และคณะ 2551: 5)

จากวัตถุประสงค์ข้างต้น สถาบันอุดมศึกษาอิสลามจึงมีหน้าที่ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้มีพัฒนาการทุก ๆ ด้าน ข้อแตกต่างระหว่างสถาบันอุดมศึกษาอิสลามกับสถาบันอุดมศึกษาทั่วไปก็คือ ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับความรู้ สถาบันอุดมศึกษาอิสลามจะถือว่าความรู้ใดที่ไม่ขัดกับอิสลามถือว่าใช้ได้ และความรู้ที่มาจากวิวัฒนาการถือเป็นความจริงแท้ ในขณะที่สถาบันอุดมศึกษาทั่วไปจะถือว่าความรู้ที่การทดสอบทางสมมุติฐานเท่านั้นที่จะถือว่าเป็นจริง

ข้อเท็จจริงดังกล่าวได้แสดงให้เห็นว่าสถาบันอุดมศึกษาอิสลามเป็นสถาบันการศึกษาที่สมบูรณ์แบบ ที่จัดการเรียนการสอนสาขาวิชาแขนงต่าง ๆ เช่นเดียวกับสถาบันอุดมศึกษาทั่วไป ต่างกันที่สถาบันอุดมศึกษาอิสลามจัดการเรียนการสอนที่มีเนื้อหาที่ไม่ขัดกับหลักการศาสนาเท่านั้น (อ้างถึงใน กาเดร์ สะอะ และคณะ, 2548 : 3-5)

เป้าหมายของการศึกษาในอิสลาม

ปราชญ์มุสลิมยุคก่อนได้เชื่อมโยงการศึกษากับการภักดีและศรัทธา อัลกออบีชีฮ์ (Al-Qabisi, 936-1012) กล่าวว่า วัตถุประสงค์ของการศึกษาและการสอนในอิสลาม คือ เพื่อที่จะรักษาไว้ซึ่งศาสนาและการสร้างความเข้มแข็งในศรัทธา อัลกออบีชีฮ์ได้กล่าวไว้ในหนังสือ AL-Mufassilah Liahwal Al-Muta'llimin Wal-Muta'llimin (ความเป็นอยู่ของผู้เรียนและข้อกำหนดสำหรับผู้สอนและผู้เรียน) ว่า “วัตถุประสงค์ของการศึกษา คือ การทำให้ความหมายของศรัทธาอิสลาม ความดี การยึดมั่น และการปฏิรูป มีความเป็นสามัญการ” (Shamsudin, A, 1985 : 96 อ้างถึงใน Ali Mohammad Jubren Saleh, 2551 : 40)

อิบน์ ซะฮ์นูน (Ibn Sahnoun)(ศ.ศ.202 - 256) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ A'dab Al-Mu'a'llimin Wal-Muta'llimin (จริยธรรมสำหรับครูและนักเรียน) ว่า วัตถุประสงค์ของการศึกษา คือ การฟุ้งฟักศาสนาให้เกิดในตัวเองเด็กและการคงไว้ซึ่งจริยธรรม วัตถุประสงค์ดังกล่าวจะบรรลุ

ได้ด้วยการให้การศึกษาเกี่ยวกับคัมภีร์อัลกุรอาน ฟิกฮ์ และวิชาศาสนาอื่น ๆ และการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมโดยผ่านการฝึกปฏิบัติและการแสดงออกทางพฤติกรรม (al-Shafi'i, 1988 : 261-264 อ้างถึงใน Ali Mohammad Jubren Saleh, 2551 : 40)

ปรัชญาการศึกษาของท่าน อิบน์ตุ้ยมียะฮ์ (Ibn Taimiyah) (661-728 AH) จะวางอยู่บนหลักเอกภาพ อิบน์ตุ้ยมียะฮ์ได้กล่าวว่า การศึกษาจะต้องปลูกฝังความหมายของเอกภาพลงในวิญญาณของผู้ที่แสวงหาเอกภาพเพื่อที่เขาเหล่านั้นจะบรรลุถึงวัตถุประสงค์แห่งการสร้างมนุษย์ อิบน์ตุ้ยมียะฮ์ ได้แบ่งเอกภาพออกเป็นสองส่วน คือ เอกภาพแห่งความเป็นเจ้า (Godly Tawhid) ซึ่งหมายถึงการภักดี ความรัก การสรรเสริญ และการเชื่อฟังต่ออัลลอฮ์เท่านั้น และเอกภาพแห่งผู้อภิบาล (Lordly Tawhid) ซึ่งหมายถึงการศรัทธาว่า อัลลอฮ์ ﷻ เป็นผู้อภิบาลมวลมนุษยชาติและโลกอย่างแท้จริง (อ้างถึงใน al-Kilani, 1988 : 253-254) อิบน์ตุ้ยมียะฮ์ ยังได้กล่าวอีกว่า การศึกษาและการสอนไม่อาจบรรลุได้เว้นแต่ความหมายแห่งความเป็นเอกะของอัลลอฮ์ ﷻ ได้รับการปลูกฝังลงไปยังส่วนลึกในวิญญาณของผู้เรียน

อัลฆอซาลี (al-Ghazali) (1058-1111 AC) ซึ่งเป็นปราชญ์มุสลิมที่สำคัญอีกท่านหนึ่งกล่าวว่า วัตถุประสงค์ของการศึกษา คือการนำพาดนเข้าใกล้อัลลอฮ์ ﷻ โดยผ่านการศึกษาความรู้ศาสนาและจริยธรรมอันดีงาม อัลฆอซาลี กล่าวว่า “ครูควรอธิบายให้ผู้เรียนรู้ว่าวัตถุประสงค์ของการแสวงหาความรู้ นั่นคือ เพื่อที่จะนำพาดนเข้าใกล้อัลลอฮ์ ﷻ โดยจะต้องไม่แสดงการโอ้อวดหรือสร้างภาพ” (หน้า 53) อัลฆอซาลี เชื่อว่า ความรู้เป็นเครื่องมือที่จะทำความรู้จักอัลลอฮ์ ﷻ และศรัทธาในพระองค์ ดังนั้นการได้มาซึ่งความรู้ในอิสลามถือเป็นกิจแห่งการภักดี และการแสวงหาความรู้ถือเป็นการต่อสู้ในหนทางของอัลลอฮ์รูปแบบหนึ่ง

ปราชญ์มุสลิมยุคก่อนนอกจากจะให้ความสำคัญต่อความรู้ศาสนาแล้ว ยังได้เรียกร้องให้มีการเรียนรู้ในศาสตร์อื่น ๆ อัลฆอซาลีเองก็ได้กล่าวถึงคุณค่าของการศึกษาเกี่ยวกับศาสตร์ดังกล่าวนี้ ยิ่งไปกว่านั้น เราะฮ์ฮะมัด ได้กล่าวไว้ว่า “การแสวงหาความรู้เป็นหน้าที่ของมุสลิมทุกคน” (Ibn Majah, vol.1 : 98) ซึ่งหมายถึงว่า ศาสตร์ไม่ถูกจำกัดเฉพาะความรู้ศาสนา (Shari'ah) แต่ยังรวมถึงศาสตร์แขนงอื่น ๆ เพราะศาสตร์ดังกล่าวนี้มีความสำคัญต่อการทำความเข้าใจเกี่ยวกับมนุษย์และสังคมที่พวกเขาดำรงอยู่

อัลอะตัส มองว่าเป้าหมายของการศึกษาในอิสลาม คือการสร้างมนุษย์ให้เป็นคนดี มีศีลธรรม ความดีในมนุษย์สามารถจะสร้างให้เกิดขึ้นได้โดยการปลูกฝังจริยธรรมในตัวมนุษย์ตามทัศนะของอัลอะตัส (al-Attas, 1979) “องค์ประกอบพื้นฐานที่มีอยู่ในมโนทัศน์การศึกษาอิสลามคือการปลูกฝังอะดะบ (Adab)” (หน้า 1) อัลอะตัสได้เสนอแนวคิดดังกล่าวนี้โดยอิงหะดีษของเราะฮุลมุหัมมัด ﷺ ซึ่งได้กล่าวถึงเกี่ยวกับการที่อัลลอฮุ ﷻ ได้ให้การศึกษาแก่ท่านเราะฮุลอัยดีฮ์อย่าง เป็นเลิศ ดังกล่าวไว้ว่า “พระเจ้าของฉันได้สั่งสอน (Addaba) ฉันและพระองค์ทรงทำให้การศึกษา (Ta'dib) ของฉันเป็นเลิศที่สุด” (อ้างอิงใน al-Atlas, 1980 : 21) ในหะดีษดังกล่าวนี้ ท่านเราะฮุลอัยดีฮ์ ค็อล ๆ ได้ใช้คำว่า “อัคดะบา” (Addaba) ซึ่งเป็นคำกริยาของคำนาม “อะดะบ” (Adab) ตามทัศนะของอัลอะตัส (al-Attas, 1980) อะดะบ (Adab) คือวินัยแห่งการปฏิบัติหรือการฝึกฝนทางกาย จิต และวิญญาณของบุคคลหนึ่ง ๆ ที่ทำให้เกิดการยอมรับและเห็นคุณค่าต่อความสำคัญของสิ่งใดเป็นการเฉพาะที่สัมพันธ์กับความสามารถและศักยภาพแห่งจิตวิญญาณและสติปัญญาของบุคคลของบุคคลนั้น ๆ (หน้า 22) ดังนั้นการปลูกฝังอะดะบ (Adab) ให้เกิดขึ้นในมนุษย์นั้นจะทำให้การสร้างมนุษย์ที่เป็นคนดีบรรลุผล

การศึกษาในอิสลามยังมีวัตถุประสงค์เพื่อเตรียมมนุษย์ให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรมที่ดีงาม ผู้ซึ่งจะเป็นสมาชิกที่สร้างคุณประโยชน์ให้แก่สังคม รักเพื่อนมนุษย์ และพร้อมอุทิศตนเพื่อความเจริญของสังคมมนุษย์ (al-Farhan, 1983 : 34) แนวคิดดังกล่าวนี้มีฐานที่มาจากอายะฮ์อัลกุรอานที่ได้เชื่อมโยงปัจเจกมุสลิมกับโลกทั้งมวลและได้กำหนดให้มุสลิมรับผิดชอบต่อโลก ดังอัลลอฮุ ﷻ ได้กล่าวแก่ท่านเราะฮุลอัยดีฮ์มุหัมมัด ﷺ ผู้เป็นแบบอย่างแก่มุสลิมทั้งหลายว่า

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ

“และเราได้ส่งเจ้ามาเพื่ออื่นใด นอกจากเพื่อเป็นความเมตตาแก่ประชาชาติทั้งหลาย” (อัลอัมบิยาฮ์ 21 : 107)

ดังนั้นการศึกษาในอิสลามจึงมีจุดมุ่งหมายสูงสุดเพื่อพัฒนาปัจเจกบุคคลให้เป็นผู้ที่มีความเข้มแข็ง มีความภาคภูมิใจในการทำงานเพื่อสังคม ตระหนักถึงหน้าที่ความรับผิดชอบในการ

ดำเนินชีวิต รักที่จะรักดีต่ออัลลอฮ์ ﷻ และสร้างสรรค์โลกด้วยการปฏิบัติงานที่ดีในทุกแขนงของชีวิต

อย่างไรก็ตาม แนวคิดเกี่ยวกับเป้าหมายของการศึกษาที่ถือว่ามีความครอบคลุมที่สุด คือแนวคิดที่ได้จากข้อสรุปจากการประชุมการศึกษามุสลิม โลกครั้งที่ 1 (First World Conference on Muslim Education)(1977) ซึ่งจัดขึ้นในเมืองมักกะฮ์ ดังนี้

การศึกษาควรมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาบุคลิกภาพของมนุษย์อย่างสมดุล โดยผ่านกระบวนการฝึกอบรมการฝึกอบรมและขัดเกลาด้านจิตวิญญาณ สติปัญญา ความคิดที่เป็นเหตุเป็นผล ความรู้สึก และการรับรู้ทางประสาทสัมผัสของมนุษย์ การใช้กระบวนการฝึกอบรมและขัดเกลาในลักษณะดังกล่าวนี้จะทำให้ความศรัทธาได้ซึมซับสู่บุคลิกภาพของความเป็นมนุษย์ ก่อให้เกิดความรู้สึกนึกคิดที่เชื่อมโยงกับอิสลาม ทำให้สามารถปฏิบัติตามอัลกุรอานและอัซซุนนะฮ์และพร้อมน้อมนาระบบค่านิยมอิสลามมาใช้ด้วยความเต็มใจและสุข เพื่อให้สถานภาพแห่ง “ความตัวแทนของอัลลอฮ์ ﷻ บนพื้นแผ่นดิน” (Khalifatullah) ที่ได้รับมอบอำนาจแห่งจักรวาลเป็นที่ประจักษ์ และเพื่อทำให้เกิดการพัฒนาในทุกมิติตามเจตนารมณ์ของอิสลาม ที่สำคัญการศึกษาจะต้องนำไปสู่การมอบหมายตนต่ออัลลอฮ์ ﷻ ที่สมบูรณ์อย่างแท้จริง (al-Attas, 1979 : 158-159 อ้างถึงใน Ali Mohammad Jubren Saleh, 2551 : 39-42)

ดังนั้นวิทยาลัยอิสลามศึกษา จึงถือได้ว่ามีฐานะเป็นสถาบันอุดมศึกษาในอิสลาม ซึ่งเป็นองค์กรหนึ่งที่ต้องทำหน้าที่ในการจัดการเรียนการสอนวิชาการอิสลามศึกษา และทำหน้าที่เผยแพร่หลักการอิสลามแก่มวลมนุษยชาติ โดยมีเป้าหมายการศึกษาสูงสุดที่สอดคล้องกับหลักการอิสลามนั้นคือ เพื่อพัฒนาปัจเจกบุคคลให้เป็นผู้ที่มีความขยันขันแข็ง มีความภาคภูมิใจในการทำงานเพื่อสังคม ตระหนักถึงหน้าที่ความรับผิดชอบในการดำเนินชีวิต รักที่จะรักดีต่ออัลลอฮ์ ﷻ และสร้างสรรค์โลกด้วยการปฏิบัติงานที่ดีในทุกแขนงของชีวิต

2.6 เทคนิคการวิจัยแบบ EDFR

การวิจัยแบบ EDFR เป็นการวิจัยเชิงอนาคตรูปแบบหนึ่ง ดังที่ ดร.จุมพล พูลภัทร-
 ชีวิน (อ้างถึงใน สักดิพันธ์ ตันวิมลรัตน์, 2553 : 98 - 99) ได้อธิบายไว้ว่า เป็นการผสมผสานระหว่าง
 เทคนิคการวิจัยแบบ EFR (Ethnographic Futures Research) และเดลฟาย (Delphi) เข้าด้วยกัน โดยมึ
 ความเชื่อพื้นฐานของอนาคตนิยม (Futurism) จุดมุ่งหมายของการวิจัยอนาคต (Futures Research)
 เทคนิคเดลฟาย และ EFR นักอนาคตนิยมมีความเชื่อพื้นฐานว่า อนาคตเป็นเรื่องที่มนุษย์สามารถ
 ทำการศึกษาได้อย่างเป็นระบบ ความเชื่อของมนุษย์เกี่ยวกับอนาคต มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและการ
 ตัดสินใจของเขา เชื่อว่ามนุษย์สามารถจะควบคุมและสร้างอนาคตได้จุดมุ่งหมายของการวิจัย
 อนาคตจุดมุ่งหมายหลักของการวิจัยอนาคตมิใช่อยู่ที่การทำนายที่ถูกต้อง หากแต่อยู่ที่การสำรวจ
 และศึกษาแนวโน้มที่เป็นไปได้หรือน่าจะเป็นเรื่องที่ศึกษาให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ทั้งที่พึง
 ประสงค์และไม่พึงประสงค์ เพื่อที่จะหาทางทำให้แนวโน้มที่พึงประสงค์นั้นเกิดขึ้นและป้องกัน
 หรือขจัดแนวโน้มที่ไม่พึงประสงค์ให้หมดไป หรือหาทางที่จะเผชิญกับแนวโน้มที่ไม่พึงประสงค์
 นั้นอย่างมีประสิทธิภาพ ถ้าหากว่ามันจะเกิดขึ้นจริงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นข้อมูลที่ได้จากการ
 วิจัยอนาคตจะมีประโยชน์โดยตรงต่อการวางแผน การกำหนดนโยบายการตัดสินใจ ตลอดไปจนถึง
 การกำหนดยุทธวิธี (Strategies) และกลวิธี (Tactics) ที่จะนำไปสู่การสร้างอนาคตที่พึงประสงค์ และ
 การป้องกันหรือขจัดอนาคตที่ไม่พึงประสงค์

เทคนิค EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) เป็นเทคนิคการวิจัยที่
 ตอบสนองจุดมุ่งหมายและความเชื่อพื้นฐานของการวิจัยอนาคตมากที่สุดวิธีหนึ่งในปัจจุบัน เป็น
 เทคนิคการวิจัยที่รวมเอาจุดเด่นหรือข้อดีของเทคนิค EFR และ Delphi เข้าด้วยกัน การรวมข้อดีของ
 ทั้งสองเทคนิคช่วยแก้จุดอ่อนของแต่ละเทคนิคได้เป็นอย่างดี โดยหลักการแล้ว เทคนิค EDFR เป็น
 การผสมผสานระหว่างเทคนิค EFR กับ Delphi เข้าด้วยกัน ขั้นตอนต่าง ๆ ของ EDFR ก็คล้าย ๆ กับ
 Delphi เพียงแต่จะมีการปรับปรุงวิธีให้มีความยืดหยุ่นและเหมาะสมมากขึ้น โดยในรอบแรกของการ
 วิจัยจะใช้การสัมภาษณ์แบบ EFR ที่ปรับปรุงแล้ว หลังจากการสัมภาษณ์ในรอบแรก ผู้วิจัยจะนำ
 ข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และสังเคราะห์และสร้างเครื่องมือ ซึ่งมักจะมีลักษณะเป็นแบบสอบถาม แล้ว
 ส่งไปให้ผู้เชี่ยวชาญตอบตามรูปแบบของเดลฟาย เพื่อที่จะกรองความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ
 เพื่อหาฉันทมติ ซึ่งมักทำประมาณ 2 – 3 รอบ หลังจากนั้นจะนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อหาแนวโน้ม
 ที่มีความเป็นไปได้มากและมีความสอดคล้องทางความคิดเห็นระหว่างกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเพื่อสรุป
 เขียนเป็นภาพอนาคต (วิโรจน์ สารรัตนะ. 2542 : 55)

2.6.1 ปัญหาที่ควรวิจัยด้วยเทคนิค EDFR

เทคนิคการวิจัยรูปแบบ EDFR เป็นเทคนิคที่พัฒนาขึ้นเพื่อตอบสนองต่อปรัชญาและข้อตกลงพื้นฐาน (Basic Assumption) ของการวิจัยอนาคตและอนาคตนิยมโดยตรง สุวรรณ ธีรรัตนพงษ์ (2525 : 91 – 92 อ้างถึงในภัทรธิดา ผลงาม, 2552 : 20) ปัญหาที่ควรใช้เทคนิคนี้ มีดังนี้

1. ปัญหาที่จะทำการวิจัยไม่มีคำตอบที่ถูกต้องแน่นอน แต่สามารถวิจัยปัญหาได้จากการรวบรวมตัดสินแบบอัตวิสัย (Subjective Judgments) ของผู้เชี่ยวชาญในสาขานั้น ๆ
2. ปัญหาที่จะทำการวิจัยต้องการความคิดเห็นหลาย ๆ ด้านจากประสบการณ์หรือความรู้ความสามารถของผู้เชี่ยวชาญในสาขานั้น ๆ
3. ผู้วิจัยไม่ต้องการให้ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนมีผลกระทบ หรือมีอิทธิพลต่อการพิจารณาตัดสินปัญหานั้น ๆ
4. การพบปะเพื่อนัดประชุมของกลุ่มเป็นการไม่สะดวก เนื่องจากสภาพภูมิศาสตร์หรือค่าใช้จ่ายและเวลามากเกินไป
5. เมื่อไม่ต้องการเปิดเผยรายชื่อบุคคลในกลุ่ม เพราะความคิดเห็นของบุคคลในกลุ่มเกี่ยวกับปัญหาที่วิจัย อาจมีความขัดแย้งกันอย่างรุนแรง

นอกจากนี้เทคนิค EDFR ยังเปิดโอกาสให้นำวิธีการของเทคนิคไปประยุกต์ใช้กับการวิจัยอดีตหรือปัจจุบันได้ ถ้าหากว่าการนำไปใช้นั้นทำให้ได้ผลดีขึ้น และสนองต่อจุดมุ่งหมายที่ต้องการ เช่นนำไปวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา ตัดสินปัญหา กำหนดนโยบายระยะสั้น เหล่านี้เป็นต้น แต่ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาจะต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนั้นอย่างแท้จริง และด้วยกระบวนการที่ใช้ความเชี่ยวชาญของผู้เชี่ยวชาญอย่างเป็นระบบระเบียบก็ตาม วิธีการของเทคนิค EDFR จะช่วยให้ได้คำตอบและข้อเท็จจริงที่ชัดเจนกว่าการวิจัยที่ใช้เทคนิคการวิจัยแบบธรรมดาโดยทั่วไป

2.6.2 การเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ

การเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญถือเป็นประเด็นที่สำคัญที่สุดในการวิจัยอนาคตแบบ EDFR เนื่องจากเหตุผลที่เลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเป็นกลุ่มตัวอย่างเพราะมีความเชื่อว่าผู้เชี่ยวชาญคือผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์ในเรื่องที่จะศึกษา มีความสามารถมองหรือคาดการณ์อนาคตได้ชัดเจน ถูกต้อง เหตุผลที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นในสังคมหรือในอนาคตนั้น ๆ บุคคลที่อยู่เบื้องหลังการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้นได้แก่ กลุ่มผู้บริหาร กลุ่มผู้มี

อำนาจในการตัดสินใจทั้งทางตรง และทางอ้อม รวมไปถึงกลุ่มนักวิชาการผู้มีความรู้ในเรื่องนั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี

ชนิดา รัศมีพลเมือง (2528 : 92 – 93 อ้างถึงใน จิรพรรณ พิงบุญมี ณ อุทยา, 2547 : 55) กล่าวว่า ผู้เชี่ยวชาญน่าจะเป็นบุคคลที่มองหรือคาดการณ์อนาคตได้อย่างชัดเจนและถูกต้องมากกว่าคนธรรมดาทั่วไป เป็นผู้ที่รอบรู้และรู้ลึกในประเด็นที่ศึกษาอย่างจริงจัง อาจเป็นผู้ที่ศึกษาเรื่องดังกล่าวมาเป็นเวลานาน เป็นผู้มีตำแหน่งหน้าที่รับผิดชอบหรือมีประสบการณ์โดยตรงกับเรื่องที่ศึกษา ยินดีให้ความร่วมมืออย่างเต็มใจและเห็นความสำคัญของการวิจัยเรื่องนั้นด้วย

จุมพล พุฒภัทรวชิวิน (2529 : 22 – 24) ให้ข้อเสนอแนะว่า การเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญอยู่ที่จุดหมายของการศึกษาค้นคว้าว่าต้องการอะไร ถ้าต้องการจะทำให้ผลการวิจัยเกิดขึ้นจริง ๆ ควรเลือกผู้เชี่ยวชาญกลุ่มผู้บริหารปัจจุบัน กลุ่มผู้มีศักยภาพที่จะเป็นผู้บริหารรุ่นต่อไป กลุ่มนักวิชาการ และอาจจะรวมไปถึงกลุ่มผู้ใช้บริการด้วยก็ได้ ส่วนอัตราส่วนหรือสัดส่วนระหว่างหรือสัดส่วนระหว่างกลุ่มผู้เชี่ยวชาญต่าง ๆ นั้น ผู้วิจัยจะต้องเป็นผู้กำหนดเอง กล่าวคือต้องการเน้นจุดไหนมากก็เลือกผู้เชี่ยวชาญกลุ่มนั้นให้มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ แต่ทั้งนี้ควรจะมีกลุ่มนักวิชาการอยู่ด้วยเสมอ ด้วยเหตุผลที่ว่ากลุ่มนักวิชาการเป็นกลุ่มที่ค่อนข้างจะมีความคิดเห็นที่อิสระและมีความคิดสร้างสรรค์หลายรูปแบบ นักวิชาการจึงน่าจะช่วยในเรื่องที่ศึกษาได้รายละเอียดในแง่ที่เป็นวิชาการหรือแนวโน้มที่เป็นไปได้หลาย ๆ รูปแบบมากขึ้น และจะช่วยทำให้ผู้เชี่ยวชาญที่เป็นผู้บริหารได้รับรู้ข้อมูลใหม่ ๆ ที่ทันสมัย ซึ่งเขาอาจจะยอมรับว่ามันเป็นสิ่งที่ดีแล้ว ทำให้เขาตัดสินใจอย่างหนึ่งอย่างใดได้รวดเร็วขึ้นด้วย

ในด้านวิธีการคัดเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยอาจจะเป็นผู้เสนอเอง หรืออาจจะอาศัยการสอบถามจากผู้เชี่ยวชาญในวงการนั้น ๆ ให้เสนอรายชื่อบุคคลที่ควรได้รับการเลือกสรรให้เป็นกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ การคัดเลือกนี้จำเป็นต้องพิจารณากันอย่างละเอียดรอบคอบเพื่อให้ได้มาซึ่งผู้ที่เหมาะสมจริง ๆ เกี่ยวกับขนาดของกลุ่มตัวอย่าง เทคนิค EDFR เปิดโอกาสให้ยืดหยุ่นได้มากกว่าเทคนิคอื่น กล่าวคือ การที่จะใช้จำนวนผู้เชี่ยวชาญเท่าไรนั้นขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของการวิจัยงบประมาณ และเรื่องที่ศึกษาว่ามีความซับซ้อนมากน้อยเพียงใด นอกจากนี้ยังขึ้นอยู่กับกำลังคน แต่ถ้าใช้จำนวนผู้เชี่ยวชาญมาก ๆ ก็ยิ่งดีเพื่อจะได้ทางเลือกมากที่สุดเท่าที่จะมาได้ หรืออาจจะใช้จำนวนผู้เชี่ยวชาญตั้งแต่ 17 คนขึ้นไป (Macmilland ,1744:64. อ้างถึงในภัทรวชิรา ผลงาม 2552 : 21) ได้ศึกษาวิจัยไว้ แต่โดยปกติทั่วไปมักจะใช้ประมาณ 20 – 30 คน นอกจากนี้ถ้ามีเหตุผลหรือความจำเป็นบางประการทำให้จำนวนผู้เชี่ยวชาญแต่ละรอบมีจำนวนแตกต่างกันออกไปบ้างก็ไม่มีปัญหาใด ๆ ทั้งสิ้น แต่ถ้าทำได้ควรให้รอบแรกของการเก็บข้อมูลมีจำนวนผู้เชี่ยวชาญมากที่สุดเท่าที่จะมากได้ เพื่อจะได้แนวโน้มหรือทางเลือกมากที่สุด ส่วนรอบอื่น ๆ จำนวนผู้เชี่ยวชาญอาจจะ

เพิ่มขึ้นหรือลดลงบ้างตามความจำเป็นก็ได้ แต่ทั้งนี้ถ้าต้องการให้ผลการวิจัยมีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้นก็อาจเพิ่มจำนวนผู้เชี่ยวชาญรอบสุดท้ายให้มากขึ้นและอาจจะมากกว่ารอบแรกก็ได้ โดยผู้ที่เพิ่มขึ้นมาจะต้องเป็นผู้ที่เชี่ยวชาญในเรื่องนั้นอย่างแท้จริงด้วย แต่ถ้าจำนวนผู้เชี่ยวชาญเท่ากันหมดทุกรอบได้ก็จะดีในด้านที่ว่าสะดวกสำหรับการคิดค่าสถิติและนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้า และเป็น การเพิ่มคุณค่าให้กับงานวิจัยได้อีกทางหนึ่งด้วย

2.6.3 ขั้นตอนสำคัญของการวิจัยแบบ EDFR

เทคนิคการวิจัยแบบ EDFR ว่าเป็นเทคนิคการวิจัยอนาคตที่ตอบสนองจุดมุ่งหมาย และความเชื่อพื้นฐานของการวิจัยอนาคตมากที่สุดวิธีหนึ่งในปัจจุบัน เป็นเทคนิคการวิจัยที่รวมเอา จุดเด่นหรือข้อดีของเทคนิค EFR และ Delphi เข้าด้วยกัน สำหรับขั้นตอนการวิจัยแบบอดีเอพอาร์ จุมพล พุฒภักดิ์ (2540 : 1-19) ได้สรุปขั้นตอนในการวิจัยแบบ EDFR ได้ดังนี้ คือ

1. การกำหนดและเตรียมตัวกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญมาก เพราะผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ให้ข้อมูลที่เชื่อถือ ผู้วิจัยต้องคิดตามกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเป็นการส่วนตัว อธิบาย จุดมุ่งหมายขั้นตอนต่าง ๆ ของการวิจัย เวลาที่ใช้โดยประมาณ และประโยชน์ของการวิจัยถึงความ จำเป็นและความสำคัญของผู้เชี่ยวชาญ

2. สัมภาษณ์ (EDFR รอบที่ 1) ลักษณะการสัมภาษณ์และขั้นตอนคล้ายกับ EFR แต่ EDFR มีความยืดหยุ่นมากกว่าผู้วิจัยสามารถที่จะเลือกรูปแบบการสัมภาษณ์รอบที่ 1 อาจใช้รูปแบบ EFR กล่าวคือ เริ่มสัมภาษณ์จาก ภาพอนาคตทางที่ดี (Optimistic Realistic Scenario) ภาพอนาคต ทางที่ไม่ดี (Pessimistic Realistic Scenario) ภาพอนาคตที่มีความเป็นไปได้มากที่สุด ทั้งนี้เพื่อให้ ผู้เชี่ยวชาญคิดในหลายแง่มุม ซึ่งเป็นการมองในแง่บวกก่อน แล้วจึงพิจารณาในแง่ลบ และความเป็น ไปได้มากที่สุด นอกจากนั้นการสัมภาษณ์แบบ EDFR มีความยืดหยุ่นมาก หากผู้วิจัยต้องการข้อมูลเพิ่มเติมก็สามารถสัมภาษณ์ในประเด็นต่าง ๆ ที่ต้องการได้ โดยการผนวกเข้ากับการสัมภาษณ์ ผู้เชี่ยวชาญลำดับต่อไป หรืออาจแบ่งการสัมภาษณ์เป็นช่วง ๆ ก็สามารทำได้

3. วิเคราะห์/สังเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์ และสังเคราะห์เพื่อเขียนแนวโน้มในแบบสอบถาม

4. สร้างเครื่องมือ การสร้างเครื่องมือถือว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญและยากที่สุดของ การวิจัยด้วยเทคนิคนี้ คือ นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทุกคนมารวมกัน ตัดทอนข้อ ความที่ซ้ำกันหรือตัดส่วนที่เกิน ไปจากกรอบของการวิจัยที่กำหนดไว้ออกไป โดยการหาถ้อยคำที่ ครอบคลุมข้อความทั้งหมด ทั้งนี้ผู้วิจัยได้พยายามรักษาถ้อยคำของผู้ให้สัมภาษณ์ไว้ให้มากที่สุด การ

เขียนควรเป็นภาษาที่สั้น กระชับ โดยพยายามรักษาความหมายเดิมของผู้เชี่ยวชาญให้มากที่สุด เขียนแนวโน้มนำเพียงประเด็นเดียวใน 1 ข้อ ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้ผู้เชี่ยวชาญเกิดความสับสนในประเด็นนั้น ๆ

5. ทำ EDFR รอบที่ 2, 3 การนำแบบสอบถามไปสอบถามผู้เชี่ยวชาญ และนำแบบสอบถามมาวิเคราะห์ด้วยสถิติพื้นฐาน เพื่อทำการจำแนกข้อมูล หาฉันทมติ (Consensus) ในการทำ EDFR รอบที่ 2 และ 3 ในรอบนี้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านจะได้รับรู้ข้อมูลป้อนกลับเชิงสถิติ (Statistical Feedbacks) เป็นของกลุ่มโดยส่วนรวมโดยหาค่าร้อยละ ค่ามัธยฐาน (Median) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) ของกลุ่ม ผนวกด้วยคำตอบเดิมของตนเอง แล้วขอให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนพิจารณาตอบใหม่ จำนวนรอบของการทำวิจัย EDFR ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมาย งบประมาณ เวลา และกำลังคนของการวิจัย ทั้งนี้พิจารณาจากคำตอบที่ได้ว่ามีความเป็นเอกพันธ์แล้วหรือยัง มี Homogeneity ของคำตอบหรือมีฉันทมติ (Consensus) ของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่ครอบคลุมเรื่องที่ศึกษามากพอแล้วหรือยัง

6. เขียนภาพอนาคต การนำผลการตอบแบบสอบถามของผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์ผลตามเกณฑ์ที่กำหนด ซึ่งโดยทั่วไปถือตามเกณฑ์ที่มีแนวโน้มนำความเป็นไปได้ค่อนข้างสูง กล่าวคือ ค่ามัธยฐาน (Median) ที่ 3.5 ขึ้นไป และพิจารณาความสอดคล้องของคำตอบ โดยพิจารณาจาก Interquartile Range (Q3 - Q1) ไม่เกิน 1.5 การเขียนภาพอนาคตไม่เขียนเป็นวิชาการมากไป คือ คนทั่วไปอ่านแล้วเข้าใจได้ง่าย

2.6.4 ความเที่ยง (Reliability) และความตรง (Validity)

การหาความเที่ยงและความตรงของเทคนิคการวิจัยอนาคตนั้น ยังมีปัญหาอยู่มาก ทั้งนี้เพราะการวิจัยอนาคตมีปรัชญาและข้อตกลงพื้นฐาน (Basic Assumptions) ที่แตกต่างจากระเบียบวิธีการวิจัยอื่น ๆ ที่มีมาในอดีตและปัจจุบัน ดังนั้นการที่จะเอาเกณฑ์ของระเบียบวิธีวิจัยซึ่งมีอยู่เดิมมาตัดสินเกณฑ์หรือมาตรฐานของระเบียบวิธีวิจัยอีกแบบหนึ่งจึงดูไม่เหมาะสมและไม่ยุติธรรมสำหรับสิ่งใหม่นัก แต่ทั้งนี้เทคนิคการวิจัยอนาคตโดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคนิค EDFR ก็ไม่ปฏิเสธสิ่งที่มีอยู่แล้ว แต่ความเที่ยงและความตรงของเทคนิคนี้ก็แฝงอยู่ในกระบวนการตามระเบียบวิธีการวิจัยอยู่แล้ว กล่าวคือความเที่ยงของเทคนิคเหล่านี้ โดยเฉพาะเทคนิค EDFR อยู่ที่การให้ผู้เชี่ยวชาญตอบแบบสอบถามซ้ำหลาย ๆ รอบ เพื่อตรวจสอบความเที่ยงของคำตอบแต่ละรอบว่ามีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่ ถ้าคำตอบของผู้เชี่ยวชาญคงเดิมไม่เปลี่ยนแปลงก็แสดงว่ามีความเที่ยงมาก ส่วนของความตรงของเครื่องมือการวิจัยโดยทั่วไปก็จะใช้วิธีนำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญ

ตรวจสอบ ความตรง แต่เทคนิคการวิจัยอนาคตนี้ทำกับผู้เชี่ยวชาญอยู่แล้ว จึงอาจจะมีปัญหาบ้างก็เฉพาะในเรื่อง การใช้ภาษาเท่านั้น นอกจากนี้การวิจัยอนาคตยังใช้วิธีการที่ทำให้เกิดความตรงของข้อมูลที่ตรงกับความรู้สึก การรับรู้ และมีประสบการณ์ โดยปราศจากอคติของผู้เชี่ยวชาญด้วยการให้ผู้เชี่ยวชาญมีโอกาสตรวจสอบคำตอบของตนเองหลายรอบ และมีการใช้เทคนิคการสรุปสะสม (Cumulative Summarization Technique) ในการสัมภาษณ์ที่การสัมภาษณ์ทั่วไปไม่มีและด้วยเหตุที่ว่า การวิจัยอนาคตเกี่ยวข้องกับโดยตรงกับบุคคล ดังนั้นความเที่ยงและความตรงของข้อมูลที่ได้รับจึงขึ้นอยู่กับ การเลือกผู้เชี่ยวชาญโดยใช้เกณฑ์ที่เหมาะสม และการให้ความสำคัญกับธรรมชาติของบุคคลด้วย เช่น จัดแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญตัดสินใจอย่างเป็นหมวดหมู่เป็นระบบ ในเวลาที่เหมาะสม ไม่เร่งรีบ เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ผู้ที่ทำวิจัยอนาคตควรรู้และตระหนักให้มากเพื่อหาวิธีป้องกันอันจะทำให้ผลการวิจัยที่ได้รับความน่าเชื่อถือมากขึ้น (จุมพล พุฒิภัทรชิวิน, 2529 : เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ EDFR. 34 - 35)

ทั้งนี้ ความเชื่อถือได้ (Reliability) ของการวิจัยแบบ EDFR จุมพล พุฒิภัทรชิวิน (2532 : 257 – 268) กล่าวไว้ว่าขึ้นอยู่กับ การให้ผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างการวิจัยตอบแบบสอบถามซ้ำหลาย ๆ รอบ หากคำตอบสำหรับข้อคำถามใดคงเดิมในแต่ละรอบ แสดงว่ามีความเชื่อถือได้สูง ส่วนความแม่นยำ (Validity) ของเครื่องมือ จะได้รับการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวแล้วในการเก็บรวบรวมข้อมูลในรอบ อย่างไรก็ตาม การวิจัยแบบ EDFR สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อการวางแผนในอนาคต เพื่อวิเคราะห์และเข้าใจปัญหาในปัจจุบัน ตลอดจนเพื่อวิเคราะห์หาคำตอบได้เป็นอย่างดี

สรุปเทคนิคเทคนิคการวิจัยแบบ EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) เป็นเทคนิคการวิจัยที่ตอบสนองจุดมุ่งหมายและความเชื่อพื้นฐานของการวิจัยอนาคตมากที่สุดวิธีหนึ่งในปัจจุบัน เป็นเทคนิคการวิจัยที่รวมเอาจุดเด่นหรือข้อดีของเทคนิค EFR และ Delphi เข้าด้วยกัน การรวมข้อดีของทั้งสองเทคนิคช่วยแก้จุดอ่อนของแต่ละเทคนิคได้เป็นอย่างดี โดยหลักการแล้ว เทคนิค EDFR เป็นการผสมผสานระหว่างเทคนิค EFR กับ Delphi เข้าด้วยกัน ทั้งนี้ การวิจัยเชิงอนาคตมีจุดมุ่งหมาย เพื่อสำรวจและศึกษาแนวโน้มที่เป็นไปได้ หรือน่าจะเป็นของเรื่องที่ศึกษาให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ทั้งที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ โดยมุ่งหาทางทำให้แนวโน้มที่พึงประสงค์เกิดขึ้น พร้อมทั้งป้องกันหรือจัดแนวโน้มที่ไม่พึงประสงค์ให้หมดไป หรือในกรณีที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ก็สามารถเตรียมการที่จะเผชิญกับแนวโน้มดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ผลของการวิจัยจึงมีประโยชน์โดยตรงต่อการวางแผน การกำหนดนโยบาย การตัดสินใจ ตลอดจนการกำหนดยุทธวิธี (Strategies) และกลวิธี (Tactics) ที่จะนำไปสู่การสร้างอนาคตที่พึงประสงค์ รวมทั้งการป้องกันหรือจัดอนาคตที่ไม่พึงประสงค์

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยบทบาทในการให้บริการวิชาการที่มีอยู่ในประเทศ ส่วนใหญ่จะศึกษามหาวิทยาลัยควบคู่ไปกับมหาวิทยาลัยอื่น ๆ

กนก ไบบัว (2534 : 47-49) ได้ศึกษาการบริการสังคมของสถาบัน อุดมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้คือ ผู้นำชุมชน ผู้บริหาร และอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า ความต้องการรับบริการด้านการปกครอง ด้านเศรษฐกิจ อาชีพและด้านการศึกษาแตกต่างกัน ผู้บริหารและอาจารย์เห็นว่าการให้บริการด้านการปกครอง ด้านเศรษฐกิจ และอาชีพ ด้านการศึกษา ด้านอนามัยและชีวิตครอบครัวที่ทำอยู่ยังน้อย แต่ประชาชนมีความต้องการมาก ทั้งนี้เนื่องจากขาดบุคลากรในการปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ ขาดการประสานงาน ขาดองค์กรกลางที่จะทำหน้าที่ประสานงานด้านนี้ให้เป็นไปอย่างเหมาะสม

กัทร เชื้อเจ็ดตน (2513 : 50) ได้ศึกษาปัญหาในการดำเนินงานโครงการอบรมเด็กอ่อนก่อนเกณฑ์บังคับของสถาบันฝึกหัดครู พบว่า การดำเนินงานด้านบริการชุมชนยังประสบปัญหาด้านความร่วมมือกับชุมชน ซึ่งในเรื่องนี้ควรจะได้ศึกษาสภาพหมู่บ้าน ความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น และควรชี้แจงให้บุคคลที่เกี่ยวข้องกับโครงการเข้าใจความมุ่งหมายวิธีดำเนินการ หน้าที่และความรับผิดชอบเสียก่อน

จารุพรรณ มียิ้ม และคณะ (2550 : บทคัดย่อ) ศึกษาความต้องการบริการชุมชนด้านฝึกอบรมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับความต้องการด้านการฝึกอบรมของประชาชนทั่วไปมีความต้องการฝึกอบรมด้านสิ่งแวดล้อมมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านสุขภาพอนามัย ด้านการเมืองการปกครอง ด้านธุรกิจ การเกษตร ด้านอาชีพ ด้านวัฒนธรรมและด้านเกษตรกรรม ตามลำดับ สำหรับเจ้าหน้าที่ราชการต้องการฝึกอบรมด้านเทคโนโลยีเพื่อการสื่อสารมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการพัฒนาความรู้และทักษะตนเอง ด้านการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจ ด้านการบริการจัดการในองค์กร ด้านเศรษฐกิจการเมือง ด้านการพัฒนาคุณภาพงานและการมีส่วนร่วมตามลำดับ

2. รูปแบบและลักษณะความต้องการฝึกอบรมของเจ้าหน้าที่ราชการในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ต้องการให้จัดฝึกอบรมระยะสั้น ๆ เน้นหัวข้อเรื่องเป็นรายโครงการ โดยฝึกอบรมในเวลาราชการและใช้สถานที่ฝึกอบรมเป็นโรงแรมนอกพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

3. ประชาชนสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ต้องการฝึกอบรมในสถานที่ใกล้บ้าน ในหมู่บ้านตำบลหรืออำเภอ เป็นการฝึกอบรมระยะสั้น ๆ ใช้เวลา 1-2 วัน โดยต้องการฝึกอบรมด้าน

สิ่งแวดล้อมมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านสุขภาพอนามัย ด้านการเมืองการปกครอง ด้านธุรกิจ การเกษตร ด้านอาชีพ ด้านวัฒนธรรมและด้านเกษตรกรรม ตามลำดับ

จูไร จงประดิษฐ์นันท์ (2543 : บทคัดย่อ) ศึกษาทิศทางการดำเนินงานของหน่วยงาน การศึกษาต่อเนื่องในมหาวิทยาลัยของรัฐ ผลการวิจัยพบว่า นโยบายการให้บริการวิชาการแก่ สังคมในมหาวิทยาลัยของรัฐที่เป็นกลุ่มตัวอย่างนั้น มีวัตถุประสงค์การให้บริการวิชาการฟรีแก่ ผู้ด้อยโอกาสและสร้างรายได้ แต่ทิศทางในอนาคตจะมุ่งไปสู่การสร้างรายได้มากกว่าเพื่อให้พึ่งพา ตนเองโดยให้หน่วยงานการศึกษาต่อเนื่อง

ชูชีพ พุทธประเสริฐ (2534 : บทคัดย่อ) ศึกษาการพัฒนา รูปแบบการบริการวิชาการแก่สังคมของวิทยาลัยครูภาคเหนือ ผลการวิจัยพบว่า วิธีให้บริการควรประกอบด้วยการศึกษา ค้นคว้า วิจัย การบริการเอกสารข้อมูล การจัดศูนย์ข้อมูลทั้งในวิทยาลัยครูและในท้องถิ่น บริการ วิชาการทางวิทยุ จัดฝึกอบรมบุคลากร และจัดกิจกรรมต่าง ๆ สอดแทรกในโครงการบริการวิชาการ

เบญจนาฏ ดวงจิโน และคณะ (2546 : บทคัดย่อ) ศึกษาการพัฒนา รูปแบบ การบริการวิชาการชุมชนของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ผลการวิจัยพบว่า

1. นโยบาย เป้าหมาย หลักการบริการวิชาการชุมชน ควรให้บริการฟรีแก่ ผู้ด้อยโอกาสและสร้างรายได้ให้แก่หน่วยงาน โดยกำหนดสัดส่วนของกิจกรรมอย่างชัดเจน

2. โครงสร้างและการจัดองค์กร ต้องเป็นองค์กรขนาดเล็ก มีความเป็นอิสระ คล่องตัว เชื่อมต่อสภาวะการแข่งขันในเชิงธุรกิจ

3. รูปแบบงานบริการวิชาการต้องหลากหลายและมีวิธีการใหม่ ๆ ที่เกิดจากการ ศึกษาค้นคว้า วิจัย หรือพัฒนาของเดิมแล้วนำมาใช้ในกระบวนการบริการวิชาการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในงานบริการวิชาการในลักษณะของ Multi Service และ Network Academic Service เพื่อสร้างรายได้สู่องค์กรในยุคธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์

(E-business) ให้บริการวิชาการทางอิเล็กทรอนิกส์ (E-Academic Service)

4. การสร้างความร่วมมือและเครือข่ายงานบริการวิชาการ ทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อประสานด้านทรัพยากรและการดำเนินงาน

5. การพัฒนางานวิชาการในงานบริการวิชาการ ต้องมีการนำระบบคุณภาพมาใช้ ในทุกระบวนการของการดำเนินงาน ซึ่งต้องคำนึงถึงความเหมาะสมสอดคล้องกับวัฒนธรรม ขององค์กร โดยมีหน่วยงานกลางทำหน้าที่ประเมินผลพิจารณาคุณภาพเพื่อยกระดับการบริการ วิชาการสังคมมาตรฐานสากล

ประไพพรรณ โพธิ์กระจำ (2521 : 67) ได้ศึกษาถึงบทบาทในด้านการสอน การ วิจัยการบริการทางวิชาการแก่สังคมและการถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมของสถาบัน อุดมศึกษา พบว่า

บทบาทในการให้บริการทางวิชาการแก่สังคมซึ่งคาดว่าจะจะเป็นบทบาทที่ได้รับความคาดหวังในระดับสูงเช่นเดียวกับบทบาทอื่น ๆ แต่ปรากฏว่า อาจารย์ส่วนใหญ่ของวิทยาลัยเอกชนให้ความสำคัญต่อบทบาทในด้านนี้อยู่ในระดับปานกลางเท่านั้น และมองเห็นว่าบทบาทในการบริการวิชาการแก่สังคมของวิทยาลัยเอกชนยังอยู่ในระดับต่ำ ซึ่งต่างจากด้านอื่น ๆ อย่างชัดเจน สอดคล้องกับผลการวิจัยของบุญนำ ปานขำ (2543 : บทคัดย่อ) ที่ศึกษาบทบาทสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น : การวิจัยรายกรณี สถาบันราชภัฏเพชรบุรี พบว่าสถาบันดำเนินงานในบทบาทด้านการบริการวิชาการอยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน

ประสิทธิ์ เทียมเดช (2521 : 57) ศึกษาการบริการชุมชนของวิทยาลัยครูตามทัศนะของผู้บริหารการศึกษาครูและผู้นำท้องถิ่นในเขตการศึกษา 5 พบว่าการบริการชุมชนที่วิทยาลัยครูกระทำอยู่น้อยกว่าความต้องการหรือความคาดหวังจากวิทยาลัยครูอยู่มาก วิทยาลัยครูจึงควรเร่งปรับปรุงการบริการด้านวิชาการให้มีประสิทธิภาพและปริมาณเพิ่มขึ้น แสดงให้เห็นถึงความคาดหวังของผู้บริหาร ครูและผู้นำท้องถิ่นที่มีความคาดหวังเกี่ยวกับบทบาทด้านการบริการวิชาการไว้สูง เช่นเดียวกับผลการวิจัยของวราพร พลอยประเสริฐ (2537 : บทคัดย่อ) ที่ทำการศึกษาวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและความคาดหวังของผู้บริหารและวิทยากรเกี่ยวกับการให้บริการวิชาการแก่สังคมของวิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข พบว่าผู้บริหารและวิทยากรมีความคาดหวังเกี่ยวกับกาให้บริการวิชาการแก่สังคมของวิทยาลัยพยาบาลในระดับมาก

กัญญาพัชญ์ เลิศฤทธิปัญญากุล (2552 : บทคัดย่อ) ศึกษาความพึงพอใจต่อบทบาทด้านบริการวิชาการแก่สังคม ของคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจต่อบทบาทด้านบริการวิชาการแก่สังคมของคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายในภาพรวมและแต่ละด้านอยู่ในระดับมาก โดยพึงพอใจ ด้านการเตือนสติสังคมมากที่สุด โดยบุคคลากรภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายมีความพึงพอใจต่อบทบาทด้านการบริการวิชาการแก่สังคมในภาพรวมอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกับบุคคลภายนอก เมื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจระหว่างบุคคลภายในกับบุคคลภายนอก พบว่า มีความพึงพอใจ ด้านการชี้นำแก่สังคมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่นๆ

วทีนา จันทร์นวล (2546 : บทคัดย่อ) ศึกษาการประเมินการให้บริการวิชาการแก่ชุมชนของสำนักส่งเสริมและการศึกษาต่อเนื่องมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินการให้บริการวิชาการแก่ชุมชนที่จัดในรูปแบบการฝึกอบรม พบว่ามีจุดแข็งอยู่ที่ได้รับความสนใจและเป็นที่ต้องการของชุมชนมาก เป็นการจัดการเรียนรู้ให้ชุมชน ใช้วิธีการฝึกอบรม ซึ่งเป็นวิธีที่สามารถถ่ายทอดความรู้ได้ดี กระบวนการดำเนินโครงการมีการวางแผนที่ดี จัดได้สอดคล้องกับความต้องการและวิถีชีวิตของคนในชุมชน และเป็นการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสและยากไร้

โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากรัฐบาล ส่วนจุดอ่อนที่พบ คือ การจัดฝึกอบรมแบบให้เปล่า ผู้รับบริการจึงไม่เห็นความสำคัญเท่าที่ควร ระบบแผนงานบริการวิชาการขาดความยืดหยุ่น อบรมซ้ำ กลุ่มเดิมไม่ได้ นอกจากนี้ยังพบว่าขาดการประชาสัมพันธ์นโยบายของหน่วยงาน และไม่สามารถจัดให้ตามความต้องการของชุมชนได้ทั้งหมด

วสันต์ ชิวะสาธน์ (2530 : 182) ได้ทำการศึกษาถึงบทบาทด้านการสอน การวิจัย การบริการทางวิชาการแก่สังคมและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยในภาคใต้ ตามทัศนะของผู้บริหารและอาจารย์ โดยใช้การเปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริงกับบทบาทที่คาดหวัง ผลการศึกษาพบว่า บทบาทที่เป็นจริงกับบทบาทที่คาดหวังทั้ง 4 ด้าน ของมหาวิทยาลัยภาคใต้ทั้ง 3 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒสงขลาแตกต่างกัน บทบาทที่เป็นจริงกับบทบาทที่คาดหวังด้านการสอนสูงกว่าการวิจัย การบริการวิชาการแก่สังคมและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมทั้ง 3 มหาวิทยาลัยทั้งนี้ อาจสืบเนื่องมาจากนโยบายของรัฐบาลที่มุ่งสนองด้านความต้องการกำลังคนสาขาต่าง ๆ ของประเทศในอนาคต โดยเฉพาะสาขาที่ยังขาดแคลนบุคลากร เช่น การขาดแคลนแพทย์ในชนบทและนักเทคโนโลยีสาขาต่าง ๆ ดังนั้น ทบวงมหาวิทยาลัยจึงได้วางโครงการเร่งการขยายการผลิตบัณฑิตดังกล่าวมากขึ้น บทบาทของมหาวิทยาลัยจึงมุ่งเน้นการผลิตบัณฑิต เพื่อสนองนโยบายมากกว่าการปฏิบัติการกิจอื่น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรพินธ์ ดันธนะสฤทธ์ (2523 : 77) ที่ได้ศึกษาความเป็นมาในการก่อตั้งและพัฒนาการของมหาวิทยาลัยขอนแก่นเมื่อ พ.ศ.2521 โดยเปรียบเทียบกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พบว่า ตั้งแต่การก่อตั้งมหาวิทยาลัยเมื่อ พ.ศ. 2507 เป็นต้น มาจนถึง พ.ศ. 2518 มหาวิทยาลัยขอนแก่นมีการพัฒนาเด่นชัดในด้านการผลิตบัณฑิตเพียงด้านเดียว

วิลัน จุมปาแฝด (2519 : 31) ได้ศึกษาบทบาทการบริการสังคมของสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดมหาสารคาม พบว่า ลักษณะการให้บริการสังคมมีหลายวิธี คือ การอบรม สัมมนา การสอนกลุ่มสนใจ การจัดนิทรรศการทางวิชาการ การปาฐกถา การบรรยายพิเศษ การสาธิต การเผยแพร่ความรู้ทางสื่อมวลชน งานอาสาพัฒนา การบริการอุปถัมภ์และการจัดทำโครงการเฉพาะเรื่อง

ศิริวรรณ เสรีกิตวงศ์ (2520 : 152-148) ได้ศึกษาความพร้อมในการให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชนของวิทยาลัยครูมหาสารคาม และความต้องการรับบริการของประชาชนในเขตความรับผิดชอบ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างคือ อาจารย์วิทยาลัยครูมหาสารคาม 145 คน ผู้นำชุมชนที่อยู่ในจังหวัดมหาสารคามและกาฬสินธุ์ จำนวน 258 คน และประชาชนจำนวน 240 คน พบว่า เนื้อหาในการให้บริการเป็นด้านการศึกษาทั่วไป จัดให้กับครูประจำการเป็นส่วนใหญ่ ส่วนเนื้อหาที่

ประชาชนต้องการรับบริการมากที่สุด คือ ด้านอนามัยและโภชนาการ รองลงไปคือ ด้านเศรษฐกิจ และการอาชีพ ด้านการปกครอง ตามลำดับ

สลักจิต พุกจรรยา (2551 : บทคัดย่อ) ศึกษาความคาดหวังในด้านการบริการวิชาการ และกิจการนักศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษากลุ่มตัวอย่างมีความคาดหวังในด้านการบริการวิชาการและกิจการนักศึกษา ด้านสถานที่เรียนและห้องสมุดมากที่สุด ความคาดหวังอันดับสองรองลงมาคือ ด้านการวัดและประเมินผล ด้านบริการทุนการศึกษา ด้านบริการสุขภาพ ด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมนักศึกษา ด้านบริการอาหาร และความคาดหวังอันดับสุดท้ายคือ ด้านบริการแนะแนวและให้คำปรึกษา

สุทิน ประเสริฐสุนทร (2537 : บทคัดย่อ) ได้วิเคราะห์โครงการบริการวิชาการแก่สังคมของสถาบันอุดมศึกษา โดยได้ทำการวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคต่อการจัดกิจกรรมการบริการ วิชาการแก่ชุมชน พบว่า ส่วนใหญ่ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในกิจกรรมการบริการวิชาการแก่ชุมชน ส่วนมากเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการเบิกจ่ายงบประมาณยุ่งยาก กิจกรรมการเรียนการสอนที่ใช้ในการฝึก อบรมยังไม่เหมาะสม มีการเปลี่ยนแปลงกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อและอุปกรณ์การเรียน การสอนไม่เพียงพอและบทบาทผู้สอนและวิธีสอนไม่เหมาะสม

สุธีรา ทานตะวณิช (2517 : 82) ได้ศึกษาบทบาททางวิชาการของอาจารย์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน ปีการศึกษา 2517 พบว่า การให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชนของ มหาวิทยาลัย ยังมีการปฏิบัติน้อยมาก เนื่องจากขาดการสนับสนุนทางการเงินและอุปสรรคขาด ความสะดวก ขาดความร่วมมือ อาจารย์มีชั่วโมงสอนมาก และอาจารย์ไม่เห็นความสำคัญของการ ให้บริการ นอกจากนี้ยังขาดผู้นำ ผู้ดำเนินงานขาดความรู้และทักษะสถาบันอุดมศึกษา ควร ให้บริการด้านอนามัยและชีวิตครอบครัวเป็นอันดับ 1

สุรัสวดี อินทร์ชัย (2551 : บทคัดย่อ) ศึกษาการรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสมในการ ให้บริการวิชาการแก่ชุมชนสำหรับมหาวิทยาลัยเอกชน กรณีศึกษามหาวิทยาลัยพายัพกับมหา วิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า

1. รูปแบบและวิธีการที่เหมาะสมในการให้บริการวิชาการแก่ชุมชนของมหา- วิทยาลัยเอกชนควรใช้รูปแบบและวิธีการ โดยการจัดตั้งองค์กรรับผิดชอบงานบริการวิชาการแก่ ชุมชน หรือแต่งตั้งคณะกรรมการบริการแก่ชุมชนระดับสถาบัน ให้มีการดำเนินงานในรูปแบบ Profit Center มีโครงสร้างการดำเนินงานที่ชัดเจนเป็นเอกเทศ ให้เป็นศูนย์หรือหน่วยงานกลางในการรับ งานบริการวิชาการโดยตรง มีการบริหารงานและงบประมาณอย่างเป็นอิสระ กำหนดให้มีหน้าที่ใน การดูแล รับผิดชอบงานด้านบริการวิชาการ โดยตรงมีหน้าที่วางแผนจัดทำโครงการ และหาแหล่ง งบประมาณจากภายนอก

2. มหาวิทยาลัยพายัพ กับมหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่ ทั้งสองสถาบันมีการกำหนดให้การให้บริการวิชาการแก่ชุมชนเป็นหนึ่งในภารกิจหลักที่ต้องดำเนินงาน โดยกำหนดเป็นนโยบายและกำหนดไว้ในแผนยุทธศาสตร์ แต่สิ่งที่แตกต่างกัน คือที่มาของโครงการให้บริการแก่ชุมชนชนของมหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่มาจากสาขาวิชาเป็นหลัก โดยใช้เครือข่ายในคณะวิชาหรือในแต่ละสาขาวิชา กับหน่วยงานภายนอก ในขณะที่โครงการให้บริการวิชาการแก่ชุมชนของมหาวิทยาลัยพายัพเป็นการวางแผนร่วมกันระหว่างสำนักบริการวิชาการกับคณะวิชา และจากการเสนอโครงการของสำนักบริการวิชาการโดยตรง

3. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการให้บริการวิชาการแก่ชุมชนของมหาวิทยาลัยเอกชน ได้แก่ ปัจจัยด้านนโยบาย ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากผู้บริหาร และปัจจัยด้านการใช้เครือข่ายส่วนตัว เครือข่ายภายนอก สำหรับปัจจัยที่ส่งผลต่อความล้มเหลวในการให้บริการวิชาการแก่ชุมชนของมหาวิทยาลัยเอกชน ได้แก่ ปัจจัยด้านนโยบาย ปัจจัยด้านหน่วยงานสนับสนุนทางวิชาการ ปัจจัยด้านองค์ความรู้ ความเชี่ยวชาญของทรัพยากรบุคคล ปัจจัยข้อจำกัดทางด้านจำนวนบุคลากร และปัจจัยงบประมาณสนับสนุนมีความพึงพอใจไม่แตกต่างกัน

สุรียพร พานิช (2535 : บทคัดย่อ) ศึกษาแนวโน้มการจัดการงานบริการวิชาการของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พบว่า มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ได้มีการจัดโครงการบริการวิชาการให้แก่กลุ่มข้าราชการ รัฐวิสาหกิจและกลุ่มนักธุรกิจ มากกว่ากลุ่มเกษตรกรหรือกลุ่มประชาชนที่อยู่ในชนบท ทั้งจัดรูปแบบของการให้บริการในลักษณะของการฝึกอบรม จัดสัมมนา โดยใช้สถานที่ในมหาวิทยาลัยมากกว่าการไปเผยแพร่หรือถ่ายทอดความรู้สู่ท้องถิ่นชนบท ส่วนแนวโน้มการจัดการงานบริการวิชาการ ได้แก่ มีการศึกษาเกี่ยวกับความต้องการของชุมชน มีการจัดโครงการบริการวิชาการในท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น มีความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับหน่วยงานอื่นในการให้บริการ มีการประชาสัมพันธ์ทางสื่อมวลชนเพิ่มมากขึ้น เนื้อหาของการให้บริการเป็นลักษณะของการศึกษาต่อเนื่อง เน้นวิชาการและทักษะทางวิชาชีพที่สูงขึ้น ลักษณะการดำเนินงานเป็นทีม มีการสนับสนุนทางด้านงบประมาณเพิ่มขึ้นมีการสร้างความตระหนักและแรงจูงใจให้แก่บุคลากรผู้ให้บริการ

เสนาะ อำไพ (2537 : บทคัดย่อ) ศึกษาสภาพและปัญหาการปฏิบัติงานบริการวิชาการของศูนย์วิชาการจังหวัด สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 6 ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาสำคัญ คือขาดแคลนบุคลากร ขาดการประสานงานและการวางแผนร่วมกัน การประชาสัมพันธ์ไม่ต่อเนื่องและไม่ทั่วถึง ขาดแหล่งค้นคว้าเพื่อการวิจัย ขาดความต่อเนื่องในการนิเทศและนิเทศไม่ทั่วถึง อาคารสถานที่คับแคบและงบประมาณไม่เพียงพอ

ธงชัย จันทร์รุ่งเรือง (2543 : บทคัดย่อ) ศึกษาการบริการชุมชนของสถาบันราชภัฏเพชรบูรณ์ ผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าควรมีการเผยแพร่ความรู้ไปยังชุมชน และควร

สำรวจความต้องการในท้องถิ่น ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและอาชีพ มีความเห็นว่า ควรให้ความร่วมมือกับชุมชนในการฝึกอบรมอาชีพให้คนในชุมชน ด้านสังคมและวัฒนธรรม มีความเห็นว่า สถาบันควรเป็นศูนย์รวบรวมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ด้านโภชนาการและอนามัย มีความเห็นว่าควรให้ความรู้เกี่ยวกับการระวังและป้องกันยาเสพติด ด้านสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ มีความเห็นว่าควรอนุญาตให้ประชาชนหรือหน่วยงานราชการใช้สนามกีฬาหรือหอประชุมเพื่อจัดกิจกรรมต่าง ๆ ด้านการช่วยเหลือกิจกรรมชุมชน มีความเห็นว่าควรทำการศึกษาวิจัยปัญหาสภาพท้องถิ่นเพื่อช่วยในการแก้ปัญหา เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและอาจารย์ในการบริการชุมชนด้านต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

Prince of Songkla University
Pattani Campus